บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยเทคนิคคำถาม R-C-A ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอน
3. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบผสมผสาน
4. แนวคิดเกี่ยวกับสัมมาทิฏฐิ
5. แนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคการตั้งคำถาม
6. เทคนิคเดลฟาย
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่ปรับปรุงขึ้นเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งทางด้านร่างกาย ความรู้ และคุณธรรม เป็นผู้มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก มีความยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษา การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 5)

1. การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร จะต้องมีการจัดการเรียนการสอน หรือกระบวนการเรียนการสอนขึ้นมาอย่างชัดเจน และมีความเหมาะสม ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 ได้ระบุไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1.1 จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

1.2 ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหา

1.3 จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นและทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

1.4 จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

1.5 ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและการอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

1.6 จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน ทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

การจัดการเรียนการสอนครบทั้ง 6 ประการ ข้างต้น จะทำให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ตามเป้าหมายที่กำหนด และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 ได้ระบุว่า การจัดการเรียนการสอนจะดำเนินไปได้อย่างบริบูรณ์ ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ในกระบวนการเรียนการสอนให้ยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ต้องส่งเสริมผู้เรียนให้สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ มีการพัฒนาอย่างรอบด้าน เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 20-21)

1. กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียนและอาชีพ สามารถปรับตนได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จัก และเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน

2. กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็น ผู้นำและผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจอย่างเหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกัน เอื้ออาทรและสมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มตามความเหมาะสม และสอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียน บริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น กิจกรรมนักเรียนประกอบด้วย

2.1 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์และนักศึกษาวิชาทหาร

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

2.2 กิจกรรมชุมนุม ชมรม

3. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่น ตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัครเพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม มีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่างๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ กลุ่มสาระ

การเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 8)

2. การจัดการเรียนการสอนเนื้อหาสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 254) กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมไว้ว่า ผู้สอนจะต้องใช้วิธีการที่หลากหลายผสมผสานกัน เพราะว่าไม่มีการสอนวิธีใดวิธีหนึ่งที่ดีที่สุดเพียงวิธีเดียว การสอนที่ดีคือการสอนที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสถานการณ์ ดังนั้นการสอนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ ด้วยการสอนแบบบูรณาการและการสอนแบบแยกรายวิชา ควรจัดเป็นรายวิชาเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสศึกษาในสิ่งที่ตนเองสนใจ

ลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมนั้น ควรมีการบูรณาการในเรื่องเนื้อหาและมีสาระที่น่าสนใจเป็นรูปธรรมที่แสดงออกได้ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ให้มากที่สุด ช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ได้แลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ควบคู่ไป ซึ่งการสอนแบบบูรณาการ คือ การจัดหน่วยการเรียนการสอนที่มีลักษณะของการผสมผสานประสบการณ์เรียนรู้และเนื้อหารายวิชาต่าง ๆ ที่จัดอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2544 : 260)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระที่ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระการเรียนรู้ออกเป็น 5 สาระ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 132-133)

1. สาระการเรียนรู้ที่ 1 ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม ให้ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

2. สาระการเรียนรู้ที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิต ให้ความรู้เกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ การปลูกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

3. สาระการเรียนรู้ที่ 3 เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ ให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

4. สาระการเรียนรู้ที่ 4 ประวัติศาสตร์ ให้ความรู้เกี่ยวกับเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

5. สาระการเรียนรู้ที่ 5 ภูมิศาสตร์ ให้ความรู้เกี่ยวกับลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่าง ๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
PHRANAKHON RAJABHAT UNIVERSITY

3. บริบทของการจัดการเรียนการสอนเนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดมาตรฐาน

การเรียนรู้และตัวชี้วัดของสาระการเรียนรู้ที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ดังตารางที่ 1 (กระทรวง ศึกษาธิการ. 2551 : 138-145)

ตารางที่ 1 มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3

มาตรฐานการเรียนรู้	ตัวชี้วัด
มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ และศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข	1. อธิบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือสู่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก 2. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือในฐานะที่ช่วยสร้างสรรค์อารยธรรมและความสงบสุขแก่โลก 3. อภิปรายความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาอย่างยั่งยืน 4. วิเคราะห์พุทธประวัติจากพระพุทธรูปปางต่าง ๆ หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด 5. วิเคราะห์และประพฤติตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด 6. อธิบายสังฆคุณ และข้อธรรมสำคัญในกรอบอริยสัจ 4 หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด 7. เห็นคุณค่า และวิเคราะห์การปฏิบัติตนตามหลักธรรมในการพัฒนาตนเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการทำงานและ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

มาตรฐานการเรียนรู้	ตัวชี้วัด
	การมีครอบครัว 8. เห็นคุณค่าของการพัฒนาจิต เพื่อการเรียนรู้และดำเนินชีวิตด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือ วิธีคิดแบบอริยสัจและวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัยหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ 9. สวดมนต์ แผ่เมตตา บริหารจิต และเจริญปัญญาด้วยอานาปานสติหรือตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ 10. วิเคราะห์ความแตกต่าง และยอมรับวิถีการดำเนินชีวิตของศาสนิกชนในศาสนาอื่น ๆ
มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ	1. วิเคราะห์หน้าที่และบทบาทของสาวก และปฏิบัติตนต่อสาวกตามที่กำหนดได้ถูกต้อง 2. ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อบุคคลต่าง ๆ ตามหลักศาสนาตามที่กำหนด 3. ปฏิบัติหน้าที่ของศาสนิกชนที่ดี 4. ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีธรรมได้ถูกต้อง 5. อธิบายประวัติวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง 6. แสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ 7. นำเสนอแนวทางในการธำรงรักษาศาสนาที่ตนนับถือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สาระสำคัญของสาระการเรียนรู้ที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 คือ มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ พุทธศาสนสุภาษิต หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พระไตรปิฎก เรื่องน่ารู้จากพระไตรปิฎก ศัพท์ทางพระพุทธศาสนา

ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา ชาดก หน้าที่ชาวพุทธ มารยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ ชาวพุทธตัวอย่าง การบริหารจิตและเจริญปัญญา วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ศาสนพิธี สัมมนา พระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาและการพัฒนา และเข้าใจว่าการทำสังคายนาพระธรรมวินัยเป็นไป เพื่อการรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนา สร้างคุณค่าให้แก่สังคมโลก เห็นคุณค่าและศรัทธาใน พระรัตนตรัย ด้วยการคิดวิเคราะห์อย่างละเอียดและเป็นระบบ มีนิสัยดี เห็นคุณค่าและอนุรักษ์ ศาสนวัตถุ ศาสนสถานในท้องถิ่น ปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีวิธีคิดแบบอุบาย ปลุกเร้าคุณธรรม และวิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ และดำเนินชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะ

โรงเรียนห้วยผึ้งพิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ได้แบ่ง เนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ออกเป็น 8 หน่วย ดังนี้

หน่วยที่ 1 พุทธประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา
หน่วยที่ 2 ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา และชาวพุทธตัวอย่าง
หน่วยที่ 3 หลักธรรมในพระพุทธศาสนา
หน่วยที่ 4 พุทธศาสนสุภาษิต ชาดก และเรื่องน่ารู้จากพระไตรปิฎก
หน่วยที่ 5 หน้าที่ชาวพุทธและมารยาทชาวพุทธ
หน่วยที่ 6 วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและศาสนพิธี
หน่วยที่ 7 การบริหารจิตและการเจริญปัญญา
หน่วยที่ 8 พระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหา

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอน

เพื่อให้การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนในครั้งนี้ ได้รูปแบบการเรียนการสอนที่มี ประสิทธิภาพ มีการใช้ทรัพยากร เวลาและแรงงานอย่างคุ้มค่า เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ สามารถเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิของผู้เรียนได้ตามเป้าหมายที่กำหนด ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวคิด เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอน ดังนี้

1. ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอน

นักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนไว้สอดคล้องกัน ดังนี้

Joyce and Showers (1992 : 4) ให้ความหมายของรูปแบบการสอนว่า เป็นแผนการสอนหรือรูปแบบที่สามารถนำไปใช้ในชั้นเรียน หรือใช้สอนเสริมและเพื่อปรับสื่อการสอน เช่น หนังสือพิมพ์ ฟิล์ม เทป โปรแกรมคอมพิวเตอร์และหลักสูตรของรายวิชาที่สอน รูปแบบการสอนแต่ละรูปแบบจะให้แนวทางว่า ครูจะต้องเตรียมการสอนอย่างไร ดำเนินการสอนและประเมินผลอย่างไร จึงจะช่วยให้นักเรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

Joyce and Weil (2004 : 25) ให้ความหมายของรูปแบบการสอนว่า เป็นการบรรยายเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ รวมถึงพฤติกรรมของผู้สอนขณะที่ใช้รูปแบบการสอนนั้น ๆ โดยรูปแบบการสอนจะมีหลากหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบจะมีเป้าหมายต่าง ๆ กันไป อาทิ เป้าหมายเกี่ยวกับการวางหลักสูตร การวางแผนหน่วยการเรียน บทเรียน การออกแบบสื่อการสอนต่าง ๆ รวมถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

Joyce and others (2004 : 7) กล่าวว่า รูปแบบการสอนว่า เป็นแผน (Plan) หรือแบบ (Pattern) ที่สามารถใช้เพื่อการจัดการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้าในห้องเรียน หรือการสอนพิเศษเป็นกลุ่มย่อย หรือเพื่อจัดเตรียมสื่อการสอน รวมถึงหนังสือ ภาพยนตร์ เทปบันทึกเสียง โปรแกรมคอมพิวเตอร์ หรือหลักสูตรรายวิชา รูปแบบการสอนแต่ละรูปแบบจะให้แนวทางในการออกแบบการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้

ทิศนา แขมมณี (2551 : 221) กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอน คือ สภาพของการเรียนการสอนที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ ซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ โดยประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญในการเรียนการสอน รวมทั้งวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามทฤษฎี หลักการหรือแนวคิดที่ยึดถือ รูปแบบจะต้องได้รับการพิสูจน์ ทดสอบ หรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้นๆ

ทิพเนตร ขรรค์ทัพไทย (2554 : 30) สรุปว่า รูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง สภาพของการเรียนการสอนที่ประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญในการเรียนการสอน

รวมทั้งวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่ช่วยทำให้เกิดสภาพการเรียนการสอนตามทฤษฎี หลักการ หรือแนวคิดที่ยึดถือ ซึ่งได้รับการพิสูจน์ ทดสอบ หรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์เฉพาะที่รูปแบบการสอนได้กำหนดไว้

คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาเทคโนโลยีการสอน (2555 : 55) กล่าวว่า ระบบการสอน หมายถึง โครงสร้างและลำดับความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการสอน สื่อและการประเมิน ที่มีลำดับก่อนหลังอย่างชัดเจน เป็นวิถีและแนวในการสอน การตรวจสอบและการพัฒนาระบบให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากความหมายของรูปแบบการเรียนการสอนข้างต้น สรุปได้ว่า รูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง ลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบ มีโครงสร้างและลำดับความ สัมพันธ์ก่อนหลังตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด โดยอาศัยเทคนิคการสอนต่าง ๆ เข้ามาช่วยให้สภาพการเรียนการสอนเป็นไปตามหลักการที่กำหนด

2. รูปแบบการเรียนการสอนที่ทำให้เกิดการเรียนรู้

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนมากที่สุด โดยผู้สอนอาจใช้รูปแบบการสอน วิธีการสอนและเทคนิคการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เพื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระ ความสนใจและความต้องการของผู้เรียน สามารถเอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดได้ สำหรับวิธีการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีดังนี้

2.1 วิธีสอนแบบอภิปราย (Discussion Method) การสอนแบบอภิปราย เป็นการสอนที่ผู้สอนให้ผู้เรียนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นหรือประสบการณ์ในประเด็นปัญหาที่ผู้สอนกำหนด แล้วสรุปผลการอภิปราย การสอนแบบอภิปรายมีหลายลักษณะ เช่น

2.1.1 การอภิปรายทั้งชั้น (Whole Class Discussion) เป็นการสอนที่ผู้สอนเป็นผู้นำอภิปราย โดยเริ่มจากการใช้คำถามเร้าความสนใจให้ผู้เรียนร่วมแสดงความคิดเห็น และผู้สอนในฐานะผู้นำการอภิปรายจะช่วยเชื่อมโยงความคิดต่าง ๆ จนได้ข้อสรุปในที่สุด ซึ่งขั้นตอนในการอภิปราย มีดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

1) กำหนดประเด็นปัญหาหรือหัวข้อเรื่องที่จะอภิปราย

2) ระบุวัตถุประสงค์และบทบาทของผู้เรียนในการอภิปราย

3) ร่วมกันอภิปรายโดยครูใช้คำถาม เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมแสดงความคิดเห็น

4) สรุปแนวคิดที่ได้จากการอภิปราย

2.1.2 การอภิปรายกลุ่มย่อย (Small Group Discussion) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือระดมความคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจจะเป็นเรื่อง หรือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน หรือปัญหาที่กลุ่มมีความสนใจร่วมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหาคำตอบหรือแนวทางแก้ปัญหาร่วมกัน องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้แบบอภิปรายกลุ่มย่อย มีดังนี้ 1) ผู้สอนและผู้เรียน 2) การจัดผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละประมาณ 4-8 คน 3) ประเด็นในการอภิปราย 4) การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึกและประสบการณ์ ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม 5) การสรุปสาระที่สมาชิกได้ร่วมกันอภิปราย เป็นข้อสรุปของกลุ่มมีการนำข้อสรุปของกลุ่มมาใช้ในการสรุปบทเรียน และมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

2.1.3 การอภิปรายเป็นคณะ (Panel Discussion) เป็นการอภิปรายที่แยกคณะผู้อภิปรายออกจากผู้ฟัง โดยคณะผู้อภิปรายจะประกอบด้วยสมาชิกประมาณ 3-6 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและรอบรู้ในเรื่องที่จะอภิปราย ในการอภิปรายจะมีผู้ดำเนินการอภิปรายทำหน้าที่กล่าวนำ แนะนำ ผู้ร่วมอภิปราย รวมทั้งทำหน้าที่สรุปเชื่อมโยงประเด็นสำคัญต่าง ๆ ผู้ดำเนินการอภิปรายจะทำความตกลงกับผู้อภิปรายในเกี่ยวกับ ประเด็นที่จะอภิปราย รวมทั้งระยะเวลาที่ใช้ในการอภิปราย เมื่อจบการอภิปราย ผู้ดำเนินการอภิปรายจะเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้ซักถาม

2.1.4 การอภิปรายแบบฟอร์ม (Form Discussion) เป็นการอภิปรายแยกคณะผู้อภิปรายออกจากผู้ฟัง โดยการปาฐกถาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นจึงมีการอภิปรายโดยผู้เชี่ยวชาญมากกว่า 1 คน และเปิดโอกาสให้ผู้ฟังซักถามหลังจากจบการอภิปรายโดยผู้เชี่ยวชาญ

2.1.5 การอภิปรายแบบซิมโพเซียม (Symposium Discussion) เป็นการประชุมแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างร่วมอภิปราย โดยผู้อภิปรายแต่ละคนจะนำเสนอความรู้ในประเด็นที่ตนเองมีความเชี่ยวชาญ ผู้ดำเนินการอภิปรายจะเป็นผู้เชื่อมโยงเรื่องที่ผู้อภิปรายแต่ละคน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
PHRANAKHON RAJABHAT UNIVERSITY

เตรียมมา และหากผู้ฟังถามตรงกับประเด็นของผู้อภิปรายท่านใด ผู้อภิปรายท่านนั้นจะเป็นผู้ตอบคำถาม

2.2 วิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง (Simulation Method) เป็นกระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยให้ผู้เรียนลงไปเล่นในสถานการณ์ที่มีบทบาท ข้อมูล และกติกาการเล่นที่สะท้อนความเป็นจริง และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในสถานการณ์นั้น โดยใช้ข้อมูลที่มีสภาพคล้ายกับข้อมูลในความเป็นจริง ในการตัดสินใจและแก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งการตัดสินใจนั้นจะส่งผลถึงผู้เล่นในลักษณะเดียวกันกับสิ่งที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง กระบวนการในการสร้างสถานการณ์จำลองมีขั้นตอนดังนี้ (ทิศนา แขมมณี. 2551 : 370-371)

2.2.1 ผู้สอนเตรียมสถานการณ์จำลอง

2.2.2 ผู้สอนนำเสนอสถานการณ์จำลอง บทบาท ข้อมูลและกติกาการเล่น

2.2.3 ผู้เรียนเลือกบทบาทที่จะเล่น หรือผู้สอนกำหนดบทบาทให้ผู้เรียน

2.2.4 ผู้เรียนเล่นตามกติกาที่กำหนด

2.2.5 ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับสถานการณ์ ข้อมูล และกติกาของสถานการณ์ วิธีการเล่น พฤติกรรมการเล่น และผลการเล่น

2.2.6 ผู้สอนและผู้เรียนสรุปการเรียนรู้ที่ได้รับจากการเล่น

2.2.7 ผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

2.3 วิธีสอนแบบศูนย์การเรียน (Learning Center Method) เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ผู้สอนให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากศูนย์การเรียนหรือมุมความรู้ ซึ่งผู้สอนได้จัดเตรียมเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่ใช้สื่อการสอนหลาย ๆ อย่างประสมกันเอาไว้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ปกติศูนย์การเรียนจะมีหลายศูนย์ แต่ละศูนย์จะมีเนื้อหาสาระเบ็ดเสร็จในตัวเอง ผู้เรียนจะหมุนเวียนกันเข้าศูนย์ต่าง ๆ จนครบทุกศูนย์ โดยมีศูนย์สำรองไว้สำหรับผู้เรียนที่เรียนรู้ได้เร็วและทำกิจกรรมเสร็จก่อนคนอื่น ๆ ผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้จัดเตรียมศูนย์การเรียน ให้คำแนะนำ ช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้แก่ผู้เรียน และประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน วิธีสอนแบบศูนย์การเรียนมีขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอน ดังนี้ (ทิศนา แขมณี. 2551 : 375; บุญชม ศรีสะอาด. 2537 : 101)

2.3.1 ผู้สอนจัดเตรียมชุดการเรียนการสอนและจัดศูนย์การเรียน

2.3.2 ผู้สอนชี้แจงและแนะนำผู้เรียนในการเรียนรู้โดยใช้ศูนย์การเรียน

2.3.3 ผู้เรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน

2.3.4 ผู้เรียนศึกษาและทำกิจกรรมตามบัตรคำสั่งหรือใบงานในศูนย์ต่าง ๆ ร่วมกันเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคล จนครบทุกศูนย์

2.3.5 ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันสรุปการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้น

2.3.6 ผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

2.4 วิธีสอนแบบใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem Based Learning : PBL) เป็นวิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก เป็นวิธีการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นเครื่อง กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะใฝ่หาความรู้เพื่อแก้ปัญหา โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ตัดสินใจแสวงหาความรู้และทำงานร่วมกันในกลุ่ม วิธีสอนแบบใช้ปัญหาเป็นหลักมีลักษณะสำคัญดังนี้

2.4.1 เป็นวิธีสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้อย่างแท้จริง โดยครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำหรืออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของผู้เรียนเท่านั้น

2.4.2 ใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้น (สิ่งเร้า) ให้เกิดการเรียนรู้

2.4.3 ลักษณะของปัญหาที่นำมาใช้ ต้องมีลักษณะคลุมเครือ ไม่ชัดเจน มีวิธีแก้ไขปัญหาได้อย่างหลากหลายหรือมีคำตอบได้หลายคำตอบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
RAJABHAT PHRANAKHON SI AYUTTHAYA UNIVERSITY

2.4.4 ผู้เรียนเป็นผู้ทำหน้าที่แก้ไขปัญหาโดยการแสวงหาข้อมูลใหม่ ๆ ด้วยตนเอง

2.4.5 ในการประเมินผล ใช้การประเมินผลจากสถานการณ์จริง โดยพิจารณาจากจากความสามารถในการปฏิบัติของผู้เรียน

2.5 วิธีสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง (Case Study) เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนให้ผู้เรียนศึกษาเรื่องที่สมมติขึ้นจากความเป็นจริงและตอบประเด็นคำถามเกี่ยวกับเรื่องนั้น แล้วนำคำตอบและเหตุผลที่มาของคำตอบนั้นมาใช้เป็นข้อมูลในการอภิปราย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ขั้นตอนของการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง มีดังนี้ (ทิศนา แขมณี. 2551 : 362)

2.5.1 ผู้สอนหรือผู้เรียนนำเสนอกรณีตัวอย่าง

2.5.2 ผู้เรียนศึกษากรณีตัวอย่าง

2.5.3 ผู้เรียนอภิปรายประเด็นคำถามเพื่อหาคำตอบ

2.5.4 ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายคำตอบ

2.5.5 ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายเกี่ยวกับปัญหาและวิธีแก้ปัญหาของผู้เรียนและสรุปการเรียนรู้ที่ได้รับ

2.6 การจัดการเรียนรู้โดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI : Computer Assisted Instruction) เป็นการจัดการเรียนการสอนโดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน ที่อาศัยคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นเทคโนโลยีระดับสูง มาใช้เป็นสื่อหรือเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้ การจัดเนื้อหาสาระหรือประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ อาจจัดเป็นลักษณะบทเรียน หน่วยการเรียน หรือโปรแกรมการเรียน ทั้งนี้องค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน มีดังนี้ 1) เนื้อหาสาระของบทเรียน 2) คอมพิวเตอร์พร้อมชุดอุปกรณ์ต่อพ่วง 3) คู่มือแนะนำขั้นตอนการเรียนรู้ และ 4) โปรแกรมคอมพิวเตอร์และโปรแกรมประยุกต์ (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. 2549 : 57-77)

2.7 การจัดการเรียนรู้โดยมุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ผู้สอนจะต้องจัดเตรียมหรือออกแบบเนื้อหา วัสดุ สื่อ และกิจกรรม ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เป็นการจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนสามารถเลือกหัวข้อเนื้อหา วิธีการ และสื่อการเรียนการสอนได้ตามความสนใจ โดยผู้สอนมีหน้าที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความใฝ่รู้ ช่วยพัฒนาทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเองและช่วยให้คำปรึกษา แนะนำตามความเหมาะสมเกี่ยวกับการหาแหล่งความรู้ การวิเคราะห์ และสรุปข้อความรู้

จะเห็นว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มีหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบความข้อดี ข้อจำกัดแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามในการพิจารณาตัดสินใจเลือกใช้รูปแบบการเรียนการสอนใด ๆ ควรพิจารณาถึงเป้าหมายของการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ต้องการพัฒนาขึ้นเป็นสำคัญ

3. องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน

ในการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน มีนักวิชาการให้แนวคิดหรือหลักการเกี่ยวกับการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน ดังนี้

Joyce and Weil (2004 : 58) กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนประกอบด้วย 1) หลักการหรือทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบ 2) แนวทางในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนและสิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอน 3) วิธีสอนและวิธีเรียนที่จะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

Arends (1999 : 7) ได้กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอนมี 4 คือ 1) หลักการตามทฤษฎีที่ใช้เป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ 2) ผลการเรียน รู้ที่ต้องการ 3) วิธีสอนที่จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ 4) สิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอนที่จะนำไปสู่ผลการเรียนรู้ที่ต้องการ

ทิศนา แขมมณี (2551 : 221-222) กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอนจำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้ 1) มีปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบการเรียนการสอนนั้นๆ 2) มีการบรรยายและอธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักการที่ยึดถือ 3) มีการจัดระบบกล่าวคือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบ ให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้น ๆ 4) มีการอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ อันจะช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนนั้น ๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนได้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. หลักการของรูปแบบ เป็นส่วนที่กล่าวถึงหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่รองรับรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยเทคนิคคำถาม R-C-A

2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เป็นส่วนที่ระบุถึงความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยเทคนิคคำถาม R-C-A

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี DHONBURI RAJABHAT UNIVERSITY

3. กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นส่วนที่ระบุถึงเนื้อหา กิจกรรมและสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนรู้ได้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยเทคนิคคำถาม R-C-A

4. การวัดและประเมินผล เป็นส่วนที่ระบุถึงการวัดและประเมินผลผู้เรียน ทั้งในระหว่างและเมื่อเสร็จสิ้นการจัดการเรียนการสอนของรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยเทคนิคคำถาม R-C-A

องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน วิเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนและการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนของนักการศึกษา ดังนี้ (Joyce and Weil. 2004 : 58; Arends. 1999 : 7; ทิศนา แขมมณี. 2545 : 219-220; เขมณัฏฐ์ มิ่งศิริธรรม. 2552 : 24-25; ปณิตา วรรณพิรุณ. 2551 : 138-144) ดังตารางที่ 2

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน

Joyce และ Weil (2004 : 58)	Arends (1999 : 7)	ทิศนา แขมมณี (2551 : 221-222)	เขมณัฏฐ์ มิ่งศิริธรรม (2552 : 24-25)	ปณิตา วรรณพิรุณ (2551 : 138-144)	สรุป
1. หลักการหรือทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบ	1. หลักการตามทฤษฎีที่ใช้เป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ	1. มีปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบการเรียนการสอน	1. เนื้อหา	1. หลักการของรูปแบบ	1. หลักการของรูปแบบ
2. แนวทางในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนและสิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอน	2. ผลการเรียนรู้ที่ต้องการ	2. มีการบรรยายและอธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักการที่ยึดถือ		2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ	2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ
3. วิธีสอนและวิธีเรียนที่จะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ	3. วิธีสอนที่จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ	3. มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้น ๆ	2. กิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ 3. แหล่งการเรียนรู้	3. วิธีการและกิจกรรมการเรียนการสอน	3. กิจกรรมการเรียนการสอน
	4. สิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอนที่จะนำ	4. มีการอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่างๆ อันจะช่วยให้	4. การประเมินผล	4. การวัดและประเมินผล	4. การวัดและประเมินผล

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

	ไปสู่ผลการเรียนรู้ที่ต้องการ	กระบวนการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพสูงสุด			

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบผสมผสาน

การเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ได้รับความนิยมมากในปัจจุบัน เป็นการนำจุดเด่นของเทคโนโลยีเครือข่ายเข้ามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนปกติ

1. ความหมายของการเรียนการสอนแบบผสมผสาน

มีนักการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ ให้ความหมายของการเรียนการสอนแบบผสมผสานไว้ใกล้เคียงกัน ดังนี้

Suh (2005 : 11-12) กล่าวว่า การเรียนการสอนแบบผสมผสาน เป็นการรวมกันของการเรียนแบบเผชิญหน้าแบบดั้งเดิม และการเรียนแบบออนไลน์ ซึ่งผู้เรียนจะพบกับผู้สอนแบบเผชิญหน้าและทำกิจกรรมผ่านเว็บ เช่น การสนทนากลุ่ม การอ่านและการเขียนงานที่กำหนดให้ จุดมุ่งหมายของการเรียนแบบผสมผสานเป็นการรวมลักษณะที่ดีที่สุดของการเรียนในชั้นเรียนกับลักษณะที่ดีที่สุดของการเรียนแบบออนไลน์ เพื่อเป็นการสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ลดเวลาในการเข้าเรียนในชั้นเรียนปกติ ผู้สอนที่ใช้รูปแบบการสอนแบบผสมผสานโดยใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เป็นฐานนั้น เป็นการออกแบบเนื้อหาที่สอน หรือเนื้อหาที่ใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมออนไลน์ เช่น กรณีศึกษา การสอนพิเศษ แบบทดสอบตนเอง การจำลองสถานการณ์และการเรียนร่วมกัน

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม MAHASARAKHAM UNIVERSITY

Fanter (2005 ; อ้างถึงใน อินทิรา รอบรู้. 2553 : 59) กล่าวว่า การเรียนการสอนแบบผสมผสาน เป็นชั้นเรียนที่มีการวางแผนการเรียนการสอนไว้ โดยผสมการเรียนแบบดั้งเดิมที่สอนแบบบรรยายเข้าด้วยกันกับกิจกรรมการเรียนแบบออนไลน์ ซึ่งหมายถึง การเรียนการสอนที่นำเอาลักษณะที่ดีที่สุดของการเรียนการสอนทั้งสองแบบรวมเข้าด้วยกัน ผู้เรียนสามารถติดต่อกับผู้สอนและผู้เรียนอื่น ๆ ได้อย่างสะดวก โดยไม่ต้องเดินทางมาที่สถานศึกษาเพื่อเข้าชั้นเรียน เพราะบทเรียนส่วนใหญ่สามารถเรียนได้อย่างสมบูรณ์แบบผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

Bonk and Graham (2006 : 5) กล่าวว่า การเรียนการสอนแบบผสมผสาน

เป็นการรวมระหว่างการสอนแบบเผชิญหน้า (Face-to-Face) กับการสอนโดยใช้สื่อคอมพิวเตอร์ (Computer-Mediated)

Schroeder (2006 : 114) ให้ความหมายของการเรียนการสอนแบบผสมผสานไว้ว่า เป็นชั้นเรียนที่กำหนดให้กิจกรรมการเรียนรู้บางส่วนที่มีความสำคัญอยู่ในระบบออนไลน์ และเวลาในการเข้าชั้นเรียนปกติก็ยังคงมีอยู่ จุดมุ่งหมายของการเรียนแบบนี้คือ การนำส่วนที่ดีที่สุดของการสอนแบบเผชิญหน้ารวมเข้ากับส่วนที่ดีที่สุดของการเรียนแบบออนไลน์ ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองและลดเวลาการเรียนในชั้นเรียน

มนต์ชัย เทียนทอง (2549 : 60) ได้ให้ความหมายของการเรียนการสอนแบบผสมผสานไว้ว่า เป็นการบูรณาการระหว่างการเรียนรู้แบบเผชิญหน้าในชั้นเรียน โดยมีผู้สอนเป็นผู้กำกับการเรียนรู้แบบออนไลน์ มีผู้เรียนเป็นผู้นำ โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ในลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูงสุด

ชลีนุช คนซื่อ (2553 : 26) ได้อธิบายว่า การเรียนการสอนแบบผสมผสานเป็นการบูรณาการระหว่างการเรียนรู้แบบเผชิญหน้าในชั้นเรียน โดยมีผู้สอนเป็นผู้กำกับการเรียนรู้แบบออนไลน์ ซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีการสื่อสาร เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูงสุด

อินทิรา รอบรู้ (2553 : 60) อธิบายว่า การเรียนการสอนแบบผสมผสานหมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่มีการวางแผนการจัดกระบวนการสอนให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ที่ดี มีการเลือกใช้เทคโนโลยีการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ โดยการผสมผสานการเรียนแบบดั้งเดิมที่สอนแบบบรรยาย เน้นกิจกรรมการเรียนแบบนำตนเอง (Self-Directed Learning) กับการเรียนด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งในเวลาเดียวกันและต่างเวลากัน รวมถึงการใช้สื่อการสอนแบบอื่น ๆ เพื่อช่วยสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้

ใจทิพย์ ณ สงขลา (2550 : 16) กล่าวว่า การเรียนการสอนแบบผสมผสานเป็นการใช้ยุทธวิธีการเรียนรู้ ที่ใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อหลัก และอาจครอบคลุมการใช้เทคโนโลยีหรือสื่อทุกชนิด ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หรือสิ่งพิมพ์ รวมทั้งการสอนในห้องเรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สายชล จินโจ (2550 : 37) ได้ให้ความหมายของการเรียนการสอนแบบผสมผสานว่า เป็นการบูรณาการระหว่างการเรียนรู้แบบเผชิญหน้าในชั้นเรียนที่มีผู้สอนเป็นผู้นำกับการเรียนรู้แบบออนไลน์ที่มีผู้เรียนเป็นผู้นำ โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนในลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูงสุด ภายใต้สภาพแวดล้อมของชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เป็นช่องทางในการส่งผ่านความรู้และการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน หรือ ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ที่ต่อเชื่อมมาจากชุมชนแตกต่างกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความเสมอภาคกัน ส่งผลต่อมาตรฐานทางการศึกษามากขึ้น

ทิพเนตร ขรรค์ทัพไทย (2554 : 40) ได้สรุปความหมายของการเรียนการสอนแบบผสมผสานไว้ว่า เป็นการเรียนการสอนที่อาศัยสื่อและวิธีการสอนที่หลากหลายมาผสมผสานไม่ว่าจะเป็นผู้สอน เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และการสื่อสาร กิจกรรมการเรียนการสอนและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมาย

จากความหมายของการเรียนการสอนแบบผสมผสานดังกล่าว สรุปได้ว่า การเรียนการสอนแบบผสมผสาน หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนระหว่างการเรียนการสอนแบบปกติ (แบบดั้งเดิม) กับการเรียนการสอนแบบออนไลน์ มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย ภายใต้การแนะนำและควบคุมทิศทางการเรียนรู้ของผู้สอน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

2. รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน

ได้มีนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศกล่าวถึง รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานหลายท่าน ดังนี้

Skill and Young (2002 : 23-32) ได้กล่าวถึงลักษณะของสภาพแวดล้อมของการเรียนแบบบูรณาการหรือการผสมผสานว่า เป็นการรวมกันของรูปแบบการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายในชั้นเรียนกับการเรียนบนเว็บ ซึ่งการผสมผสานที่ดี มีลักษณะดังนี้

1. การเรียนการสอนแบบผสมผสาน เป็นการออกแบบการจัดการเรียนการสอนขึ้นใหม่ ด้วยการนำเอาส่วนที่ดีที่สุดของการสอนแบบเผชิญหน้าในชั้นเรียนปกติที่จัดการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาที่หลากหลาย และการทำกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์
2. ส่วนประกอบของการเรียนด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่ใช้ในการผสมผสาน

ที่เน้นเรื่องเวลาในการเรียน เช่น การทำงานเป็นทีมแบบเสมือนจริง (Virtual Teamwork) การติดต่อ สื่อสารในเวลาเดียวกัน (Synchronous Communication) รวมทั้งช่องทางการสนทนา

3. การออกแบบใหม่ของการเรียนการสอนแบบผสมผสาน เป็นการปรับตัวจากแนวคิดของการเรียนแบบดั้งเดิม ในเรื่องเวลาเข้าชั้นเรียนรวมกับเวลาในการศึกษาผ่านระบบออนไลน์ โดยคำนวณด้วยชั่วโมงเรียนทั้งหมด การประเมินผลจากการเรียนรู้จะเป็นระบบการประเมินผลการเรียนแบบผสมผสาน

4. การเรียนการสอนแบบผสมผสาน จะเน้นความรับผิดชอบและการรู้จักหน้าที่ของผู้เรียนเป็นหลักสำคัญ สิ่งสำคัญที่สุดของการออกแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน คือ ให้ผู้เรียนเป็นผู้ควบคุมชุมชนแห่งการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทั้งกิจกรรมการเรียนเป็นกลุ่มและกิจกรรมการเรียนส่วนบุคคล

Kamel and Wahba (2003 : 331-346) กล่าวว่า ส่วนสำคัญของการศึกษา คือ ประโยชน์ที่ได้รับจากการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศ และเทคโนโลยีสารสนเทศ การเปลี่ยนแปลงนั้นมีผลต่อแนวคิดในการสอน เช่น วิธีการที่จะนำมาใช้ในห้องเรียน และในระบบออนไลน์ รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมแบบใช้ความรู้เป็นฐาน สำหรับการเรียนการสอนแบบผสมผสานเหมาะสมกับการจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษาระดับสูง ซึ่งมีการจัดทำบทเรียนแต่ละเรื่องไว้ในซีดีรอม และจัดทำผ่านระบบเครือข่าย โดยผู้เรียนสามารถเข้าไปจัดการกับเครื่องมือที่ช่วยในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลได้ เช่น การจัดทำปฏิทินสำหรับโปรแกรมการเรียน การจัดทำข้อมูลส่วนตัวของผู้เรียนเป็นการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผลการเรียนและการประเมินผล รวมทั้งเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารกับผู้สอน หรือกับผู้เรียนคนอื่น ๆ โดยใช้ E-Mail และการสนทนากลุ่ม นอกจากนี้ยังรวมถึงการเข้าถึงห้องสมุดออนไลน์ ซึ่งจะช่วยในกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้เรียนอาจรับเนื้อหาบทเรียนจากซีดีรอมและจากระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งอาจมีทั้งลักษณะที่เป็นบทเรียน (Courseware) และตำราเรียน (Textbooks)

Sankey (2005 : 580) ได้นำเสนอวิธีจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานสำหรับการเรียนการสอนทางไกล โดยมีสื่อการเรียนการสอนที่สำคัญ ๆ ได้แก่ การใช้ซีดีรอมเป็นฐาน เนื่องจากซีดีรอมมีความเหมาะสมในการบรรจุเนื้อหาของบทเรียนแบบมัลติมีเดีย และเป็นสื่อ

ที่สะดวกในการเข้าถึงข้อมูลที่มีปริมาณมาก เมื่อเทียบกับเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นการลดอุปสรรคเกี่ยวกับระบบเครือข่ายการสื่อสารข้อมูล อุปกรณ์ซีดีรอมเป็นอุปกรณ์ในการส่งมอบเนื้อหาของบทเรียนที่มีราคาถูก และมีประสิทธิภาพในการส่งมอบข้อมูลจำนวนมาก เนื้อหาบทเรียนที่สร้างขึ้นในรูปของสื่อมัลติมีเดียที่ใช้ซีดีรอมเป็นฐาน เป็นแนวคิดที่ใช้คอมพิวเตอร์เป็นอุปกรณ์สำคัญในการส่งมอบสารสนเทศสำหรับการเรียนรู้ และเนื่องจากหน้าจอคอมพิวเตอร์มีความสามารถในการแสดงภาพกราฟิก และมีความสามารถในการปฏิสัมพันธ์มากกว่าสื่อแบบดั้งเดิมมาก ทำให้มนุษย์ต้องใช้ความสามารถทางสายตาและด้านอื่น ๆ เพิ่มขึ้น

Sankey ยังได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า สิ่งสำคัญที่ควรพิจารณาเป็นอันดับแรก คือ การพิจารณาลักษณะของสื่อที่จะนำเสนอ ซึ่งมีทฤษฎีอยู่สองทฤษฎีที่กล่าวถึงกระบวนการทางปัญญา ที่สามารถประยุกต์ใช้ในการออกแบบมัลติมีเดียที่เหมาะสำหรับการเรียนการสอน คือ ทฤษฎีรหัสคู่ (Dual Coding Theory) และ ทฤษฎีภาระงานทางสติปัญญา (Cognitive Load Theory) โดยทั้งสองทฤษฎีมีการกล่าวถึงระดับความแตกต่างของการใช้ความจำระยะสั้น หรือความจำที่เกิดจากการทำงานของสมอง สำหรับสารสนเทศที่ได้รับนั้น เป็นสารสนเทศที่ได้มาจากทั้งการได้ยิน และจากการใช้สายตา เป็นกระบวนการที่เกิดพร้อมกันได้ ทฤษฎีภาระงานทางสติปัญญา กล่าวว่า เมื่อมีการรับสารสนเทศ ณ เวลาหนึ่งเวลาใดมากเกินขนาด ขณะที่ความสามารถของการรับรู้มีอยู่จำกัด จะทำให้ผู้เรียนสูญเสียทิศทางการรับรู้และสมาธิได้ Sweller (1999 ; อ้างถึงใน Sankey. 2005 : 584) ดังนั้น ผู้ออกแบบสื่อมัลติมีเดียจึงจำเป็นจะต้องทำความเข้าใจในเรื่องนี้อย่างชัดเจน นำไปประยุกต์ใช้ด้วยความระมัดระวัง และไม่ควรนำเสนอสื่อมัลติมีเดียที่หลายลักษณะ โดยไม่จำเป็น เพราะอาจจะกลายเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน (Doolittle. 2002 : 3) นอกจากนี้ Sankey ยังได้เสนอให้ใช้ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่ช่วยสนับสนุนการสื่อสารข้อมูลและการอภิปรายร่วมกัน และการใช้สื่อสิ่งพิมพ์สนับสนุนการเรียนการสอนในรูปของไฟล์ข้อมูลที่ผู้เรียนสามารถพิมพ์ได้เอง

Johnson Mc Hugo and Hall (2006 : 73 ; อ้างถึงใน ดารารัตน์ มากมีทรัพย์. 2553 : 75) ได้เสนอแนวทางการออกแบบกิจกรรมการเรียน สำหรับการนำการเรียนการสอนบนเครือข่ายแบบผสมผสานมาใช้ในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาไว้ว่า รูปแบบการเรียน

การสอนใช้ทรัพยากรออนไลน์ เช่น เนื้อหาวิชา งานที่มอบหมาย เครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกัน การประเมินการเรียนการสอนออนไลน์ร่วมกับการเรียนแบบบรรยายในชั้นเรียนแบบดั้งเดิมที่เน้นการเรียนแบบเผชิญหน้า เนื้อหาของบทเรียนแบบออนไลน์จะครอบคลุมเนื้อหาที่เรียนในห้องเรียนแบบดั้งเดิม การออกแบบกิจกรรมการเรียนจะต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมในการเรียนให้ใกล้เคียงกับห้องเรียนแบบดั้งเดิมโดยการถามปัญหา การมอบหมายงาน และการสร้างชิ้นงาน พบว่า การเรียนการสอนบนเครือข่ายแบบผสมผสานสามารถพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งในองค์ความรู้ที่เรียนได้มากกว่าการเรียนออนไลน์ และการเรียนในห้องเรียนแบบดั้งเดิมเพียงอย่างเดียว เนื่องจาก การเรียนการสอนบนเครือข่ายแบบผสมผสานเป็นการรวมเอาข้อที่ดีที่สุดของวิธีการเรียนในชั้นเรียนแบบดั้งเดิม และระบบการเรียนบนเครือข่ายเข้าด้วยกัน โดยผู้เรียนสามารถฝึกปฏิบัติภายในห้องปฏิบัติการ และฝึกทบทวนความรู้ในเนื้อหานำไปใช้ในการแก้ปัญหาในการเรียนได้ตามความต้องการของผู้เรียนอย่างอิสระด้วยการเรียนแบบออนไลน์ โดยมีตัวช่วยเหลือเป็นผู้คอยชี้แนะเมื่อเกิดปัญหา ซึ่งการเรียนแบบนี้สามารถพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาของผู้เรียนได้ด้วยตนเอง

มนต์ชัย เทียนทอง (2549 : 48) ได้แบ่งรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานออกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

1. แบบหลอมรวม (Infusion) เป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานที่มีการหลอมรวมรายวิชาอื่น ๆ เข้าด้วยกันเป็นกลุ่มวิชาอย่างกลมกลืน โดยไม่ได้แยกเป็นรายวิชาใดวิชาหนึ่ง ถ้าเป็นการเรียนรู้ในชั้นเรียน ผู้เรียนจะได้รับเนื้อหาที่ผสมกลมกลืนเป็นเรื่องเดียวกัน ทำให้เกิดความคิดรวบยอดที่กว้างไกลอย่างลึกซึ้ง และทราบถึงความสัมพันธ์ของรายวิชาต่าง ๆ ได้ดี ดังภาพที่ 1

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
RAJABHAT PHRANAKHON UNIVERSITY

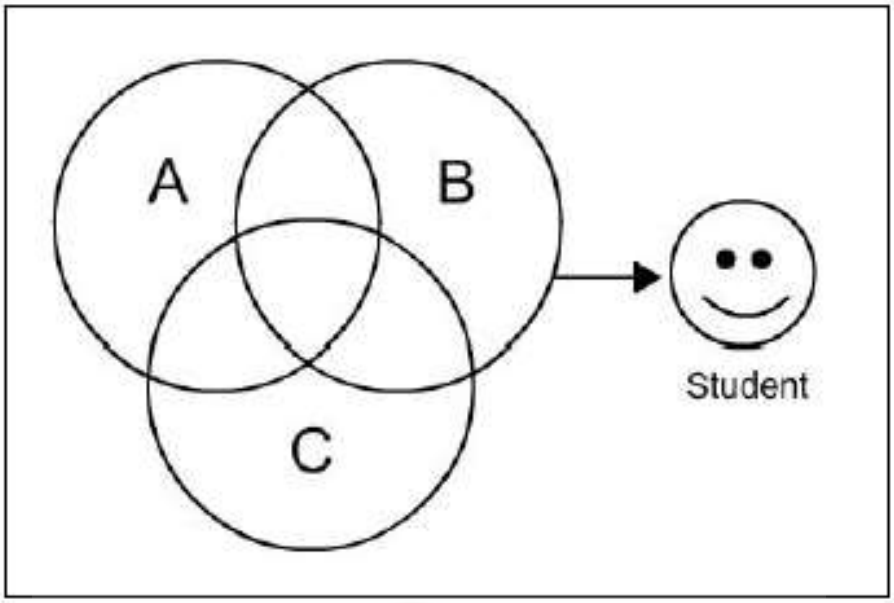

ภาพที่ 1 รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบหลอมรวม

2. แบบคู่ขนาน (Parallel) เป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานที่ดำเนินการสอนหลาย ๆ วิชาคู่ขนานกัน หากเป็นการเรียนการสอนในชั้นเรียนจะหมายถึง การที่ผู้สอนหลายคน วางแผนการสอนร่วมกัน ตัดสินใจร่วมกัน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน แต่ต่างคนต่างสอน ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้จากหลากหลายวิชาที่ประสานกลมกลืนกัน ดังภาพที่ 2

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

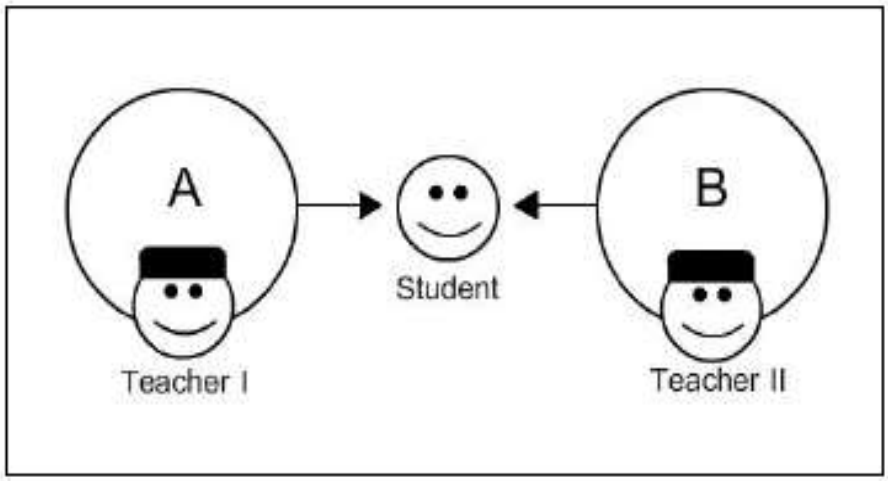

ภาพที่ 2 รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบคู่ขนาน

3. แบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary) เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มีความคล้ายกับแบบคู่ขนาน แต่ต่างกันที่ผู้สอนหลายคน วางแผนให้ผู้เรียนทำโครงงานร่วมกัน ด้วยการเชื่อมโยงสาขาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์องค์ความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ร่วมกัน ดังภาพที่ 3

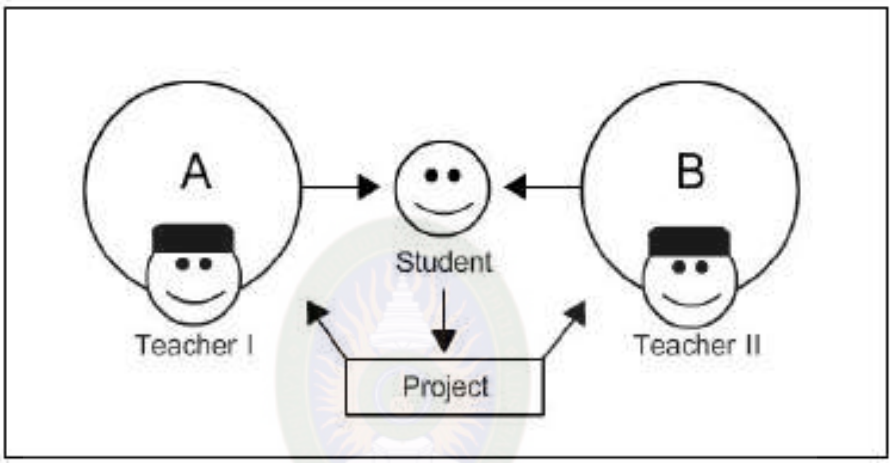

ภาพที่ 3 รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบสหวิทยาการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

4. แบบข้ามวิทยาการ (Trans Disciplinary) เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้สอนหลายคน ร่วมกันเป็นทีมในการวางแผนการสอน เพื่อจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนเพียงกลุ่มเดียว ดังภาพที่ 4

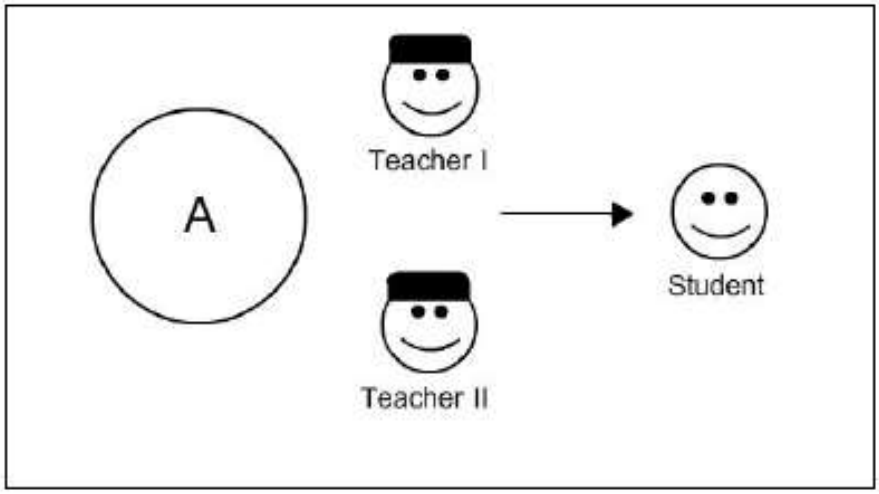

ภาพที่ 4 รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานแบบข้ามวิทยาการ

3. อัตราส่วนการนำเสนอเนื้อหาการเรียนการสอนแบบผสมผสาน

อัตราส่วนระหว่างการเรียนการสอนแบบออนไลน์กับการเรียนการสอนแบบปกติ จะทำให้ทราบว่ารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานที่พัฒนาขึ้น กำหนดให้การเรียนการสอนแบบออนไลน์เป็นการสอนหลัก และการเรียนการสอนแบบปกติเป็นการสอนเสริม หรือการเรียนการสอนแบบปกติเป็นการสอนหลัก และการเรียนการสอนแบบออนไลน์เป็นการสอนเสริม อัตราส่วนการนำเสนอเนื้อหาการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning Ratio) มี 3 รูปแบบ ดังนี้ (ถนอมพร เลาหจรัสแสง. 2545 ; อ้างถึงใน ปรัชญนันท์ นิลสุข และปณิตา วรรณพิรุณ. 2556 : 31-36)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

3.1 การผสมผสานแบบ 50 : 50 เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบออนไลน์ร้อยละ 50 และแบบปกติร้อยละ 50 แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

3.1.1 การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานตามแนวตั้ง (Vertical Blended Learning) หมายถึง การเรียนรู้ที่ประกอบด้วย การเรียนแบบปกติกับการเรียนแบบออนไลน์ที่จัดในช่วงเวลาเดียวกันแต่จัดการเรียนรู้ผสมกันทั้งสองแบบ เช่น วิชาเรียน 4 ชั่วโมง/สัปดาห์ ในการสอนหนึ่งครั้ง ผู้สอนจะใช้กิจกรรมการเรียนแบบเผชิญหน้า 2 ชั่วโมง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ บรรยาย ทำความเข้าใจในการเรียนรู้ หลังจากนั้นให้นักศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำแบบฝึกหัด ส่งงานและเรียนรู้เพิ่มเติมบนเว็บไซต์ที่ผู้สอนจัดให้อีก 2 ชั่วโมง หรือ ในสถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษานอกที่ตั้งในศูนย์การเรียนต่างจังหวัดที่ผู้สอนและผู้เรียนห่างไกล

กันผู้สอนใช้กิจกรรมการเรียนแบบเผชิญหน้าในช่วงแรก หลังจากนั้นให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และทำกิจกรรมตามที่ผู้สอนกำหนดไว้ ถือว่ามีสัดส่วนการผสมผสานแบบ 50 : 50 เป็นการแบ่งสัดส่วนของเนื้อหาของรายวิชาในสัดส่วนที่เท่ากันระหว่างเนื้อหาในการเรียนแบบปกติกับเนื้อหาแบบออนไลน์ หรือการจัดการเรียนแบบปกติเป็นบรรยาย 2 ชั่วโมง และเป็นการเรียนจากกิจกรรมออนไลน์ 2 ชั่วโมง

3.1.2 การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานตามแนวนอน (Horizontal Blended Learning) หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยการเรียนปกติกับการเรียนแบบออนไลน์ โดยการจัดช่วงเวลาในการเรียนรู้แตกต่างกันโดยใช้ทั้ง 2 วิธีการ แต่คนละช่วงเวลากัน เช่น การจัดการเรียนในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง 10 สัปดาห์ จัดให้มีการเรียนปกติ 5 สัปดาห์ จากนั้นจัดให้มีการเรียนออนไลน์ 5 สัปดาห์ ถือว่าเป็นการเรียนแบบผสมผสานร้อยละ 50 : 50 โดยเนื้อหาการสอนแบบปกติกับการสอนออนไลน์จะเป็นเนื้อหาคนละส่วนกัน

3.2 การผสมผสานแบบ 70 : 30 เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบออนไลน์ ร้อยละ 70 และแบบปกติ ร้อยละ 30 คือ จัดกิจกรรมในห้องเรียนแบบเผชิญหน้าก่อน เช่น การปฐมนิเทศ การฝึกใช้เครื่องมือ ประมาณร้อยละ 10 จากนั้น ให้ผู้เรียนเรียนด้วยตนเองแบบออนไลน์ประมาณ ร้อยละ 40 จากนั้น จึงมีการสอบกลางภาคในห้องเรียน เพื่อทบทวนเนื้อหาบทเรียนที่ได้เรียนมาแล้ว ประมาณร้อยละ 10 และให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองแบบออนไลน์ต่อไปอีกประมาณร้อยละ 30 จากนั้นให้ผู้เรียนมาสรุปผลเรียน นำเสนอผลงาน หรือทำแบบทดสอบหลังเรียน อีกประมาณร้อยละ 10

3.3 การผสมผสานแบบ 80 : 20 เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบออนไลน์ร้อยละ 80 และแบบปกติร้อยละ 20 คือ จัดกิจกรรมในห้องเรียนแบบเผชิญหน้าก่อน เช่น การปฐมนิเทศ การฝึกใช้เครื่องมือ ประมาณร้อยละ 10 จากนั้นให้ผู้เรียนเรียนด้วยตนเองแบบออนไลน์ ประมาณร้อยละ 80 เมื่อสิ้นสุดการเรียนแล้วให้ผู้เรียนมาสรุปผลการเรียน นำเสนอผลงาน หรือทำแบบทดสอบหลังเรียน อีกประมาณร้อยละ 10

ทั้งนี้ประเด็นที่ควรพิจารณาในการออกแบบสัดส่วนการเรียนการสอนแบบผสมผสาน คือ ต้องจัดให้มีการเรียนการสอนออนไลน์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 หากมีกิจกรรมน้อยกว่าร้อยละ 50 จะเป็นการเรียนการสอนในลักษณะของการใช้สื่อออนไลน์เป็นสื่อเสริม (Supplementary)

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
RAJAPHAT RAJANAGARINDRA UNIVERSITY

และสื่อเติม (Complementary) ไม่ใช่สื่อหลัก (Comprehensive Replacement) ตรงกับแนวคิดของถนอมพร เลาหจรัสแสง ที่ได้กล่าวว่า การนำ E-Learning ไปใช้ประกอบกับการเรียนการสอน สามารถทำได้ 3 ระดับ ดังนี้ (ปรัชญนันท์ นิลสุข และ ปณิตา วรรณพิรุณ. 2556 : 31-36)

1. สื่อเสริม หมายถึง การนำ E-Learning ไปใช้ในลักษณะสื่อเสริม นั่นคือ นอกจากเนื้อหาที่ปรากฏในลักษณะ E-Learning แล้ว ผู้เรียนยังสามารถศึกษาเนื้อหาเดียวกันนี้ในลักษณะอื่น ๆ เช่น จากเอกสาร ประกอบการสอน จากวิดีทัศน์ (Videotape) ฯลฯ ซึ่งการใช้ E-Learning ในลักษณะนี้เท่ากับว่า ผู้สอนเพียงต้องการจัดหาทางเลือกใหม่อีกทางหนึ่งสำหรับผู้เรียนในการเข้าถึงเนื้อหาเพื่อให้ประสบการณ์พิเศษเพิ่มเติมแก่ผู้เรียนเท่านั้น

2. สื่อเติม หมายถึง การนำ E-Learning ไปใช้ในลักษณะเพิ่มเติมจากวิธีการสอนในลักษณะอื่น ๆ เช่น นอกจากการบรรยายในห้องเรียนแล้ว ผู้สอนยังออกแบบเนื้อหาให้ผู้เรียนเข้าไปศึกษาเนื้อหาเพิ่มเติมจาก E-Learning ซึ่งการใช้สื่อออนไลน์ในลักษณะนี้น่าจะเหมาะสมกับผู้เรียนในประเทศไทย ทั้งนี้เพราะคุณลักษณะของนักเรียนไทยยังต้องการคำแนะนำจากครูผู้สอน รวมทั้งการที่ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังขาดการปลูกฝังให้มีความใฝ่รู้โดยธรรมชาติ

3. สื่อหลัก หมายถึง การนำ E-Learning ไปใช้แทนที่การบรรยายโดยครูผู้สอนในห้องเรียน ผู้เรียนจะต้องศึกษาเนื้อหาทั้งหมดบนออนไลน์ ปัจจุบันระบบ E-Learning ส่วนใหญ่ในต่างประเทศ จะได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการใช้เป็นสื่อหลักสำหรับทำหน้าที่แทนครู ในการจัดการเรียนการสอนทางไกล ด้วยแนวคิดที่ว่า มัลติมีเดียที่นำเสนอทาง E-Learning สามารถช่วยในการถ่ายทอดเนื้อหาได้ใกล้เคียงกับการสอนจริงของครูผู้สอนโดยสมบูรณ์ได้

The Sloan Consortium แห่งสหรัฐอเมริกา เป็นองค์กรที่ส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนความรู้และการปรับปรุงการศึกษาผ่านระบบออนไลน์ ได้จัดกลุ่มอัตราส่วนการใช้ระบบออนไลน์ในการเรียนการสอนเป็น 4 ระดับ ตามรูปแบบการเรียนการสอน (จินตวีร์ คล้ายสังข์. 2554 : 5; ปรัชญนันท์ นิลสุข และ ปณิตา วรรณพิรุณ. 2556 : 35) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 อัตราส่วนในการนำเสนอเนื้อหาบทเรียนของรูปแบบการเรียนการสอนแบบต่าง ๆ

อัตราส่วนเนื้อหาบทเรียนออนไลน์	รูปแบบการเรียนการสอน	รายละเอียดของการเรียนการสอน
0 %	แบบดั้งเดิม (Tradition)	เป็นการเรียนการสอนแบบบรรยายในห้องเรียนปกติ โดยไม่มีการสอนแบบออนไลน์เลย
1-29%	การใช้เว็บช่วยในการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม (Web Facilitated)	เป็นการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้าระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ใช้เว็บไซต์ช่วยสนับสนุนการเรียนการสอน เช่น นำเสนอคำอธิบายรายวิชาและการมอบหมายงานบนเว็บไซต์
30-79%	แบบผสมผสาน (Blended / Hybrid)	เป็นการเรียนการสอนที่ผสมระหว่างการเรียนแบบเผชิญหน้ากับการเรียนออนไลน์ โดยนำเสนอเนื้อหาบทเรียนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สนทนาออนไลน์ และมีส่วนได้พบปะกันในห้องเรียน
80-100%	แบบออนไลน์ (Online)	เป็นการเรียนการสอนที่นำเสนอเนื้อหาเกือบทั้งหมดผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยไม่มีส่วนได้พบปะกันในห้องเรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

การแบ่งประเภทของรูปแบบการเรียนการสอน พิจารณาจากระดับของการนำเสนอเนื้อหาบทเรียนผ่านระบบออนไลน์ เช่น การนำเสนอเนื้อหาบทเรียนผ่านระบบออนไลน์ร้อยละ 80-100 จัดเป็นการเรียนการสอนแบบออนไลน์ การนำเสนอเนื้อหาบทเรียนผ่านระบบออนไลน์ร้อยละ 30-79 จัดเป็นการเรียนการสอนแบบผสมผสาน การนำเสนอเนื้อหาบทเรียนผ่านระบบออนไลน์ ร้อยละ 1-29 จัดเป็นการใช้เว็บช่วยในการเรียนการสอนแบบปกติ และ ไม่มีการนำเสนอเนื้อหาบทเรียนผ่านระบบออนไลน์เลย จัดเป็นการเรียนการสอนแบบปกติ

4. แนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน

การเรียนรู้แบบผสมผสานมีแนวคิดที่ค่อนข้างกว้าง สามารถกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานได้ 6 แนวทาง ดังนี้ (ทิพเนตร ขรรค์ทัพไทย. 2554 : 41)

4.1 การบูรณาการระหว่างสถานศึกษากับบ้านพัก เป็นการจัดกระบวนการเรียน

การสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ตามหลักการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยมุ่งเน้นการจัดการศึกษาให้ครอบคลุมทุกระบบ ทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางนี้ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communications Technology : ICT) จะมีความสำคัญมากในกระบวนการเรียนรู้ โดยเฉพาะการศึกษาทางไกลแบบผสมผสาน เพื่อให้ผู้เรียนศึกษาบทเรียนที่สถานศึกษาส่วนหนึ่ง และศึกษาที่บ้านพัก สถานที่ทำงานอีกส่วนหนึ่ง ตามโปรแกรมการเรียนรู้

4.2 การบูรณาการระหว่างเนื้อหาสาระกับกระบวนการเรียนรู้ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายตามเนื้อสาระบางส่วน ซึ่งพิจารณาความแตกต่างของผู้เรียนเป็นหลักทำให้ในรายวิชาหนึ่ง ๆ มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย

4.3 การบูรณาการระหว่างเนื้อหาภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติ เป็นการจัดสัดส่วนของการเรียนรู้ภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติให้กลมกลืนกัน การเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น ถ้าให้ผู้เรียนได้มีการปฏิบัติหรือทดลองด้วยตนเอง ซึ่งตรงตามทฤษฎี Learning By Doing ของ John Dewey

4.4 การบูรณาการระหว่างการพัฒนาความรู้กับการพัฒนาจิตพิสัย เป็นการจัดการแสวงหาความรู้ควบคู่กับการพัฒนาจิตพิสัย ได้แก่ คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความสุนทรี และความซึมซับเพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ใช้สมองซีกขวา ในการเรียนรู้เชิงมิติสัมพันธ์และเสริมสร้างคุณธรรมมากขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

4.5 การบูรณาการระหว่างวิชาต่าง ๆ เป็นการวางแผนให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะและประสบการณ์พร้อม ๆ กันหลายสาขาวิชา เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตจริง แนวทางนี้เป็นแนวทางที่มีการนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานมากรูปแบบหนึ่ง โดยเฉพาะในยุค ICT สามารถวางแผนให้ผู้เรียนจัดการเรียนรู้หลายสาขาวิชาได้อย่างมีประสิทธิภาพมาก

4.6 การบูรณาการแบบรวมโดยการผสมผสานทุกรูปแบบเข้าด้วยกัน เป็นการบูรณาการทั้งวิชาต่าง ๆ การจัดกิจกรรมภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ สถานศึกษากับบ้านพักเข้าด้วยกันตามสัดส่วนที่วางไว้อย่างรอบคอบและรัดกุม เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความสอดคล้อง

กับความแตกต่างระหว่างบุคคลซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวทางนี้นับว่าเป็นการผสมผสานที่มีความหลากหลายมากที่สุด

5. องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน

ได้มีนักการศึกษากำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานไว้หลายท่าน ดังนี้

มนต์ชัย เทียนทอง (2549 : 60-61) กล่าวว่า องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบผสมผสาน ประกอบด้วย 2 ประการ ๆ ได้แก่

1. การเรียนรู้แบบออฟไลน์ (Offline) หมายถึง การนำเทคโนโลยีนวัตกรรมและวิธีการที่ใช้ในการเรียนรู้แบบผสมผสานที่เน้นการใช้งานเพียงลำพังเฉพาะผู้เรียนเพียงคนเดียว ไม่ได้มีการต่อเชื่อมกับผู้สอนหรือผู้เรียนคนอื่นใดในขณะเวลาดังกล่าว แบ่งเป็น 6 รูปแบบ ได้แก่

1.1 Workplace Learning คือ การกำหนดงานหรือการเรียนรู้ ด้วยการให้แบบฝึกหัดเพื่อศึกษาด้วยตนเอง หรือการมอบหมายกิจกรรม/โครงการ

1.2 Face-to-Face คือ การจัดการเรียนการสอนที่ผู้สอนพบกับผู้เรียนด้วยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่ร่วมกันทำงาน มีการแนะนำการสอนให้ผู้เรียน พร้อมทั้งเป็นที่ปรึกษาให้กับผู้เรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

1.3 Classroom คือ การเรียนการสอนภายในห้องเรียนปกติ ด้วยการจดบันทึก (Lectures) การนำเสนอ (Presentations) การทำกิจกรรมกลุ่ม การสัมมนา เกี่ยวกับการสอน

1.4 Print Media คือ การเรียนการสอนด้วยการใช้สื่อในการสอน เช่น หนังสือ แมกกาซีน หนังสือพิมพ์ การค้นคว้าจากรายงานการประชุม

1.5 Electronic Media คือ การเรียนการสอนด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เช่น การใช้เทปคลาสเสต การใช้วีดีโอ แผ่นซีดี หรือเครื่องเล่นดีวีดี

1.6 Broadcast Media คือ การเรียนการสอนด้วยสื่อประสม เช่น วิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง

2. การเรียนรู้แบบออนไลน์ (Online) หมายถึง การนำเทคโนโลยีนวัตกรรมและวิธีการที่ใช้ในการเรียนรู้แบบผสมผสานที่มีการใช้งานร่วมกันหลายคน ทั้งผู้สอน ผู้เรียน ผู้สอนเสริม หรือผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ โดยการต่อเชื่อมเข้าด้วยกันผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต แบ่งออกเป็น 6 รูปแบบ ได้แก่

2.1 Online Learning Content คือ การเรียนการสอนสำหรับการนำเสนอเนื้อหาผ่านทางมีเดียต่าง ๆ บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สามารถใช้ทรัพยากร/เนื้อหาร่วมกันได้

2.2 E-Tutoring คือ การเรียนการสอนโดยทบทวนบทเรียน หรือมีครูพี่เลี้ยงผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์

2.3 Online Collaborative Learning คือ การเรียนการสอนในลักษณะที่ผู้เรียนและผู้สอนไม่ได้อยู่ที่เดียวกัน หรืออยู่ในที่เดียวกัน มีการปฏิสัมพันธ์ (Interactive) ต่อกันในระหว่างการเรียนนั้น ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นในเวลาเดียวกันหรือไม่ใช่ช่วงเวลาเดียวกัน เช่น การเรียนด้วยตนเองผ่านทางอินเทอร์เน็ต อีเมล์ หรือผ่านการอภิปรายกลุ่ม เป็นต้น

2.4 Online Knowledge Management คือ การเรียนรู้ด้วยการค้นหาข้อมูลบนระบบอินเทอร์เน็ตผ่านเบราเซอร์ รวมถึงการสอบถามผู้เชี่ยวชาญ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

2.5 The Web คือ การเรียนรู้ด้วยการค้นหาจากเว็บไซต์ การเรียนรู้ผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์

2.6 Mobile Learning คือ การเรียนรู้ผ่านอุปกรณ์สื่อสารประเภทพกพา เช่น โทรศัพท์มือถือ เครื่องคอมพิวเตอร์แบบพกพา (PDA) และเครื่องโน๊ตบุ๊ค ถือเป็นเทคโนโลยีที่สนับสนุนการเรียนรู้แบบอิเล็กทรอนิกส์ในอนาคต

ทิพเนตร ขรรค์ทัพไทย (2554 : 46) สรุปองค์ประกอบของการเรียนการสอนแบบผสมผสานไว้ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การเรียนรู้ด้วยตนเองจากโปรแกรมบทเรียน (Self-Directed Learning)
2. การสอนแบบบรรยายเชิงปฏิสัมพันธ์ (Interactive Lecture)
3. การเรียนรู้ด้วยบทเรียนออนไลน์ (Online Learning)

สายชล จินโจ (2550 : 68-71) ได้สรุปองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานไว้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การสอนแบบบรรยายปฏิสัมพันธ์ เป็นการเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติและสร้างความรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติในระหว่างการเรียนการสอน โดยเน้นการพัฒนาทักษะความสามารถที่ตรงกับพื้นฐานความรู้เดิม ส่งผลให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมที่มีจากการปฏิบัติและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงรุก ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมนั้น ๆ (Active Engage Student) การสัมมนาใช้ปัญหาการสอนกลุ่มย่อยแบบไม่เป็นทางการ การสำรวจข้อมูล การทดลอง การแก้ไขปัญหา กรณีศึกษา การอภิปราย เป็นต้น

2. การสอนแบบชี้แนะ ได้แก่ การชี้แนะทางปัญญา (Cognitive Coaching) การชี้แนะการสอน (Instructional Coaching) เพื่อนชี้แนะ (Peer Coaching) กระบวนการชี้แนะมีขั้นตอนของกระบวนการ 3 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 ขั้นก่อนการชี้แนะ (Pre - Coaching)

2.2 ขั้นการชี้แนะ (Coaching)

2.3 ขั้นสรุปผลการชี้แนะ (Post - Coaching)

3. การสอนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนผ่านระบบเครือข่าย ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนผ่านระบบเครือข่ายขึ้น โดยผ่านระบบเครือข่ายใยแมงมุม ผู้เรียนได้ทำแบบทดสอบก่อนเรียน ได้ศึกษาเนื้อหาสาระ ทำกิจกรรมระหว่างเรียน และทดสอบหลังเรียนตามที่กำหนด

4. การสอนแบบมีส่วนร่วมผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ใช้คอมพิวเตอร์เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยการใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เกิดความต้องการที่จะใฝ่หาความรู้เพื่อนำมาแก้ปัญหาร่วมกัน (Problem - Based Learning) ทั้งนี้เทคนิคภายในกลุ่มจะใช้รูปแบบกลุ่มสุมหัว (Numbered Heads) โดยให้สมาชิกในกลุ่มทุกคนจะถูกกำหนดให้มีหมายเลขประจำตัวที่ไม่เหมือนกัน ผู้สอนสามารถตั้งคำถามถามหมายเลขใดก็ได้ในกลุ่มคำตอบที่ได้จะถือว่าเป็นคำตอบของกลุ่ม โดยหลักการเรียนรู้ร่วมกันสามารถนำมาจัดสภาพแวดล้อมในแบบออนไลน์ได้ โดยผู้สอนจะจัดกลุ่มผู้เรียนและให้โจทย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ปัญหาแก่กลุ่มผู้เรียนได้ทำงานร่วมกันแบบออนไลน์ ทั้งนี้ในสภาพแวดล้อมแบบออนไลน์มีเครื่องมือเพื่อการสื่อสารให้แก่ผู้เรียน เช่น การสนทนาสดหรือการแชท การมีกระดานข่าวเพื่อตั้งกระทู้ เป็นต้น

จะเห็นว่า การเรียนการสอนแบบผสมผสาน เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ผสมกันระหว่างการเรียนในชั้นเรียนปกติกับการเรียนออนไลน์ ด้วยการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ประกอบด้วยการเรียนการสอนหลายลักษณะ เช่น ครูเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยประยุกต์เข้ากับความสามารถของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และการสื่อสาร เป็นการช่วยเสริมจุดดีระหว่างการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมที่มีครูเป็นศูนย์กลางกับการเรียนการสอนแบบออนไลน์ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่า ครูผู้สอนกำลังประสบกับปัญหาการสอนเนื้อหาสาระของหลักสูตรไม่ทันตามเวลาที่กำหนด ซึ่งส่งผลให้ครูผู้สอนไม่สามารถเสริมสร้างทักษะด้านอื่นๆ เพิ่มเติมให้กับผู้เรียน

ผู้วิจัยเห็นว่า รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน น่าจะเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มีความเหมาะสมสำหรับการเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิให้กับผู้เรียน เพราะเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่สนับสนุนการลงมือปฏิบัติจริงของผู้เรียน โดยผู้เรียนสามารถทบทวนเนื้อหาบทเรียนบนระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ได้ตลอดเวลา ภายใต้การดูแลการเรียนการสอนโดยครูผู้สอน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบผสมผสาน ได้ดังตารางที่ 4 (มนต์ชัย เทียนทอง. 2549 : 60-61; ทิพเนตร ขรรค์ทัพไทย. 2554 : 46; สายชล จินโจ. 2550 : 68-71)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ 4 การสังเคราะห์รูปแบบของกิจกรรมการเรียนการสอนแบบผสมผสาน

มนต์ชัย เทียนทอง (2549 : 60-61)	ทิพเนตร ขรรค์ทัพไทย (2554 : 46)	สายชล จินโจ (2550 : 68-71)	สรุป
1. การเรียนรู้แบบออฟไลน์	1. การเรียนรู้ด้วยตนเองจากโปรแกรมบทเรียน 2. การสอนแบบบรรยายเชิงปฏิสัมพันธ์	1. การสอนแบบบรรยายเชิงปฏิสัมพันธ์ 2. การสอนแบบชี้แนะ 3.การสอนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน	1. การเรียนการสอนแบบออฟไลน์

2. การเรียนรู้แบบออนไลน์	3. การเรียนรู้ด้วยบทเรียนออนไลน์	4.การสอนแบบมีส่วนร่วมผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์	2. การเรียนการสอนแบบออนไลน์

จากตารางที่ 4 สรุปได้ว่า รูปแบบของกิจกรรมการเรียนการสอนแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยเทคนิคคำถาม R-C-A ประกอบด้วย 2 ลักษณะ คือ

1. การเรียนการสอนแบบออฟไลน์ (Offline Learning) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้รับความรู้และได้รับการเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ในห้องเรียน โดยทำกิจกรรมตามที่มอบหมายบนออนไลน์

2. การเรียนการสอนแบบออนไลน์ (Online Learning) เป็นการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้รับความรู้และได้รับการเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิบนออนไลน์ ในลักษณะของการศึกษาเนื้อหาบทเรียน งานมอบหมาย การนำเสนอผลการปฏิบัติกิจกรรมบนออนไลน์ รวมทั้งการซักถามปัญหาผ่านทางออนไลน์ระหว่างผู้เรียนกับครูผู้สอน

6. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สำหรับขั้นตอนในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนนั้น ได้มีการนำเสนอไว้หลายแนวคิด ดังนี้

6.1 ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนของ Logan’s (Logan’s Instructional Systems Development Model) ประกอบด้วย 5 ระยะ ดังต่อไปนี้ (คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาเทคโนโลยีการสอน. 2555 : 77-78)

ระยะที่ 1 ระยะวิเคราะห์ (Phase I Analysis)

1. วิเคราะห์งาน (Analyze Job) กำหนดองค์ประกอบและงานที่จะทำว่ามีอะไรบ้าง

2. เลือกงานหรือหน้าที่ของระบบ (Select Tasks or Functions)

3. สร้างเครื่องมือวัดผลของงาน (Construct Job Performance Measures)

4. วิเคราะห์ระบบการสอนรายวิชาเดิม (Analyze Existing Courses)

5. เลือกบริบทของการสอน (Select Instructional Setting)

ระยะที่ 2 ระยะออกแบบ (Phase II Design)

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของการสอน (Develop Objectives)

2. สร้างแบบทดสอบ (Develop Test)

3. กำหนดพฤติกรรมเริ่มต้น (Describe Entry Behavior)

4. กำหนดโครงสร้างและลำดับการสอน (Determine Sequence and Structure)

ระยะที่ 3 ระยะพัฒนา (Phase III Develop)

1. กำหนดกิจกรรมการเรียน (Specify Learning Events Activities)

2. วางแผนระบบการจัดการและการถ่ายทอดการสอน (Specify Instructional Management Plan and Delivery System)

3. สำรวจและเลือกวัสดุอุปกรณ์ที่มี (Review/Select Existing Materials)

4. พัฒนาวิธีสอน (Develop Instruction)

5. ตรวจสอบความถูกต้องของวิธีสอนที่พัฒนาขึ้น (Validate Instruction)

ระยะที่ 4 ระยะนำไปใช้ (Phase IV Implement)

1. ดำเนินการตามแผนการจัดการสอนที่กำหนดไว้ (Implement Instructional Management Plan)

2. ดำเนินการสอน (Conduct Instruction)

ระยะที่ 5 ระยะควบคุมระบบ (Phase V Control)

1. ดำเนินการประเมินกระบวนการ (Conduct Internal Evaluation)

2. ดำเนินการประเมินผลรวมและบริบท (Conduct External Evaluation)

3. กลับไปปรับปรุงระบบตั้งแต่ระยะวิเคราะห์ (Revise System)

6.2 ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนของ Unesco (Unesco ISD Model) ประกอบด้วย 3 ระยะ 13 ขั้นตอน ดังนี้ (คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาเทคโนโลยีการสอน. 2555 : 78)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ระยะที่ 1 ระยะรวบรวมข้อมูล (Phase I Collect Data)

1. สำรวจและเขียนแผนภูมิระบบเดิม (Survey and Chart the Existing System)

2. เลือกระบบย่อยหรือองค์ประกอบที่เป็นเป้าหมาย (Locate the Target Dependent System or component)

ระยะที่ 2 ระยะเตรียมแผน (Phase II Prepare the Plan)

1. กำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ใหม่ (Formulate New Goals or Aims)

2. กำหนดเกณฑ์การบรรลุเป้าหมายสุดท้าย (Specify Terminal Criteria for Success)

3. เสนอแบบใหม่เพื่อแก้ปัญหาการสอน (Propose Initial Designs for Alternative Solutions)

4. เลือกรูปแบบการสอน (Select a Solution)

5. ออกแบบรายละเอียดโครงสร้างและวิถีระบบ (Create Detailed Design and Monitoring System)

6. ออกแบบแผนการสอนและการประเมินกระบวนการ (Create Detailed Development Plan with Formative Evaluation Procedures)

7. ออกแบบแผนการใช้และการประเมินผลลัพธ์ (Create Detailed Implementation Plan with Summative Evaluation Procedures)

ระยะที่ 3 ระยะนำระบบไปใช้ (Phase III Implement the Solution)

1. เสนอระบบใหม่ต่อผู้เกี่ยวข้อง (Harmonize Solution with People Involved or Concerned)

2. ปรับปรุงระบบ (Develop Introduce Install and Revise System)

3. กำหนดเครื่องมือติดตาม ควบคุม และประเมินระบบ (Set up Permanent Monitoring System)

4. เตรียมรายงานสรุปผลระบบ (Prepare Terminal Report System)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

6.3 ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนของ Gagne’ และ Briggs ประกอบด้วย 12 ขั้นตอน ดังนี้ (คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาเทคโนโลยีการสอน. 2555 : 78-79)

ขั้นที่ 1 ขั้นวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดความจำเป็น (Analysis and Identification of Needs)

ขั้นที่ 2 กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ (Definition of Goals and Objectives)

ขั้นที่ 3 กำหนดทางเลือก (Identification of Alternative Ways to Meet Needs)

ขั้นที่ 4 ออกแบบองค์ประกอบของระบบ (Design of System components)

ขั้นที่ 5 สำรวจทรัพยากรและข้อจำกัด (Analysis of (a) Resources Required (b) Resources Available (c) Constraints)

ขั้นที่ 6 เตรียมการกำจัดข้อจำกัดต่าง ๆ (Action to Remove or Modify Constraints)

ขั้นที่ 7 เลือกและพัฒนาสื่อการสอน (Selection or Development of Instructional Materials)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ขั้นที่ 8 กำหนดเกณฑ์และกระบวนการประเมินผู้เรียน (Design of Student Assessment Procedures)

ขั้นที่ 9 ทดสอบภาคสนามและประเมินกระบวนการ (Field Testing; Formative Evaluation and Teacher Training)

ขั้นที่ 10 ปรับปรุงแก้ไขและประเมินเพิ่มเติม (Adjustments Revisions and Further Evaluation)

ขั้นที่ 11 ประเมินผลรวม (Summative Evaluation)

ขั้นที่ 12 ดำเนินการใช้ระบบการสอน (Operational Installation)

6.4 ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนของ ADDIE (ADDIE Model) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ (มนต์ชัย เทียนทอง. 2554 : 91)

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ (A : Analysis) ในการวิเคราะห์จะต้องพิจารณาในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ คุณลักษณะของผู้เรียน วัตถุประสงค์ ความรู้ ทักษะ พฤติกรรมที่คาดหวัง ปริมาณและความลึกของเนื้อหา และแหล่งข้อมูลที่มีอยู่

ขั้นที่ 2 การออกแบบ (D : Design) เป็นขั้นตอนการออกแบบบทเรียนตามกลยุทธ์ และผลลัพธ์ที่ได้จากขั้นตอนการสังเคราะห์ ส่วนใหญ่เป็นการทำงานด้านเอกสาร โดยพิจารณาในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ วัตถุประสงค์ของบทเรียน การเรียงลำดับเนื้อหา วิธีการนำเสนอเนื้อหา การเลือกใช้สื่อ และการนำเสนอแบบทดสอบ

ขั้นที่ 3 การพัฒนา (D : Development) เป็นขั้นตอนดำเนินการพัฒนาบทเรียนตามที่ได้วิเคราะห์และออกแบบไว้ โดยใช้ระบบการจัดการเรียนการสอน (LMS) เพื่อให้ได้บทเรียนต้นแบบ พร้อมที่จะนำไปทดลองใช้ต่อไป

ขั้นที่ 4 การทดลองใช้ (I : Implementation) เป็นขั้นตอนการนำบทเรียนต้นแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้กับกลุ่มทดลอง

ขั้นที่ 5 การประเมินผล (E : Evaluation) เป็นขั้นตอนการนำผลจากการทดลองใช้ไปปรับปรุงบทเรียนให้มีคุณภาพ พร้อมทั้งประเมินคุณภาพของบทเรียนที่พัฒนาขึ้น

ทิศนา แขมมณี (2551 : 219-220) ได้แบ่งขั้นตอนการสร้างระบบหรือจัดระบบออกเป็น 10 ขั้นตอน ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ขั้นที่ 1 การกำหนดจุดมุ่งหมายของระบบ ระบบทุกระบบจะต้องมีจุดมุ่งหมายของตน ดังนั้นในการสร้างระบบใด ๆ สิ่งสำคัญประการแรกก็คือ ต้องกำหนดจุดมุ่งหมายของระบบให้ชัดเจน

ขั้นที่ 2 การศึกษาหลักการ/ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จะช่วยให้เห็นแนวทางในการจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบได้รอบคอบขึ้น ซึ่งจะทำให้รูปแบบหรือระบบมีความมั่นคงขึ้น

ขั้นที่ 3 การศึกษาสภาพการณ์และปัญหาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในขั้นนี้จะช่วยให้ค้นพบองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยให้รูปแบบหรือระบบมีประสิทธิภาพเมื่อนำไปใช้จริง ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ต้องนำมาพิจารณาในการจัดองค์ประกอบต่าง ๆ และจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้งหลาย การนำข้อมูลจากความเป็นจริงมาใช้ในการสร้างรูปแบบหรือระบบจะช่วยขจัดหรือป้องกันปัญหาอันจะทำให้ระบบนั้นขาดประสิทธิภาพ

ขั้นที่ 4 การกำหนดองค์ประกอบของระบบ ได้แก่ การพิจารณาว่ามีอะไรบ้างที่สามารถช่วยให้เป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายบรรลุผลสำเร็จ

ขั้นที่ 5 การจัดกลุ่มองค์ประกอบ ได้แก่ การนำองค์ประกอบที่กำหนดไว้ มาจัดหมวดหมู่เพื่อความสะดวกในการคิดและดำเนินการในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 6 การจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ขั้นนี้เป็นขั้นที่จะต้องใช้ความคิดความรอบคอบมาก ผู้สร้างระบบต้องพิจารณาว่าองค์ประกอบใดเป็นเหตุและเป็นผลขึ้นต่อกันในลักษณะใด สิ่งใดควรมาก่อนมาหลัง สิ่งใดสามารถดำเนินการคู่ขนานไปได้ ขั้นนี้เป็นขั้นที่อาจใช้เวลาในการพิจารณามาก

ขั้นที่ 7 การจัดผังระบบ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ โดยแสดงให้เห็นถึงผังจำลองขององค์ประกอบต่าง ๆ

ขั้นที่ 8 การทดลองใช้ระบบ เป็นขั้นตอนหลักในการคิดและเขียนผังระบบออกมาให้ชัดเจน การนำระบบที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้เป็นสิ่งจำเป็น เพราะถึงแม้ว่าระบบที่สร้างขึ้นจะได้ผ่านกระบวนการอย่างรอบคอบเพียงใด ก็ยังไม่สามารถกล่าวได้ว่า เป็นระบบที่ดีมีประสิทธิภาพจนกว่าจะได้นำไปทดลองใช้และใช้จริง เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้น ดังนั้น

ขั้นที่ 9 การประเมินผลระบบ ได้แก่ การศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการทดลองใช้ระบบ ระบบใดใช้แล้วได้ผลตามเป้าหมายหรือใกล้เคียงกับเป้าหมายมากที่สุด ระบบนั้นจึงจะเรียกได้ว่าเป็นระบบที่ดีมีประสิทธิภาพ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ขั้นที่ 10 การปรับปรุงระบบ ระบบที่มีประสิทธิภาพส่วนใหญ่ จะต้องผ่านการทดลองและประเมินผลมาแล้ว ผลจากการทดลองใช้จะให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงระบบนั้นให้ดีขึ้น

Joyce and Weil (1996 ; อ้างถึงใน แสงเดือน เจริญฉิม. 2552 : 76) ได้สรุปว่าหลักการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน มีดังนี้

1. รูปแบบการสอนต้องมีทฤษฎีรองรับ เช่น ทฤษฎีด้านจิตวิทยาการเรียนรู้
2. เมื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแล้ว ก่อนนำไปใช้อย่างแพร่หลาย จะต้องมีการวิจัยเพื่อทดสอบทฤษฎี และตรวจสอบคุณภาพในเชิงการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง และนำข้อค้นพบมาปรับปรุงแก้ไขรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

3. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน อาจออกแบบให้ใช้ได้อย่างกว้างขวาง หรือเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้

4. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน จะมีจุดมุ่งหมายหลักที่ถือเป็นหลักในการพิจารณาเลือกรูปแบบไปใช้ กล่าวคือ ถ้านำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้ตรงกับจุดมุ่งหมายหลัก ก็จะทำให้เกิดผลสูงสุด แต่ก็สามารถนำรูปแบบนั้นไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ ได้ตามความเหมาะสม

สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนมีการดำเนินการเป็นระบบอย่างชัดเจน ส่วนมากจะมีขั้นตอนที่คล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันบ้างในส่วนของเทคนิคการจัดการเรียนการสอน สำหรับขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยเทคนิคคำถาม R-C-A แสดงดังตารางที่ 5

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ 5 ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นด้วยเทคนิคคำถาม R-C-A

Logan's Model	Unesco ISD Model	ADDIE Model	Gagne' และ Briggs	ทิศนา แขมมณี	สรุปขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนในการวิจัย
ระยะที่ 1 ระยะวิเคราะห์	ระยะที่ 1 ระยะรวบรวมข้อมูล	1. การวิเคราะห์ (Analysis)	1. ขั้นวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดความจำเป็น	1. กำหนดจุดมุ่งหมายการพัฒนารูปแบบฯ 2. ศึกษาหลักการ/ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 3. การศึกษาสภาพการณ์และปัญหาที่เกี่ยวข้อง	ระยะที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์บริบททั่วไปของรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยเทคนิคคำถาม R-C-A
ระยะที่ 2 ระยะออกแบบ	ระยะที่ 2 ระยะเตรียมแผน	2. การออกแบบ (Design)	2. ขั้นกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ 3. ขั้นกำหนดทางเลือก 4. ขั้นออกแบบองค์ประกอบของระบบ 5. ขั้นสำรวจทรัพยากรและข้อจำกัด	4. การกำหนดองค์ประกอบของระบบ	ระยะที่ 2 สังเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยเทคนิคคำถาม R-C-A

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

			6. ขั้นเตรียมการกำจัดข้อจำกัดต่าง ๆ		

Logan's Model	Unesco ISD Model	ADDIE Model	Gagne' และ Briggs	ทิศนา แขมมณี	สรุปขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนในการวิจัย
ระยะที่ 3 ระยะพัฒนา		3. การพัฒนา (Development) 4. การทดลองใช้ (Implemen-tation)	7. ขั้นเลือกและพัฒนาสื่อการสอน 8. ขั้นกำหนดเกณฑ์และกระบวนการประเมิน	5. การจัดกลุ่มองค์ประกอบ 6. การจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ 7. การจัดผังระบบ	ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยเทคนิคคำถาม R-C-A
ระยะที่ 4 ระยะนำไปใช้ ระยะที่ 5 ระยะควบคุม	ระยะที่ 3 ระยะนำระบบไปใช้	5. การประเมินผล (Evaluation)	9. ขั้นทดสอบภาค สนาม และประเมินกระบวนการ 10. ขั้นปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มเติม	8. การทดลองใช้ระบบ 9. การประเมินผล 10. การปรับปรุงระบบ	ระยะที่ 4 ศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

			11. ขั้นประเมินผลรวม 12. ขั้นดำเนินการใช้ระบบการสอน		เทคนิคคำถาม R-C-A

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ผลการสังเคราะห์ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน เพื่อเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยเทคนิคคำถาม R-C-A ประกอบด้วย 4 ระยะดังนี้ (คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาเทคโนโลยีการสอน. 2555 : 77-79; มนต์ชัย เทียนทอง. 2554 : 91; ทิศนา แขมมณี. 2551 : 201-202; Joyce and Weil ; อ้างถึงใน แสงเดือน เจริญฉิม. 2552 : 76)

ระยะที่ 1 ศึกษาบริบททั่วไปของรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน เพื่อเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยเทคนิคคำถาม R-C-A เป็นขั้นของการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 2) แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอน 3) แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบผสมผสาน 4) แนวคิดเกี่ยวกับสัมมาทิฏฐิ 5) แนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคการตั้งคำถาม รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากเทคนิคเดลฟาย

ระยะที่ 2 สังเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน เพื่อเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยเทคนิคคำถาม R-C-A เป็นขั้นตอนของการสังเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอนฯ จากผลการศึกษาบริบททั่วไปของรูปแบบการเรียนการสอนฯ ในการศึกษาวิจัยระยะที่ 1

ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน เพื่อเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยเทคนิคคำถาม R-C-A เป็นขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยเทคนิคคำถาม R-C-A ตามกรอบแนวคิดที่สังเคราะห์ได้จากการวิจัยระยะที่ 2

ระยะที่ 4 ศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน เพื่อเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยเทคนิคคำถาม R-C-A เป็นขั้นตอนของการนำรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยเทคนิคคำถาม R-C-A ที่พัฒนาขึ้น ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับสัมมาทิฏฐิ

สัมมาทิฏฐิเป็นหลักธรรมข้อแรกของมรรคมีองค์ 8 หากสัมมาทิฏฐิเข้าไปอยู่ในใจของบุคคลอย่างมั่นคง จะกลายเป็นอุดมการณ์ หลักการ ทัศนคติประจำใจ อันจะเป็นเหตุให้บุคคลนั้นคิดถูก พูดถูก ทำถูก ซึ่งจะส่งผลให้ประสบแต่ความสุขและความสำเร็จในชีวิต

1. ความหมายของสัมมาทิฏฐิ

ความหมายของ “สัมมาทิฏฐิ” ตามตัวอักษร หมายถึง ความเห็นถูก เห็นชอบ ความเข้าใจถูกต้อง ปัญญาอันเห็นชอบ โดยนักวิชาการได้อธิบายความหมายของคำว่า “สัมมาทิฏฐิ” ไว้ใกล้เคียงกัน ดังนี้

1.1 พระสารีบุตรอธิบายความหมายของสัมมาทิฏฐิในสัมมาทิฏฐิสูตรไว้ว่า สัมมาทิฏฐิ คือ ความเห็นชอบ ได้แก่ รู้จักอกุศล รู้จักอกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ โมหะ รู้จักกุศลมูล คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ รู้จักอาหารทั้ง 4 ได้แก่ รู้จักว่าอาหาร คือ คำข้าว ซึ่งเป็นของหยาบว่าเป็นอาหารของกาย รู้จักว่าผัสสะ เป็นอาหารของเวทนา รู้จักมโนสัญเจตนา คือ ความจงใจว่าเป็นอาหารของกรรม และรู้จักวิญญาณว่าเป็นอาหารของนามรูป (ม.มู.(ไทย) 12/89-104/81-100)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

1.2 ความหมายของสัมมาทิฏฐิ ตามทัศนะของนักวิชาการ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2551 : 435) อธิบายว่า สัมมาทิฏฐิ ปัญญาอันเห็นชอบ คือ เห็นอริยสัจ 4 เห็นชอบตามคลองธรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว มารดา บิดา มี (คือ มีคุณความดี ควรแก่ฐานะหนึ่งที่เรียกว่า มารดา บิดา) ฯลฯ เห็นถูกต้องตามที่เป็นจริงว่า ขันธ์ 5 ไม่เที่ยง เป็นต้น (ข้อ 1 ในมรรค)

พระพรหมมุนี (บู่ สุจิณโณ) (2543 : 72) ได้อธิบายความหมายของ สัมมาทิฏฐิ ไว้ว่า สัมมาทิฏฐิเป็นเบื้องต้น ในองค์มรรคทั้ง 8 นั้นจักแสดงองค์มรรคข้อที่ 1 คือ สัมมาทิฏฐิเป็นอันดับต้น สัมมาทิฏฐิ ปัญญาเห็นชอบ ตามนิเทศในมัคควิภังคสูตรแสดงว่า 4 ทุกข์ 4 สมุทัย 4 นิโรธ และ 4 มรรค เรียกว่า สัมมาทิฏฐิ ได้แก่ อริยสัจธรรมทั้ง 4 ประการ คือ รู้เห็นที่ตัวเราว่า เป็นที่ตั้งแห่งทุกข์ ทุกข์จะตั้งอยู่ได้ก็เพราะสมุทัย เป็นเหตุ คือ ไม่รู้จักตัวและตน เป็นสัตว์เป็นบุคคล เป็นเราเป็นเขาขึ้น...

พระพุทธิวงศมุนี (บุญมา ทีปธมฺมเถร) (2545 : 6) อธิบายความหมายของสัมมาทิฏฐิไว้ว่า สัมมาทิฏฐิ ปัญญาอันเห็นชอบ เช่น เห็นว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว หรือเห็นว่าทุกข์เป็นผลเกิดแต่เหตุ ความดิ้นรนของจิต เป็นเหตุก่อให้เกิดทุกข์ ความดับแห่งความดิ้นรนของจิต เป็นเหตุให้ถึงความดับทุกข์ การดำเนินปฏิปทาให้เป็นไปโดยชอบ เป็นทางให้ถึงความดับทุกข์

วศิน อินทสระ (2549 : 28-34) ได้อธิบายความหมายของสัมมาทิฏฐิไว้ว่า เบื้องต่ำ ความเห็นชอบคือความเห็นถูกต้อง เห็นและเชื่อว่า บุคคลทำดีย่อมได้รับผลดี ทำชั่วย่อมได้รับผลชั่ว บาปบุญมีจริง นรกสวรรค์ในโลกอื่นมีจริง มารดาบิดา เห็นถูกเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่การดำเนินชีวิตประจำวัน เบื้องสูงหมายถึง ความรู้หรือญาณในอริยสัจ 4 คือ เห็นทุกข์ในชีวิตตามที่เป็นจริง ทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์มีอยู่ เรียกว่า มรรคหรืออริยมรรคประกอบด้วยองค์ 8”

Yogavacara Rahula (1996 : 136-141) อธิบายเกี่ยวกับ สัมมาทิฏฐิ ว่า ประกอบด้วย ความเข้าใจถูกต้องในความไม่แน่นอน และการปรุงแต่งของจิต วิญญาณ สัญญา สังขาร ไม่เที่ยง เป็นความเห็นถูกต้อง เห็นชอบทั้งหมดทั้งมวล เพราะความเห็นในสรรพสิ่งที่จริงแท้ นำไปสู่ความสงบ ความสุขและความมั่นคงในชีวิต เป็นความเข้าใจถูกต้องต่ออริยสัจ 4 ประการที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงประกาศสั่งสอนไว้ ผู้ฉลาดย่อมไม่พึงตำหนิติเตียน ไม่พึงโต้แย้ง ไม่พึงข้ามผ่าน นี้คือความเห็นชอบ

David J. Kalupahana (1995 : 70) อธิบายความหมายของ สัมมาทิฏฐิไว้ว่า คำว่า “สัมมา” แปลกันโดยทั่วไปว่า “ถูก” (Right) การใช้คำว่า “สัมมา” นำหน้าคำว่า “ทิฏฐิ” รวมทั้งองค์ประกอบของมรรคข้ออื่น ๆ เป็นการชี้ให้เห็นถึงจุดยืนแบบสายกลางของพระพุทธศาสนา คือ ความเป็นกลาง ระหว่างการยึดมั่นในทิฏฐิอย่างงมงาย (Dogmative View) ว่าเป็นความจริงสูงสุด กับการปล่อยปละละเลยโดยไม่ยึดทิฏฐิ (อทิฏฐิ) อะไรเลย ด้วยเหตุนี้เอง สัมมาทิฏฐิจึงมีความยืดหยุ่นสูง สามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกขอบเขตแห่งประสบการณ์ ความรู้ และความเข้าใจของมนุษย์

Lama Anagarika Govinda (1965 : 13) ได้มีการอธิบายความหมายของสัมมาทิฏฐิไว้ว่า สัมมาทิฏฐิ การเห็นสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ทุกแง่ทุกมุม ไม่ใช่

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม MAHASARAKHAM UNIVERSITY

เห็นเพียงมุมใดมุมหนึ่ง หรือเห็นจากจุดยืนที่ยึดตัวตนเป็นศูนย์กลาง โดยนัยนี้ สัมมาทิฏฐิจึงไม่ใช่เพียงแค่รู้หลักอริยสัจ 4 อย่างผิวเผินเท่านั้น หากแต่หมายถึง ความรู้ความเข้าใจอันเกิดจากการเอาชีวิตเข้าไปสัมผัส หรือเข้าไปมีประสบการณ์โดยตรง

Herbert V. Gunther (1974 : 74) อธิบายความหมายของ สัมมาทิฏฐิไว้ว่า ต้องขอย้ำอีกว่า สัมมาทิฏฐิ ไม่ใช่แค่การยอมรับคำสอนที่ตั้งอยู่บนสมมติฐาน หากแต่เป็น ทิฏฐิที่ได้มาจากการใคร่ควรพิจารณาอย่างต่อเนื่องและการมีประสบการณ์ตรง

สรุปได้ว่า ตามทัศนะของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา มีความเห็นสอดคล้องไปในทางเดียวกัน คือ สัมมาทิฏฐิ หมายถึง กระบวนการใช้สติปัญญา ความสามารถในการวิเคราะห์ พิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบในเนื้อหาของหลักธรรมและผลการปฏิบัติด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง จนเกิดความเห็นและความเชื่อว่า บุคคลทำดีย่อมได้รับผลดี ทำชั่วย่อมได้รับผลชั่ว บาปบุญมีจริง นรกสวรรค์ในโลกอื่นมีจริง มารดาบิดามีพระคุณต่อเรา ฯลฯ

2. ความสำคัญของสัมมาทิฏฐิ

จากหลักฐานในพระไตรปิฎกเถรวาท ได้กล่าวถึงความสำคัญของสัมมาทิฏฐิในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

2.1 สัมมาทิฏฐิในฐานะเป็นเหมือนนายสารถี พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเปรียบชีวิตของมนุษย์เหมือนกับรถที่กำลังแล่นไป โดยชิ้นส่วนต่าง ๆ ที่นำมาประกอบเข้าเป็นตัวรถเป็นเพียงสิ่งที่ช่วยทำให้มีรูปร่างที่สมบูรณ์เท่านั้น แต่รถคันนั้นจะไม่มีประโยชน์เลย หากจอดทิ้งไว้เฉย ๆ หรือรถคันนั้นจะไม่สามารถวิ่งไปสู่จุดหมายปลายทางได้เลย ถ้าไม่มีคนขับที่ชาญฉลาด สัมมาทิฏฐิจึงเปรียบเหมือนนายสารถี ผู้รู้จักเส้นทางเป็นอย่างดี ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “ทางนั้นชื่อว่าเป็นทางตรง ทิศนั้นชื่อว่าไม่มีภัย รถชื่อว่าไม่มีเสียงดัง ประกอบด้วยล้อคือธรรม มีหิริเป็นฝา มีสติเป็นเกราะกั้นของรถนั้น เรากล่าวธรรมมีสัมมาทิฏฐินำหน้าว่าเป็นนายสารถี” (สำ.ส.(ไทย) 15/46/60)

2.2 สัมมาทิฏฐิในฐานะเป็นเหตุปัจจัยให้กุศลธรรมทั้งปวงเจริญขึ้น สัมมาทิฏฐิเป็นเครื่องหมายแสดงให้เห็นถึงกุศลธรรมความดีที่กำลังจะเกิดขึ้นในภายภาคหน้า คือ เมื่อบุคคลมีสัมมาทิฏฐิเกิดขึ้นแล้ว ย่อมเป็นทางให้บุญกุศลทั้งหลายได้เกิดขึ้นแก่บุคคลนั้น ดังพระพุทธพจน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ที่ว่า “เราไม่เห็นธรรมอื่นแม้สักอย่างหนึ่งที่เป็นเหตุให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นก็เกิดขึ้น หรือที่เกิดขึ้นแล้วก็เป็นไปเพื่อความเจริญไพบูลย์ยิ่งขึ้นเหมือนสัมมาทิฏฐิ (ความเห็นชอบ) นี้” (องฺ.เอกฺก.(ไทย) 20/299/38)

สรุปได้ว่า สัมมาทิฏฐิ มีความสำคัญมากต่อความสุขและความสำเร็จในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ กุศลธรรมความดีทั้งหลาย จะเจริญงอกงามได้นั้นจะต้องอาศัยสัมมาทิฏฐิเป็นจุดเริ่มต้น เป็นตัวนำ เป็นเหมือนนายสารถีที่คอยนำรถไปสู่เป้าหมายได้อย่างปลอดภัย

3. หมวดธรรมของสัมมาทิฏฐิ

หมวดธรรมของสัมมาทิฏฐิ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ 1) ระดับโลกียสัมมาทิฏฐิ และ 2) ระดับโลกุตตรสัมมาทิฏฐิ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาเฉพาะสัมมาทิฏฐิในระดับโลกียสัมมาทิฏฐิ ซึ่งมีหัวข้อธรรม ดังนี้

3.1 ทานที่ให้แล้วมีผล การให้ทานในพระพุทธศาสนา หมายถึง การให้ทานด้วยความบริสุทธิ์ โดยไม่หวังผลตอบแทน การให้วัตถุสิ่งของต่าง ๆ เป็นทาน ได้แก่ การให้เงินทอง ปัจจัย 4 ตลอดจนอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการทำมาหากิน เรียกว่า อามิสทาน การให้ความรู้ทั่วไป การให้ความรู้ความเข้าใจทางธรรม เรียกว่า ธรรมทาน นอกจากนี้ก็ยังมี อภัยทาน หมายถึง การให้ความปลอดภัย ไม่โกรธเคือง การยกโทษให้ การสละเวลาช่วยผู้อื่นทำกิจต่าง ๆ ตลอดถึงการให้กำลังใจผู้อื่นด้วยปิยวาจา การให้ทานที่สำคัญในพระพุทธศาสนา คือ การทำบุญ ตักบาตร หรือ ถวายสังฆทานแด่พระภิกษุสงฆ์ ผู้เป็นเนื้อนาบุญของโลก ทั้งยังเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ให้ตั้งอยู่ เพื่อเป็นที่พึ่งของชาวโลกอีกอย่างยาวนาน การให้ทานเป็นสิ่งที่ดี ให้ผลดีจริงต่อผู้กระทำ นอกจากนี้ การให้ทานยังช่วยแก้ปัญหาสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น ป้องกันไม่ให้เกิดความโลภ ความเป็นคนไร้น้ำใจ และการให้ทานทำให้ง่ายต่อการประนีประนอมกันเมื่อเกิดความขัดแย้งในสังคม (ม.มู.(ไทย) 12/441/477-478; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). 2551 : 412)

3.2 การสงเคราะห์มีผล การสงเคราะห์และศาสนสงเคราะห์ เป็นการมุ่งช่วยเหลือผู้คนที่ประสบปัญหา ขาดแคลน อดอยาก ผู้พิการช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ช่วยให้เขามีชีวิตรอด ให้เขาสามารถแก้ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ได้สำเร็จ และดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ส่วนด้านศาสนสงเคราะห์ มุ่งทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ให้มั่นคงสืบต่อไป ตลอดจนการอุปถัมภ์พระภิกษุให้มี

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ความสะดวกในการปฏิบัติธรรม การเผยแผ่ธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างแห่งความดี สามารถสั่งสอนอบรมศีลธรรมให้แก่คนในสังคมให้ประพฤติดี ประพฤติชอบ (ม.มู.(ไทย) 12/441/477-478; พินิจ รักทองหล่อ. 2537 : 270)

3.3 การเซ่นสรวงบูชามีผล คำว่า การเซ่นสรวงบูชา ในพระพุทธศาสนา หมายถึง การนำสิ่งของที่ควรสักการบูชาให้แก่ผู้ที่ควรบูชา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบูชา ยกย่อง สรรเสริญ และประกาศคุณงามความดีของผู้ที่ควรแก่การบูชา การประกาศคุณงามความดีของบุคคลที่ควรบูชา เป็นไปเพื่อแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อบุพการี ผู้มีพระคุณ เพื่อแสดงความเคารพนับถือยกย่องบรรพบุรุษ ผู้ประกอบคุณความดี และประกาศเกียรติคุณให้ปรากฏ เป็นการสร้างค่านิยมที่ถูกต้องให้แก่สังคม คือ ให้เคารพธรรม หรือถือศีลธรรมเป็นหลัก มิใช่องค์ประกอบภายนอก เช่น ตำแหน่ง ความร่ำรวย อำนาจหน้าที่ เพื่อป้องกันตนออกจากความอิจฉา ริษยา การถือประโยชน์ที่ทุจริต และสิ่งสำคัญคือเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่งให้เจริญสืบไป (ม.มู.(ไทย) 12/441/477-478; พินิจ รักทองหล่อ. 2537 : 269)

บุคคลผู้ที่ควรค่าแก่การประกาศคุณงามความดี แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) บุพการี ผู้มีพระคุณ รวมถึงผู้มีอุปการคุณในด้านต่าง ๆ 2) บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ 3) บุคคลผู้เพียบพร้อมด้วยศีลและคุณธรรม 4) สมณพราหมณ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ผู้ที่ทุ่มเทพลังสติปัญญา ความสามารถในการฝึกฝนอบรมตนเองและผู้อื่น ให้มีความประพฤติที่ดี มีสัมมาทิฏฐิอย่างมั่นคง สำหรับการแสดงออกถึงความเคารพบูชา สามารถทำได้ด้วยการนำสิ่งของที่สมควร เช่น ดอกไม้ ธูปเทียน เครื่องใช้ สิ่งของที่พอเหมาะ อาหาร ฯลฯ ไปสักการะ คือ การมอบให้บุคคลที่ควรแก่การยอมรับนับถือว่า การเซ่นสรวง และพระพุทธเจ้ายังได้ตรัสว่า การเซ่นสรวงมีผล หมายความว่า การนำสิ่งของที่สมควรไปมอบให้ผู้ที่ควรบูชา ยกย่อง ให้เกียรติ ในวาระที่เหมาะสม ย่อมมีผลดี มีประโยชน์ ควรทำอย่างยิ่ง (ม.มู.(ไทย) 12/441/473)

3.4 ผลของกรรมดีและกรรมชั่วมี คำว่า กรรม ในพระพุทธศาสนา แปลว่า การกระทำโดยเจตนา ไม่ว่าจะเป็นการกระทำทาง กาย วาจา หรือ ใจ ทั้งดีและไม่ดี จัดเป็นกรรมทั้งสิ้น คำว่า วิบาก แปลว่า ผล ดังนั้น วิบาก หมายถึง ผลของกรรมดีกรรมชั่วที่แต่ละบุคคลได้ทำไว้ในอดีตที่ผ่านมาแล้วมีอยู่ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “ตราบใดที่บาปยังไม่ให้ผล ตราบนั้น คนชั่ว

จะเห็นบาปว่าดี แต่เมื่อใด บาปให้ผล เมื่อนั้น คนชั่วจะเห็นบาปว่าชั่วแท้ ตราบใดที่กรรมดียังไม่ให้ผล ตราบนั้น คนดีจะเห็นกรรมดีว่าชั่ว แต่เมื่อใด กรรมดีให้ผล เมื่อนั้น คนดีจะเห็นกรรมดีว่าดีแท้" (ขุ.ธ.(ไทย) 25/119-120/68)

กรรมดี หมายถึง การกระทำโดยสุจริต ทางกาย วาจา ใจ ส่งผลให้เป็นผู้ประพฤติสุจริต ไม่ผิดศีล ไม่ผิดธรรม ไม่ผิดกฎหมาย ผู้กระทำดีย่อมได้รับผลเป็นความดี แต่ถ้าผู้กระทำชั่วย่อมได้รับผลเป็นความชั่ว ผิดทั้งศีล ผิดทั้งธรรม และผิดกฎหมาย (ม.มู.(ไทย) 12/441/477-478)

กฎแห่งกรรมในพระพุทธศาสนา เป็นกฎที่มีเหตุและผลในตัวเอง ซึ่งมีลักษณะคล้ายทฤษฎีแรงเหวี่ยงทางวัตถุ ซึ่งนิวตันกล่าวว่า "...หากเกิดแรงเหวี่ยงของวัตถุ ณ ที่ใด ย่อมจะเกิดแรงเหวี่ยงกลับในทันที..." พระพุทธศาสนาถือว่า ผลของกรรมดีกรรมชั่ว เกิดจากผู้กระทำกรรมนั้นเอง ถ้าผู้กระทำกรรมหนัก ผลที่จะต้องได้รับก็หนักด้วย กฎแห่งกรรมเป็นจริงในตัวมันเอง ทั้งในอดีตและอนาคต ตามเงื่อนไขที่บุคคลได้กระทำไปแล้ว ดังข้อความในจูฬนันทิยชาดกว่า "...บุคคลทำกรรมเหล่าใดไว้ เขาย่อมเห็นกรรมเหล่านั้นในตน ผู้ทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี ผู้ทำกรรมชั่ว ย่อมได้รับผลชั่ว บุคคลหว่านพืชเช่นไรย่อมได้รับผลเช่นนั้น..." (ขุ.ชา.ทุก.(ไทย) 27/144/103)

3.5 โลกนี้มี คำว่า "โลก" ตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง สิ่งที่ทรุดโทรมสูญสลายได้ แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) สังขารโลก หมายถึง สังขารร่างกายของคนและสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งประกอบด้วยกายกับใจ 2) สัตวโลก หมายถึง หมู่สัตว์ซึ่งยังมีจิตซัดส่ายหรือสิ่งที่มีความ รู้สึกและเคลื่อนไหวเองได้ ได้แก่ มนุษย์ และสัตว์ดิรัจฉานต่าง ๆ 3) โอกาสโลก หมายถึง สถานที่ที่สัตว์โลกอยู่อาศัย เป็นทั้งที่ทำมาหากินและเป็นที่สร้างกรรมดีและกรรมชั่ว (ม.มู. (ไทย) 12/441/477-478)

สิ่งสำคัญที่จะพิจารณาเกี่ยวกับโลกนี้ คือ ความเข้าใจถูกเรื่องโลกว่า สัตว์โลกล้วนแตกต่างกัน มีที่มาจากวิบากกรรมที่ทำไว้ในอดีต หมายความว่า การที่สัตว์โลกมีความแตกต่างกันทั้งรูปร่าง หน้าตา ฐานะ สติปัญญา ตลอดจนนิสัย สันดาน ล้วนมีเหตุทั้งสิ้น และเหตุนั้นก็คือ กรรมที่ตนเป็นผู้ก่อขึ้นเอง ดังตัวอย่างของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในพระพุทธพจน์ที่ว่า "ภิกษุทั้งหลาย ในชาติก่อน ภพก่อน กำเนิดก่อน ตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ละมิจฉาอาชีวะแล้วดำรงชีวิตอยู่ด้วยสัมมาอาชีวะ คือ เว้นขาดจากการโกงด้วยตาชั่ง การโกงด้วยของปลอม การโกง

ด้วยเครื่องตวงวัด การรับสินบน การล่อลวง การตลบตะแลง การตัด(อวัยวะ) การฆ่า การจองจำ การตีชิงวิ่งราว การปล้น และการขู่กรรโชก เพราะตถาคตได้ทำ สั่งสม พอกพูน ทำให้กรรมนั้นไพบูลย์แล้ว หลังจากตายแล้ว ตถาคตจึงไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ครอบงำเทพเหล่าอื่นในเทวโลกนั้น ด้วยฐานะ 10 คือ อายุทิพย์ วรรณะทิพย์ สุขทิพย์ ยศทิพย์ ความเป็นใหญ่ทิพย์ รูปทิพย์ เสียงทิพย์ กลิ่นทิพย์ รสทิพย์ โผฏฐัพพะทิพย์ จุติจากเทวโลกนั้นแล้ว มาสู่ความเป็นอย่างนี้ ได้ลักษณะมหาบุรุษ 2 ประการนี้ คือ 1) มีพระทนต์เรียบเสมอกัน 2) มีพระเขี้ยวแก้วขาวงาม...” (ที.ปา.(ไทย) 11/240/196)

นอกจากโลกนี้จะมีความไม่แน่นอนอันเกิดจากการกระทำของตนเองแล้ว โลกนี้ยังมีคุณอีกด้วย กล่าวคือ โอกาสที่เราจะได้มาซึ่งสังขารโลก อันหมายถึงร่างกายของเรานี้ ไม่ใช่เรื่องง่ายเลย พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอุปมา ความยากแห่งการได้เกิดมาเป็นมนุษย์ไว้ใน พาลปัณฑิตสูตร สรุปได้ว่า มีผู้โยนบ่วงขนาดเท่าก้นหม้อไว้บนผิวน้ำในมหาสมุทรอันกว้างใหญ่ และบ่วงนั้นได้ถูกคลื่นลมซัดไปมาอยู่ตลอดเวลา และใต้มหาสมุทรแห่งนั้น มีเต่าตาบอดตัวหนึ่งอาศัยอยู่ ในทุกๆ 100 ปี เต่าตาบอดตัวนั้นจะโผล่หัวขึ้นมาที่ผิวน้ำครั้งหนึ่ง การได้โอกาสมาเกิดเป็นมนุษย์นั้นยากกว่าโอกาสที่เต่าตาบอดตัวนั้นจะโผล่หัวเข้าไปในบ่วงที่ลอยอยู่ผิวน้ำนั้น (ม.อุ.(ไทย) 14/252/297-298)

ส่วนโอกาสโลก ที่หมายถึง โลกมนุษย์ที่เราอาศัยอยู่ ก็มีคุณแก่เรา ทำให้เรามีโอกาสสร้างกรรมดี ได้อย่างกว้างขวาง นับตั้งแต่การแสดงความรัก ความรับผิดชอบ ความกตัญญูกตเวทิตาต่อผู้มีพระคุณ ฯลฯ ฉะนั้นถ้าใครยังยึดเอา โลกนี้ เป็นเวทีประกอบกรรมชั่ว ก็น่าสงสารยิ่ง และไม่ควรประมาทในการดำเนินชีวิต เพราะความตายเป็นของแน่นอน ไม่มีใครสามารถมีชีวิตอมตะ ขึ้นอยู่กับกรรมดี กรรมชั่วที่กระทำเอง

3.6 โลกหน้ามี คำว่า โลกหน้ามี หมายถึง ชีวิตและสถานที่ที่สถิตของชีวิตหลังความตายมีอยู่จริง นั่นคือ ตายแล้วไม่สูญ ซึ่งสถานที่สถิตของชีวิตหลังความตายก็มีเพียง 2 แห่ง คือ สุคติกับทุคติ และเราสามารถเลือกสถิตได้ ดังที่พระพุทธองค์ได้ ตรัสไว้ในวัตถูปมสูตร ความว่า “...เมื่อจิตเศร้าหมองไม่ผ่องใส ทุคติเป็นอันหวังได้” ในทางตรงข้าม “...เมื่อจิตผ่องใสไม่เศร้าหมอง สุคติเป็นอันหวังได้” (ม.มู.(ไทย) 12/441/477-478) ชีวิตในโลกหน้าจะมีความเป็นอยู่อย่างไร ขึ้นอยู่กับกรรมที่เราทำไว้ในชาตินี้ เพราะสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็น

ทายาท มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและดีต่างกัน (ม.อุ.(ไทย) 14/289/350)

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงเรื่องบุคคลผู้ประกอบกรรมทุจริต กล่าวร้ายพระอริยะ มีความเห็นผิด (มิจฉาทิฏฐิ) และชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นผิดหลังจากตายแล้วจะไปเกิดในเปรตวิสัย อบาย ทุคติ นรก (ม.อุ.(ไทย) 14/26/310) และทรงแสดงเรื่องบุคคลผู้ประกอบกรรมสุจริต ไม่กล่าวร้ายพระอริยะ มีความเห็นชอบ (สัมมาทิฏฐิ) และชักชวนผู้อื่นให้ทำตามความเห็นชอบ หลังจากตายแล้วจะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ (ม.อุ.(ไทย) 14/261/309)

หากคนเรามีความเชื่อเรื่องโลกหน้า จะทำให้ไม่ประมาทในบุญหรือความดีแม้เพียงเล็กน้อย ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ ตรัสไว้ใน พิฬารปทกเสฏฐิวัตถุ ปาปวรรค ความว่า “...บุคคลอย่าสำคัญว่า บุญเล็กน้อยจักมาไม่ถึง แม้หม้อน้ำยังเต็มด้วยน้ำที่ตกลงมาทีละหยาดได้ฉันใด คนมีปัญญา เมื่อสั่งสมบุญแม้ที่ละเล็กทีละน้อย ย่อมเต็มด้วยบุญได้ ฉันนั้น...” (ขุ.ธ.(ไทย) 25/122/69)

3.7 มารดามีคุณ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอุปมาพระคุณของมารดาบิดาว่า ถ้าบุตรจะพึงวางบิดามารดาไว้บนบ่าทั้งสองข้าง ประคับประคองทานอยู่บนบ่านั้น ป้อนข้าวป้อนน้ำและให้ท่านถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะบนบ่านั้นเสร็จ แม้บุตรจะมีอายุถึง 100 ปี และปรนนิบัติท่านไปจนตลอดชีวิต ก็ยังนับว่าตอบแทนพระคุณท่านไม่หมด (พระสมชาย ฐานวุฑฺโฒ. 2533 : 79) พระคุณอันยิ่งใหญ่ของมารดาตามนัยที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัส สรุปได้ 4 ประการ ได้แก่ 1) ให้ชีวิต 2) ให้ต้นแบบร่างกายที่เป็นมนุษย์ 3) ให้ต้นแบบจิตใจที่เป็นมนุษย์ และ 4) เป็นบุพการี ด้วยพระคุณอันมากมายของบิดามารดาดังกล่าว บุตร ธิดา พึงตระหนัก พร้อมกับหาทางตอบแทนพระคุณของท่าน อย่างน้อย 2 ประการ คือ การประกาศคุณท่าน และ การตอบแทนคุณท่าน (ม.มู.(ไทย) 12/441/477-478; พระสมชาย ฐานวุฑฺโฒ. 2533 : 82-84)

3.8 บิดามีคุณ บิดามีพระคุณ 4 ประการเช่นกัน คือ เป็นผู้ให้ชีวิต เป็นต้นแบบทางกาย เป็นต้นแบบทางใจ และเป็นบุพการี เนื่องจากแม้มารดาต้องอุ้มครรภ์นานประมาณ 9 เดือน เป็นผู้ทำนุบำรุงบุตรด้วยเลือดและอาหารในกายตน บิดาแม้มิได้ทำหน้าที่ดังกล่าว ก็ยังมีพระคุณเสมอกัน โดยให้ระลึกไว้ว่า บิดาเป็นผู้ให้ชีวิต และให้ร่างกายที่เป็นมนุษย์ที่เหมาะแก่การสร้าง

กรรมดีได้ทุกรูปแบบ ท่านจึงยังเป็นผู้มีพระคุณแม้ไม่รับผิดชอบก็ตาม ซึ่งเป็นหน้าที่ของบุตร ธิดา ในการตอบแทนพระคุณอันยิ่งใหญ่ของท่านจนตลอดชีวิต

3.9 สัตว์ที่ผุดเกิดขึ้นมี สัตว์ที่ผุดเกิดขึ้น หรือ โอปปาติกะสัตว์ มีอยู่จริง ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “โอปปาติกโยนิ เป็นกำเนิดของสัตว์ที่เกิดผุดขึ้น (ที.ปา.(ไทย) 11/36/293) การถือกำเนิดของสัตว์โลกมี 4 ประเภท ได้แก่ 1) ชลาพุชะ เกิดในครรภ์ คือ คลอดออกมาเป็นตัว เช่น คน ช้าง ม้า แมว สุนัข 2) อัณฑชะ เกิดในฟองไข่ คือ ออกไข่เป็นฟองก่อนแล้วจึงฟักเป็นตัว เช่น นก เป็ด ไก่ 3) สังเสทชะ เกิดในไคลหรือสิ่งสกปรก ในซากศพบูดเน่า ในของชื้นแฉะ เช่น หนอน จุลินทรีย์ แบคทีเรียที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า และ 4) โอปปาติกะ คือ เกิดผุดขึ้นแล้วโตทันที เป็นการเกิดที่ไม่ต้องอาศัยพ่อแม่ (ม.มู.(ไทย) 12/152/151-152; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). 2551 : 579)

อาจกล่าวได้ว่า การเกิดของสัตว์โลกทั้งมวลมี 2 ลักษณะ คือ การถือกำเนิด ในมนุษยโลก (ประเภทที่ 1-3) กับการถือกำเนิดนอกมนุษยโลก คือ โอปปาติกะ เป็นการผุดขึ้นเกิดแล้วโตทันที ด้วยแรงกรรมในอดีตทั้งฝ่ายลบและฝ่ายบวก โดยแรงกรรมฝ่ายบวกจะนำสัตว์โลกไปเกิดยังสุคติภูมิ ได้แก่ มนุษย์ เทวดา และพรหม แรงกรรมฝ่ายลบจะนำสัตว์โลกไปเกิดในทุคติภูมิ ได้แก่ นรก เปรต อสุรกาย (ม.มู.(ไทย) 12/441/477-478)

3.10 พระพุทธเจ้าผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งตามมี พระพุทธเจ้าผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งตามมี หมายถึง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าบังเกิดขึ้นบนโลกจริง รวมถึงผู้ประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจนบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์มีอยู่จริง ดำรงตนเป็นกัลยาณมิตรแก่ชาวโลก (ม.มู.(ไทย) 12/441/478)

4. ปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฏฐิ

ปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฏฐิ มี 2 ประการ (ม.มู.(ไทย) 12/452/491) คือ 1) ปัจจัยภายนอก (ปรโตโฆสะ) เป็นปัจจัยที่อยู่ภายนอก แต่มีส่วนทำให้บุคคลนั้นๆ เกิดสัมมาทิฏฐิหรือมีสัมมาทิฏฐิเพิ่มขึ้น เช่น การถ่ายทอดจากบุคคล ซึ่งมักจะเรียกบุคคลผู้นี้ว่า กัลยาณมิตร (องฺ.เอกฺก.(ไทย) 20/71/13) รวมถึงการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมทางสังคมทุกประเภท 2) ปัจจัยภายใน (โยนิโสมนสิการ) เป็นปัจจัยที่อยู่ภายในตัวของเราเอง ที่ทำให้เราเกิดสัมมาทิฏฐิ เช่น

การรู้จักคิด การคิดถูกวิธี การพิจารณาเพื่อเข้าถึงความจริง โดยสืบค้นหาเหตุผลไปตามลำดับจนถึงต้นเหตุ แยกแยะองค์ประกอบจนมองเห็นตัวสภาวะและความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย หรือตริตรองให้รู้จักสิ่งที่ดีที่ชั่ว (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). 2551 : 336) ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อสัมมาทิฏฐิ 2 ประการ คือ 1) การศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา และ 2) การปฏิบัติความดีสากล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 การศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา จากหลักฐานในพระไตรปิฎกเถรวาทพบว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำให้สัมมาทิฏฐิเกิดขึ้นกับผู้ฟังจำนวนมาก จากการแสดงหลักธรรมในหมวดอนุปุพพิกถา คำว่า อนุปุพพิกถา อ่านว่า อะ-นุ-ปุพ-พิ-กะ-ถา แปลว่า เรื่องหรือคำสอนที่แสดงไปโดยลำดับ หมายถึง หัวข้อธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงตามลำดับจากง่ายไปหายาก โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้ฟังเป็นผู้มีสัมมาทิฏฐิ มีทั้งหมด 5 หัวข้อ ได้แก่ 1) ทานกถา 2) สีลกถา 3) สัคคกถา 4) โทษของกาม และ 5) ประโยชน์ของการออกบวช (ที.ม.(ไทย) 10/78-79/44; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). 2551 : 491)

4.1.1 ทานกถา (อานิสงส์ของการให้ทาน) เป็นหัวข้อธรรมข้อแรกของอนุปุพพิกถา เป็นคุณธรรมที่ทำให้เกิดการยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน มีการช่วยเหลือกันและกัน มีความเสียสละ มีความโอบอ้อมอารีย์ต่อกัน ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติและมีความสุข ในทานสูตรได้ให้ความหมายของทานไว้ 2 ประการ คือ 1) อามิสทาน หมายถึง การให้วัตถุสิ่งของ และ 2) ธรรมทาน หมายถึง การให้ธรรมะ (ขุ.อิติ.(ไทย) 25/98/473) ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน อธิบายความหมายของ “ทาน” ไว้ว่า ทาน คือ การให้ สิ่งที่ให้ (ราชบัณฑิตยสถาน. 2530 : 339) กล่าวโดยสรุป “ทาน” หมายถึง การให้ การเสียสละสิ่งของของตนให้แก่ผู้อื่น เพื่อเป็นการอนุเคราะห์ การสงเคราะห์ ตอบแทนคุณและบูชาคุณ โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท ตามสิ่งที่ให้ทาน คือ 1) อามิสทาน คือ การให้วัตถุสิ่งของต่าง ๆ เป็นทาน เรียกว่า “วัตถุทาน” 2) ธรรมทาน คือ การให้ธรรมะ ให้ความรู้ ความถูกต้องดีงามเป็นทาน เรียกว่า “ธรรมทาน”

การให้ทานในพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ซึ่งแต่ละประเภทมีรายละเอียดแตกต่างกัน ดังนี้ 1) อามิสทาน คือ การให้วัตถุสิ่งของต่าง ๆ เป็นทาน เช่น ให้ข้าว น้ำ ยารักษาโรค ทรัพย์สินเงินทอง สิ่งอันเป็นที่รักมาก เช่น อวัยวะ เลือด เนื้อ แขน ขา ดวงตา รวมทั้งสิ่งอันเป็นที่รักที่หวงแหนที่สุด คือ การสละชีวิตให้เป็นทาน 2) ธรรมทาน คือ การให้

ความรู้ ให้คำแนะนำสั่งสอนให้รู้ดีรู้ชั่ว หรือการแสดงธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประกาศไว้ดีแล้ว อันเป็นเหตุให้สิ้นทุกข์และนำสุขมาให้ ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าสรรเสริญ ธรรมทาน ว่ามีผลเลิศกว่าอามิสทาน ดังพระพุทธพจน์ว่า “...บรรดาทาน 2 อย่างนี้ ธรรมทานเป็นเลิศ” (ขุ.อิติ.(ไทย) 25/98/473) และ การให้ธรรมทานชนะการให้ทานทั้งปวง ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสแก่ท้าวสักกะว่า “การให้ธรรม ชนะการให้ทั้งปวง รสแห่งธรรม ชนะรสทั้งปวง ความยินดีในธรรม ชนะความยินดีทั้งปวง ความสิ้นตัณหา ชนะทุกข์ทั้งปวง” (ขุ.ธ.(ไทย) 25/354/144)

เพื่อให้การให้ทานมีคุณค่า มีคุณประโยชน์อย่างแท้จริง ผู้ให้ทานจำเป็นต้องรู้เป้าหมายของการให้ทาน ไม่ว่าจะเป็นอามิสทานหรือธรรมทาน พระสิริมังคลาจารย์ (2537 : 21) กล่าวว่า เป้าหมายของการให้ทานมี 2 ประการ คือ 1) เพื่ออนุเคราะห์ ได้แก่ การสงเคราะห์ช่วยเหลือคนยากไร้ด้วยจิตเมตตาสงสาร โดยไม่หวังผลตอบแทน เพราะคิดว่า เมื่อเขาตกอยู่ในสภาพเช่นนั้นจะมีความยากลำบากเพียงไร เมื่อได้รับการช่วยเหลือจะส่งผลให้เขามีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 2) เพื่อบูชาคุณ ได้แก่ ถวายทานในพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวก เพราะเป็นผู้มีพระคุณแก่ชาวโลก หลักคำสอนก่อให้เกิดประโยชน์สุขเป็นอเนกอนันต์ ให้ทานแก่บิดา มารดาผู้ให้กำเนิด ครูอาจารย์ผู้ให้ศิลปะวิทยาการ ท่านเหล่านั้นเป็นบุพพการีชนผู้ทำอุปการะก่อน ที่ตนควรทำการตอบแทนคุณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

เป้าหมายของการให้ทั้ง 2 ประการ มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง เพราะการให้เพื่ออนุเคราะห์นั้น ผู้ให้มีเจตนาต้องการให้ผู้รับพ้นไปจากความทุกข์ ความลำบากที่ได้รับอยู่ในขณะนั้น เช่น การให้แก่คนขอทาน คนประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติต่าง ๆ เป็นต้น โดยปรารภการให้เพราะเห็นว่าผู้รับไม่มีหรือมีน้อย ส่วนการให้เพื่อบูชาคุณเป็นการให้เพื่อเป็นการเชิดชูบุญคุณที่ท่านได้ทำแล้วแก่ตนเอง เช่น บิดามารดา ครูอาจารย์ เป็นต้น โดยปรารภการให้เพื่อเป็นการทดแทนบุญคุณที่ท่านมีแล้วแก่ตนเอง

การทำทานจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม อานิสงส์ของการให้ทานจะเกิดขึ้นมากน้อยแตกต่างกันอย่างไร ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของการให้ทาน ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่าอานิสงส์อันเกิดขึ้นจากการทำทาน ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์พร้อมของ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1) ผู้ทำทาน คุณสมบัติของผู้ให้ทานที่ทำทานแล้วจะทำให้ผลของทาน

นั้น ๆ มีอานิสงส์มาก คือ ความถึงพร้อมแห่งศรัทธาของผู้ให้ทาน เพราะบุคคลเมื่อจะให้ทานจะต้องเกิดศรัทธาก่อน หากปราศจากความศรัทธา แม้จะมีไทยธรรมและผู้รับทานก็ไม่สามารถทำทานได้ นอกจากนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังได้ตรัสถึงองค์ประกอบของทานในด้านเจตนาของผู้ให้ และคุณสมบัติของผู้รับที่จะได้บุญมากไว้ว่า ความบริบูรณ์ของการให้จะเกิดขึ้นเมื่อการให้ทานที่ได้มาอย่างบริสุทธิ์ แก่ผู้รับที่มีความสำรวมประพฤติพรหมจรรย์ทั้งหลาย (ผู้ให้ทานเป็นผู้ไม่มีอาสวะกิเลสแล้ว เป็นผู้ปราศจากราคะ ปราศจากโทสะ ปราศจากโมหะ) และผู้ทำทานมีจิตใจที่ผ่องใสทั้งก่อนให้ทาน ระหว่างให้ทาน และภายหลังจากการทำทาน (อง.ฉกฺก.(ไทย) 22/37/487)

2) ไทยธรรม คือ สิ่งที่บุคคลจะทำทาน แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่

2.1) ทานบารมี เป็นการสละทรัพย์สินต่าง ๆ เช่น การบริจาคอาหารและเสื้อผ้า ซึ่งพระโพธิสัตว์ทำอยู่เป็นประจำในชาติต่างๆ

2.2) ทานอุปบารมี เป็นการให้อวัยวะหรือแม้แต่ลูกเมีย ดังเรื่องของพระเวสสันดรที่ได้ให้ลูกทั้งสองคน คือ กัณหากับชาลีแก่พราหมณ์ชูชก และได้ให้นางมัทรีผู้เป็นชายาแก่ท้าวสักกะผู้ปลอมเป็นพราหมณ์มาขอ (ขุ.จริยา.(ไทย) 33/67-124/736-743)

2.3) ทานปรมัตถบารมี เป็นการให้ชีวิตของตนเองเป็นทาน ดังมีเรื่องเล่าว่า กระต่ายตัวหนึ่งอาศัยอยู่ในป่า ต่อมามีลิง สุนัขจิ้งจอก ลูกนาคมาอาศัยอยู่ด้วย วันหนึ่งเป็นวันอุโบสถ ท้าวสักกะได้แปลงร่างมาเป็นพราหมณ์ ได้มาขออาหารจากกระต่าย กระต่ายต้องการให้ร่างกายของตนเป็นทานแก่พราหมณ์ จึงให้พราหมณ์ก่อก่องไฟขึ้น 1 กอง เสร็จแล้วกระต่ายได้กระโดดเข้ากองไฟ เพื่อให้ร่างกายเป็นทานแก่พราหมณ์ (ขุ.จริยา.(ไทย) 33/125-143/743-745)

อย่างไรก็ตาม ไทยธรรมในระดับเดียวกันก็ยังมีอานิสงส์แตกต่างกัน หากไทยธรรมนั้น ๆ มีความบริสุทธิ์ (การได้มาของไทยธรรม) แตกต่างกัน

3) ผู้รับ สำหรับผู้รับที่จะทำให้ได้อานิสงส์แห่งทานมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับคุณธรรมของผู้รับทาน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสถึงบุคคลผู้รับทานที่ทำให้อานิสงส์มาก 10 กลุ่ม โดยเรียงลำดับคุณธรรมจากมากไปหาน้อย (อง.ทสก.(ไทย) 24/16/29-30) ดังนี้

3.1) พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

3.2) พระปัจเจกพุทธเจ้า

3.3) ท่านผู้หลุดพ้นทั้งสองส่วน

3.4) ท่านผู้หลุดพ้นด้วยปัญญา

3.5) ท่านผู้เป็นพยานในนามกาย

3.6) ท่านผู้บรรลุสัมมาทิฏฐิ

3.7) ท่านผู้หลุดพ้นด้วยศรัทธา

3.8) ท่านผู้แล่นไปตามธรรม

3.9) ท่านผู้แล่นไปตามศรัทธา

3.10) ท่านผู้เป็นโคตรภู

จะเห็นว่า ระดับคุณธรรมของผู้รับทานมีผลต่ออานิสงส์ของการทำทาน ดังนั้น ในการจะให้ทานแต่ละครั้ง บุคคลผู้มีปัญญาจึงควรพิจารณาเลือกผู้รับทาน เพื่อให้ตนเองได้รับผลแห่งทานอย่างคุ้มค่าที่สุด โดยแท้จริงแล้วอานิสงส์ของการให้ทานย่อมเกิดขึ้นทั้งผู้ให้และผู้รับทาน ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทายกผู้ให้โภชนะ ได้ชื่อว่าให้ฐานะ 5 ประการแก่ปฏิคาหก คือ 1) ให้อายุ 2) ให้วรรณะ (ผิวพรรณ) 3) ให้สุขะ (ความสุข) 4) ให้พละ (กำลัง) 5) ให้ปฏิภาณ ครั้นให้สิ่งเหล่านี้แก่ผู้อื่นแล้ว ตนเองก็เป็นผู้พึงได้รับอายุ วรรณะ สุขะ พละ และปฏิภาณ เช่นเดียวกัน” (องฺ.ปญฺจก.(ไทย) 22/37/58)

นอกจากนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังได้ตรัสถึง อานิสงส์ของการให้ทานไว้ 5 ประการ ได้แก่ 1) ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รักที่พอใจของคนหมู่มาก 2) สัตบุรุษผู้สงบย่อมคบหาผู้ให้ทาน 3) กิตติศัพท์อันงามของผู้ให้ทานย่อมขจรไป 4) ผู้ให้ทานย่อมไม่ห่างเหินจากธรรมของคฤหัสถ์ และ 5) ผู้ให้ทานหลังจากตายแล้วย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ (องฺ.ปญฺจก.(ไทย) 22/35/56)

สรุปได้ว่า ทานกถาหรือการให้ทาน ในหลักธรรมหมวดอนุปุพพิกถาเป็นข้อปฏิบัติขั้นต้น เพื่อให้คนได้มีชีวิตที่ดีมีสุขในกามคุณในระดับที่น่าพอใจ มีทรัพย์สมบัติ เป็นต้น ได้รับอานิสงส์ผลบุญทั้งในชาตินี้และชาติหน้า

4.1.2 สีลกถา (อานิสงส์ของการรักษาศีล) คำว่า “ศีล” หมายถึง ข้อปฏิบัติในการควบคุมกายและวาจาให้เรียบร้อยดีงาม หรือการไม่เบียดเบียนผู้อื่น หรือ การไม่ละเมิดในชีวิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

และทรัพย์สินของผู้อื่น พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสสอนเรื่องศีลต่อจากเรื่องของทาน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้มนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสัตว์มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น โดยทั่วไป ศีลสำหรับผู้ปฏิบัติ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ศีลสำหรับคฤหัสถ์ กับ ศีลสำหรับบรรพชิต

1) ศีลสำหรับคฤหัสถ์ คือ ข้อปฏิบัติอย่างต่ำของมนุษย์ เพื่อเสริมสร้างคุณค่าของชีวิตทั้งตนเองและสังคมให้อยู่กันอย่างสงบสุข ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ไม่มีโทษภัย ศีลสำหรับคฤหัสถ์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.1) ศีล 5 เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “มนุษยธรรม” เป็นข้อประพฤติปฏิบัติพื้นฐานของมนุษย์ มี 5 ข้อ (องฺ.ปญฺจก.(ไทย) 22/145/242) ดังนี้

1.1.1) เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์

1.1.2) เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์

1.1.3) เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม

1.1.4) เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ

1.1.5) เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมึนเมาคือ สุราและเมรัย อันเป็นเหตุแห่งความประมาท

1.2) ศีล 8 เป็นข้อประพฤติปฏิบัติที่คฤหัสถ์รักษาพิเศษในวันอุโบสถ มี 8 ข้อ (องฺ.อฏฺก.(ไทย) 23/41/303-305) ดังนี้

1.2.1) เว้นจากการปลงชีวิตสัตว์ที่มีชีวิต

1.2.2) เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เขาไม่ได้ให้

1.2.3) เว้นจากการประพฤติผิดพรหมจรรย์

1.2.4) เว้นจากการพูดเท็จ

1.2.5) เว้นจากการดื่มสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

1.2.6) เว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล

1.2.7) เว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง บรรเลงดนตรี ดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์ การทัดทรงดอกไม้ของหอมและเครื่องลูบไล้ ซึ่งใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่ง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

1.2.8) เว้นจากที่นอนอันสูงใหญ่หรูหราฟุ่มเฟือย

2) ศีลสำหรับบรรพชิต (นักบวช) คือ ข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับพระภิกษุสงฆ์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเกื้อกูลแก่การปฏิบัติธรรมโดยตรง ส่งผลต่อการขัดเกลาอบรมจิต ลดกิเลสตัณหา บรรพชิตผู้ประพฤติตามอย่างถูกต้องย่อมเกิดความแช่มชื่น ได้รับความนิยมจากหมู่คณะ และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข แต่หากบรรพชิตไม่ประพฤติตามหรือล่วงละเมิดย่อมได้รับโทษตามสมควรกับความผิดนั้น ๆ ศีลสำหรับบรรพชิตจึงเป็นแนวทางในการฝึกฝนอบรมตนให้เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยจรณะ (ความประพฤติ) ที่นำไปสู่เป้าหมายสูงสุดคือ พระนิพพาน โดยมีเป้าหมายรองคือ การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมสงฆ์ ศีลสำหรับบรรพชิตแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

2.1) ศีลของสามเณร เป็นข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับสามเณร มี 10 ข้อ (ขุ.ขุ.(ไทย) 25/2/2) ดังนี้

2.1.1) เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์

2.1.2) เจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้

2.1.3) เจตนางดเว้นจากพฤติกรรมอันมิใช่พรหมจรรย์

2.1.4) เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ

2.1.5) เจตนางดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นเหตุแห่งความประมาท

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

2.1.6) เจตนางดเว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล

2.1.7) เจตนางดเว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง บรรเลงดนตรีและดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกต่อกุศล

2.1.8) เจตนางดเว้นจากการทัดทรงประดับตกแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ของหอมและเครื่องลูบไล้

2.1.9) เจตนางดเว้นจากการนอนบนที่นอนสูงและที่นอนใหญ่

2.1.10) เจตนางดเว้นจากการรับทองและเงิน

2.2) ศีลของพระภิกษุ เรียกว่า “ปาฏิโมกขสังวรศีล” เป็นข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับพระภิกษุในพระพุทธศาสนา มี 227 ข้อ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบททั้ง 227 ข้อ เพื่อภิกษุสงฆ์ประพฤติปฏิบัติตาม ถ้าภิกษุใดไม่ประพฤติปฏิบัติตาม ก็จะทรงลงโทษ

ภิกษุนั้นตามความผิด หนักบ้าง เบาบ้าง เช่นเดียวกับกฎหมายบ้านเมือง โดยโทษที่เกิดขึ้นนั้น อย่างหนักที่สุดคือ ต้องพ้นสภาพจากความเป็นภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาอย่างสิ้นเชิง โทษอย่างกลางต้องไปอยู่ปริวาสกรรม และโทษอย่างเบาต้องแสดงโทษต่อภิกษุอื่น

2.3) ศีลของภิกษุณี เป็นข้อปฏิบัติสำหรับภิกษุณีในพระพุทธศาสนาที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้น มี 311 ข้อ มีความคล้ายคลึงกับศีลของพระภิกษุแต่มีจำนวนมากกว่า

การประพฤติปฏิบัติตามศีลของคฤหัสถ์และบรรพชิต ส่งผลให้ผู้นั้นสามารถรักษาตนให้ตั้งอยู่ในคุณงามความดี หรือกล่าวได้ว่า “ศีล” เป็นคุณเครื่องป้องกันรักษาให้บุคคลตั้งอยู่ในคุณงามความดี นอกจากนี้การรักษาศีลของคนในสังคมยังช่วยควบคุมให้สังคมนั้น ๆ มีความเรียบร้อย สำหรับการสอนหลักธรรมข้อที่ 2 ในอนุปุพพิกถาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเน้นเฉพาะศีลสำหรับคฤหัสถ์ โดยเฉพาะศีล 5 ที่เป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานของมนุษย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ทั้งนี้เพราะส่วนใหญ่พระพุทธองค์จะสอนอนุปุพพิกถาสำหรับคฤหัสถ์ ผู้มาใหม่ในพระพุทธศาสนา พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสถึงอานิสงส์ของการรักษาศีลไว้ 5 ประการ ดังนี้

1) บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลในธรรมวินัยนี้ ย่อมมีโภคทรัพย์เป็นอันมาก ซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ

2) กิตติศัพท์อันงามของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลย่อมขจรไป

3) บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล จะเข้าไปยังบริษัทใด ๆ ย่อมแกล้วกล้าไม่เก้อเขิน จะเป็นขัตติยบริษัทก็ตาม พราหมณบริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณบริษัทก็ตาม

4) ย่อมผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมไม่หลงลืมสติตาย

5) บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ (วิ.ม.(ไทย) 5/285/99; ที.ม.(ไทย) 10/150/94; อง.ปญจก.(ไทย) 22/213/356)

จะเห็นว่า อย่างน้อยศีล 5 เป็นเครื่องส่งเสริมความสงบสุขของสังคม ช่วยรักษาสภาพแวดล้อมทางสังคมให้อยู่ในภาวะที่เกื้อกูลกันและกัน สังคมใดมีผู้ปฏิบัติตามศีลมากเท่าใด สังคมนั้นย่อมจะมีความสงบเรียบร้อย แต่ถ้าสังคมใดมีการปฏิบัติตามศีลที่ย่อหย่อน สังคมนั้นก็จะเกิดปัญหาให้แก้ไขอยู่เสมอ การรักษาศีลที่บริบูรณ์ก็จะทำให้บุคคลนั้นมีชีวิตอยู่บนโลกนี้อย่างมีความสุข เมื่อตายจากโลกนี้ก็จะไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครสวรรค์
RAJABHAT PHRANAKHONSAWAN UNIVERSITY

4.1.3 สัคคกถา (เรื่องราวของสวรรค์) คำว่า “สวรรค์” หมายถึง ดินแดนที่มีความสมบูรณ์พร้อมด้วยความสุข ความเพลิดเพลิน ความรื่นเริงจากกามคุณ 5 อันเป็นทิพย์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). 2551 : 408; พระมหาสมจินต์ สมฺมาปญฺโญ. 2533 : 25; พระมหาทวีศักดิ์ คานพรม. 2553 : 88) สวรรค์ที่ยังต้องมีการบริโภคกาม อันเป็นอานิสงฆ์จากการให้ทานและการรักษาศีลในระดับพื้นฐานนั้น มี 6 ชั้น ดังนี้

1) สวรรค์ชั้นที่ 1 ชั้นจาตุมหาราชิกา สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกาภูมิ แปลว่าเป็นแดนแห่ง 4 มหาราช สวรรค์ชั้นนี้ตั้งอยู่เหนือยอดเขายุคนธร อันเป็นเขาแรกในเทือกเขาทั้ง 7 ที่ล้อมรอบเขาพระสุเนรุเป็นหลัก

2) สวรรค์ชั้นที่ 2 ชั้นดาวดึงส์ สวรรค์ชั้นนี้ตั้งอยู่บนพื้นเบื้องบนของเขาสิเนรุ อยู่ในพื้นที่หมื่นโยชน์ มีท้าวสักกะเทวราชเป็นผู้ปกครอง เป็นเมืองที่มีปราการโดยรอบเหมือนอย่างเมืองโบราณทั้งปวง มีทวารทั้งหมดพันทวาร ประดับไปด้วยสวนและสระโบกขรณีทั้งหลาย ท่ามกลางนครมีปราสาทชื่อ “เวชยันต์” เป็นที่ประทับของท้าวสักกะเทวราช เวชยันต์ปราสาทนี้แพรวพราวไปด้วยรัตนะทั้ง 7 คือ ทอง เงิน มุกดา มณี ไพฑูรย์ วชิระ ประพาฬ ประดับไปด้วยธงรัตนะต่าง ๆ มีต้นปาริฉัตตกะสูงใหญ่ ภายใต้ต้นไม้นี้มีแท่นศิลาชื่อว่า “บัณฑุกัมพล” มีสีเหมือนดอกชัยพฤกษ์สีครั่งและสีบัวโรย เป็นพระแท่นที่ประทับของพระอินทร์ (สมเด็จพระญาณสังวร. 2551 : 7)

3) สวรรค์ชั้นที่ 3 ชั้นยามา สวรรค์ชั้นนี้อยู่ห่างจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ 84,000 โยชน์ (1 โยชน์ ประมาณ 16 กิโลเมตร) มีท้าวสุยามเทวราชเป็นผู้ปกครอง เทวดาที่อยู่ในชั้นนี้จะมีปราสาทแก้ว ปราสาททองเป็นวิมาน มีกำแพงแก้วล้อมรอบ มีสวนอุทยานและมีสระโบกขรณี เทวดาทั้งหลายในสวรรค์ชั้นนี้มีหน้าตารุ่งเรืองงดงามยิ่งนัก กายสูง 8,000 วา สวรรค์ชั้นนี้ไม่มีแสงอาทิตย์เลย เพราะอยู่สูงกว่าพระอาทิตย์มาก เทวดาทั้งหลายมองเห็นได้ด้วยแสงรัศมีจากแก้วทั้งหลาย และรัศมีจากตัวเทวดา รู้เวลาเช้าหรือค่ำจากดอกไม้ทิพย์ นั่นคือ ถ้าดอกไม้ทิพย์บานแสดงว่ารุ่งเช้า ถ้าดอกไม้ทิพย์หุบแสดงว่ากลางคืน บุคคลที่เกิดในสวรรค์ชั้นนี้ เช่น อุบาสกผู้ถวายสังฆทานทุกวัน (พระธรรมธีรราชมหามุนี (วิลาศ ญาณวโร). 2538 : 184-185)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

4) สวรรค์ชั้นที่ 4 ชั้นดุสิต ตั้งอยู่ห่างจากสวรรค์ชั้นยามา ประมาณ 168,000 โยชน์ สวรรค์ชั้นนี้มีวิมานเป็นปราสาทแก้วและปราสาททอง มีกำแพงแก้วล้อม รอบ ไม่ว่าจะเป็นความกว้าง ความสูง ความงาม มากกว่าปราสาทของเทวดาทั้งหลายในสวรรค์ชั้นยามาทั้งสิ้น มีท้าวสันดุสิตเทพยราชเป็นผู้ปกครอง เทวดาทั้งหลายในสวรรค์ชั้นดุสิตนี้เป็นผู้รู้บุญ รู้ธรรม แม้แต่พระโพธิสัตว์ผู้สร้างบารมีก่อนจะเสด็จลงมาเป็นพระพุทธเจ้า ก็สถิตอยู่ในสวรรค์ชั้นนี้ ขณะนี้พระศรีอริยเมตไตรยผู้จะเสด็จลงมาเป็นพระพุทธเจ้าองค์ต่อไปในภัททกัปป์นี้ก็สถิตอยู่ ณ สวรรค์ชั้นนี้ และเทศนาธรรมให้เทวดาทั้งหลายฟังอยู่ทุกเมื่อมิได้ขาด บุคคลที่ได้เกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต เช่น ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี (องฺ.เอกฺก.(ไทย) 20/249/31; ม.อุ.(ไทย) 14/387/439)

5) สวรรค์ชั้นที่ 5 ชั้นนิมมานรดี ในสวรรค์ชั้นนี้มีปราสาทแก้ว ปราสาทเงิน และปราสาททองเป็นวิมานที่อยู่ อีกทั้งมีกำแพงแก้ว กำแพงทองล้อมรอบ มีพื้นภูมิภาคเป็นทองราบเรียบเสมอกัน มีสระโบกขรณีและสวนอุทยาน สำหรับเป็นที่สำราญของเหล่าเทพยดา เช่นเดียวกับสวรรค์ชั้นดุสิตทุกประการ แต่ว่าทุกสิ่งในสวรรค์ชั้นนี้มีความประณีต งดงามกว่าสวรรค์ชั้นดุสิต เทพยดาทั้งหลายที่สถิตอยู่ ณ สวรรค์ชั้นนิมมานรดีมีรูปร่างสวยงาม มีรัศมีรุ่งเรืองยิ่งกว่าเทพยดาบนสวรรค์ชั้นที่ต่ำกว่า และหากเขามีความปรารถนาในกามคุณอารมณ์ใดเขาสามารถเนรมิตเอาได้ตามความพอใจของตน เสวยทิพยสมบัติ โดยมีท้าวนิมมิตเทวาธิราชเป็นผู้ปกครองให้ได้รับความสุขสำราญ (พระธรรมธีรราชมหามุนี (วิลาศ ญาณวโร). 2538 : 198) บุคคลที่ได้เกิดในสวรรค์ชั้นนี้ เช่น นางสุภัททา (พระธรรมธีรราชมหามุนี (วิลาศ ญาณวโร). 2538 : 199-200)

6) สวรรค์ชั้นที่ 6 มีชื่อว่า ปรนิมมิตวสวัตดี สวรรค์ชั้นนี้ตั้งอยู่เหนือสวรรค์ชั้นนิมมานรดีขึ้นไปเบื้องบนไกลแสนไกล สวรรค์ชั้นนี้ นอกจากจะมีทิพยสมบัติอันประณีตกว่าสวรรค์อื่น ๆ แล้ว ความเป็นอยู่ของเทวดาผู้อุบัติเกิดในสวรรค์ชั้นนี้ ยังแบ่งออกเป็น 2 แดน คือ 1) แดนเทพยดา มีท้าวปรนิมมิตวสวัตตีเทวาธิราชเป็นผู้ปกครองเทพยดาทั้งหลายให้ได้รับความสุขสำราญ และ 2) แดนมาร มีท้าวปรนิมมิตวสวัตตีมาราธิราชเป็นผู้ปกครองเทวดาผู้เป็นมารทั้งหลายให้ได้รับความสุขสำราญ (พระพรหมโมลี. 2541 : 429-430)

สรุปได้ว่า สัคคกถาในอนุปุพพิกถาเป็นการกล่าวถึงความสุขในสวรรค์ อันเป็นผลมาจากการให้ทานและรักษาศีลในขณะที่เป็นมนุษย์ แม้แต่จุติจากสวรรค์แล้วก็ยังมีโอกาสเสพกาม

สุขต่อในภพอื่น ด้วยอำนาจบุญที่เหลืออยู่ แต่อย่างไรก็ตามความสุขจากกามคุณ 5 อันเป็นทิพย์บนสวรรค์อันสวยงาม น่าเพลิดเพลินเหล่านี้ แม้จะให้ความสุขแก่ผู้เสพแต่ก็ให้โทษด้วย ซึ่งเป็นเนื้อหาของกามาทีนวกถาที่เป็นคำสอนในอนุปุพพิกถาในลำดับต่อไป

4.1.4 กามาทีนวกถา (โทษของกาม) คำว่า “กาม” หมายถึง ความใคร่ ความรัก ความชอบใจ ความอยาก ความปรารถนา สิ่งที่น่าใคร่ น่าปรารถนา เป็นสิ่งที่มีโทษมาก มีคุณน้อย แบ่งเป็น 2 อย่าง คือ วัตถุกามกับกิเลสกาม (ขุ.ม.(ไทย) 29/1/1-2; ปิ่น มุทุกันต์. 2527 : 21; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). 2551 : 60) จากความเป็นจริงที่ว่า แม้ว่าสวรรค์จะเต็มไปด้วยความสุขอันเกิดจากกามคุณ แต่ก็ยังมีโทษด้วย สำหรับสาระสำคัญในกามาทีนวกถา จะเป็นการพรรณนาเกี่ยวกับโทษอันเกิดจากกามคุณทั้ง 5 ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่อายนตะทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และ ใจ เข้าไปเกี่ยวข้องและเกิดความยินดี พอใจด้วยอำนาจของตัณหา ในจูฬทุกขักขันธสูตร พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึงโทษแห่งกามไว้ 8 ข้อ (ม.มู.(ไทย) 12/178/179-182; ขุ.จู.(ไทย) 30/136/442-445) ดังนี้

1) กามเป็นเหตุต้องให้ทำงานหาเลี้ยงชีพ ต้องอดทนต่อความหนาว ความร้อน และต้องเดือดร้อนเพราะสัมผัสแห่งสัตว์ต่าง ๆ มีเหลือบ ยุง ลม และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย

2) กามเป็นเหตุต้องให้ขยันพากเพียรหาทรัพย์ เมื่อไม่ได้ตามที่หวังก็มีความเศร้าโศกเสียใจ เกิดความท้อแท้เบื่อหน่าย

3) กามเป็นเหตุต้องให้ขยันพากเพียรทำงาน เมื่อได้ทรัพย์สมบัติมาก็ต้องเก็บรักษาให้ดี ไม่ให้พระราชามาริบไปหรือโจรมาปล้นไป ไม่ให้ไฟไหม้ น้ำพัดไป หรือใครมาแย่งเอาไป

4) กามเป็นเหตุต้องให้เกิดการทะเลาะวิวาทกัน ทำร้ายกันด้วยฝ่ามือบ้าง ด้วยก้อนดินบ้าง ด้วยท่อนไม้บ้าง ด้วยศัตราวุธบ้าง จนถึงแก่ความตายหรือทุกข์ปางตาย

5) กามเป็นเหตุต้องให้เกิดสงครามกัน มีการยิงลูกศรและพุ่งหอกใส่กัน จนบางคนถูกหอกแทงหรือถูกดาบตัดศีรษะ จนถึงแก่ความตายหรือทุกข์ปางตาย

6) กามเป็นเหตุต้องให้เกิดสงครามกัน มีการถือดาบ โล่ จับธนูพาดลูกศรแล้ววิ่งเข้าไปประชิดกำแพงที่ฉาบด้วยเปือกตมร้อน ถูกลูกศรยิงใส่บ้าง ถูกหอกแทงบ้าง จนถึงแก่ความตายหรือทุกข์ปางตาย

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม MAHASARAKHAM UNIVERSITY

7) กามเป็นเหตุต้องให้ชนทั้งหลายตัดช่องย่องเบาบ้าง ขโมยยกเค้าบ้าง ปล้นบ้านบ้าง ละเมิดภรรยาผู้อื่นบ้าง พระราชารับสั่งให้ลงโทษด้วยประการต่างๆ มีเฆี่ยนด้วยแส้หรือด้วยหวายบ้าง เป็นต้น

8) กามเป็นเหตุต้องให้ชนทั้งหลายประพฤติกายทุจริต วจีทุจริต และมโนทุจริต ครั้นประพฤติกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริตแล้ว ภายหลังจากตายย่อมไปเกิดในอบายทุคติ วินิบาต นรก

กามาทีนวกถาในอนุปุพพิกถาเป็นการสอนให้เห็นถึงโทษที่เกิดจากการหมกมุ่นอยู่ในการเสพกามหรือการเสพสุขในสวรรค์ ซึ่งเป็นผลมาจากการให้ทานและรักษาศีล การทำบุญคือ ทานและศีลในระดับพื้นฐาน เพื่อให้ได้ความสุขในสวรรค์ จึงยังมีโทษหรือทุกข์ตามมา สิ่งที่เราควรทำคือ การออกจากกามอันเป็นต้นเหตุแห่งโทษหรือทุกข์ การออกจากกามซึ่งมีรูปแบบอย่างหนึ่งที่เห็นได้ชัดคือ การออกบวช

4.1.5 เนกขัมมานิสังสกถา (ประโยชน์ของการออกบวช) จุดมุ่งหมายสำคัญที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า แสดงเนกขัมมานิสังสกถา คือ เพื่อฟอกจิตของผู้ฟังให้สูงขึ้นตามลำดับ กล่าวคือ เมื่อบุคคลให้ทานและรักษาศีลแล้ว ทำให้บุคคลนั้นไปเกิดในสวรรค์ หรือได้เสพกามที่น่าพอใจ เมื่อเกิดในสวรรค์หรือได้เสพกามแล้ว เทวดาหรือผู้เสพกามก็ยึดติดอยู่ในกามจนไม่สามารถถอนตนออกมาได้ ทำให้เกิดความทุกข์หรือได้รับโทษที่มีสาเหตุมาจากการแสวงหาและการเสพกาม ความสุขบนสวรรค์หรือการได้เสพความสุขที่เกิดจากกาม จึงยังไม่ใช่ทางแห่งความพ้นทุกข์ที่แท้จริง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงชี้ให้เห็นว่า กามทั้งหลายนั้นก็มีโทษนานัปการ บุคคลทั้งหลายจึงต้องเห็นประโยชน์ของการออกบวชหรือการออกจากกาม อันเป็นทางแห่งความพ้นทุกข์ได้อย่างแท้จริง

เนกขัมมานิสังสกถา เป็นการกล่าวถึงประโยชน์ของการออกจากกาม ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ จากหลักฐานในพระไตรปิฎก ผู้ฟังอนุปุพพิกถาส่วนมากจะออกบวช การออกจากกามในคำสอนเนกขัมมานิสังสกถาจึงเป็นการเน้นที่การออกบวชหรือการบวชโดยถือเพศบรรพชิต ไม่อยู่ครองเรือน อย่างไรก็ตาม การออกจากกาม ที่นิยมเรียกกันว่า “การออกบวช” หรือ “การบวช” ไม่จำเป็นต้องเป็นการออกบวชที่เป็นรูปธรรมที่เห็นกันได้ง่าย เช่น พระภิกษุ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
RAJAPUTTHUHACARUNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

สามเณร หรือ ภิกษุณี แต่อาจเป็นการบวชในเชิงพฤติกรรม ซึ่งเป็นการบวชทางจิตใจมากกว่า คือ การหลีกเว้นจากกามทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพราะสาระสำคัญในเนกขัมมานิสังสกถา คือ การออกจากกามทั้งทางกายและจิตใจอย่างแท้จริง ไม่ใช่แค่ออกจากกามในเชิงรูปแบบเท่านั้น ซึ่งหลักฐานของการออกจากกามหรือการออกบวชและอานิสงส์ของการออกจากกามก็ คือ พระอริยบุคคลในระดับต่าง ๆ มีทั้งที่เป็นคฤหัสถ์และบรรพชิต

จะเห็นว่า การออกจากกามด้วยการบวช ไม่ว่าบุคคลนั้นจะอยู่ในตระกูลใดก็ตาม จะได้รับความเสมอภาคเหมือนกัน ได้รับอานิสงส์หลายอย่าง นอกจากจะช่วยให้พ้นจากโทษหรือความทุกข์อันเกิดจากการแสวงหาและการเสพกาม รวมทั้งการเป็นทาส กรรมกรแล้ว ยังได้รับประโยชน์อื่น ๆ โดยมีความสิ้นกิเลสและความพ้นทุกข์อย่างถาวรเป็นประโยชน์สูงสุด คือ บรรลุมรรคผลนิพพาน

อนุปุพพิกถา คือ พระธรรมเทศนาที่แสดงเนื้อหาลุ่มลึกลงไปโดยลำดับ 5 เรื่อง คือ ทาน ศีล สวรรค์ โทษของกาม และ ประโยชน์ของการออกบวช เพื่อขัดเกลาอัธยาศัยของผู้ฟังให้มีความประณีตขึ้นไปเรื่อย ๆ จนมีความเห็นอย่างถูกต้องเกี่ยวกับโลกและชีวิต มีสัมมาทิฏฐิ ทำให้เป็นผู้ที่จิตใจอ่อนโยน ควรแก่งาน ควรแก่การเรียนรู้ในเนื้อหาวิชาอื่น ๆ ที่ลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไป ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หลักอนุปุพพิกถา ทั้ง 5 หัวข้อ ผ่านเทคนิคคำถาม R-C-A

4.2 การปฏิบัติความดีสากล ความดีสากล คือ คุณลักษณะพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนจะต้องมี เพื่อพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพ เพื่อพัฒนาสังคมให้มีความเจริญงอกงาม และเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ความดีสากลมี 5 ประการ ได้แก่ ความสะอาด ความมีระเบียบ ความสุภาพ การตรงต่อเวลา และการมีใจตั้งมั่น (สมาธิ) มีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 ความสะอาด (Cleanliness) ความสะอาด หมายถึง ความดี ความงาม หรือ ความไม่ทุจริตทางกาย วาจา ใจ แบ่งเป็น 1) ความสะอาดภายนอก ได้แก่ ความสะอาดของร่างกาย สิ่งของเครื่องใช้ อาคารที่อยู่อาศัย 2) ความสะอาดภายใน ได้แก่ ความสะอาดของจิตใจด้วยการละเว้นจากการทำชั่ว ทำแต่ความดี ทำจิตให้ผ่องใสอยู่เสมอ (กรมวิชาการ. 2542 : 21) หากสอบถามคนทั่ว ๆ ไปว่า ชอบอะไรระหว่าง ความสะอาด กับ ความสกปรก ทุกคนก็จะตอบ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม MAHASARAKHAM UNIVERSITY

เหมือนกันหมดว่า ชอบความสะอาด รังเกียจความสกปรก ความสะอาดเป็นสิ่งที่มีค่า มีพลัง ส่งผลให้ชีวิตประสบแต่ความสุขและความสำเร็จ มีผู้คนมากมายที่ประสบความสุข ความสำเร็จในชีวิตอย่างงดงาม โดยเริ่มต้นจากความสะอาดดังชีวิตของ (Booker T. Washington)

ดร.บุกเกอร์ เป็นตัวอย่างบุคคลผู้ประสบความสำเร็จในชีวิต ด้วยปัจจัยด้านความเป็นผู้มีนิสัยรักในความสะอาด ดร.บุกเกอร์ ที วอชิงตัน เป็นชาวอเมริกันผิวดำ ผู้เกิดเป็นทาส ซึ่งแทบไม่มีโอกาสจะพบความเจริญได้เลย แต่แล้วในที่สุด เขากลับกลายมาเป็นบุคคลสำคัญ ผู้สร้างคุณประโยชน์ทางด้านการศึกษาให้กับประเทศชาติเป็นอย่างมาก จนรัฐบาลได้มีการสร้างอนุสาวรีย์ เพื่อระลึกถึงคุณงามความดีของเขา

ดร.บุกเกอร์ มีชีวิตวัยเยาว์ที่ลำบากแร้นแค้น ต้องทำงานหนักในไร่ฝ้ายในเหมืองถ่านหินตั้งแต่อายุยังน้อย ต่อมาเขาได้งานเป็นเด็กรับใช้ในบ้านหลังหนึ่ง ซึ่งคนงานทั้งหลายต่างพากันเข็ดขยาด เพราะผู้เป็นเจ้าของบ้านเป็นคนเข้มงวด เจ้าระเบียบ และรักความสะอาดมาก ณ บ้านหลังนี้ เขาได้ฝึกฝนตนเองให้มีนิสัยรักความสะอาด จนถึงขนาดที่ว่า หากเขาพบเศษกระดาษตามถนนหนทาง แม้เพียงเศษเล็กเศษน้อย เขาจะต้องเก็บมันทันที ทุกสิ่งทุกอย่างทุกซอกทุกมุมที่เขาดูแลจะต้องสะอาด ปราศจากฝุ่นผง ซึ่งต่อมาคุณสมบัติข้อนี้เอง ที่ได้ช่วยเปิดทางให้กับชีวิตที่ด้อยโอกาสของเขา

ดร.บุกเกอร์ ใฝ่ฝันเสมอว่าจะได้เรียนหนังสือ เขาจึงไปสมัครเข้าเรียนในสถานศึกษาแห่งหนึ่ง เขาไม่มีเงิน ไม่มีคุณสมบัติที่จะเข้าเรียนได้เลย แต่เขาได้แสดงความสามารถอันยิ่งใหญ่ นั่นคือ การทำความสะอาดห้องเรียนและห้องน้ำอย่างสะอาดเอี่ยม จนครูเกิดความประทับใจ รับเขาเข้าเรียน และเขายังได้งานเป็นภารโรง มีรายได้มาใช้จ่ายในการเล่าเรียนอีกด้วย จากโอกาสที่ดีในครั้งนี้ ชีวิตของเขาจึงก้าวไปสู่ความเป็นผู้นำทางการศึกษาในที่สุด ดร.บุกเกอร์ให้ความสำคัญในการปลูกฝังให้ชาวผิวดำรักความสะอาด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการอาบน้ำ การแปรงฟัน ความสะอาดของเสื้อผ้า บ้านเรือน และสิ่งแวดล้อม เขาเห็นคุณค่าของความสะอาดอย่างยิ่ง และถือว่าคุณสมบัติข้อนี้เป็นทั้งเกียรติยศ เป็นทั้งสมบัติที่ทำให้เขาสามารถพึ่งตนเองได้

เพื่อให้คนในสังคม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนไทย ได้มีการเสริมสร้างทางด้านความสะอาด กระทรวงสาธารณสุข จึงได้กำหนดสุขบัญญัติ หรือ ข้อกำหนดที่เด็กและเยาวชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
RAJABHAT PHRANAKHON SI AYUTTHAYA UNIVERSITY

ตลอดจนประชาชนทั่วไปพึงปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนเป็นสุขนิสัย เพื่อให้มีสุขภาพดี ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม 10 ประการ ดังนี้ (กระทรวงสาธารณสุข. 2541 : 125)

1) ดูแลรักษาร่างกายและของใช้ให้สะอาด
2) รักษาฟันให้แข็งแรงและแปรงฟันทุกอย่างถูกต้อง
3) ล้างมือให้สะอาดก่อนกินอาหารและหลังการขับถ่าย
4) กินอาหารสุก สะอาด ปราศจากสารอันตราย และหลีกเลี่ยงอาหารรสจัด สีฉูดฉาด
5) งดบุหรี่ สุรา สารเสพติด การพนัน และการสำส่อนทางเพศ
6) สร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวให้อบอุ่น
7) ป้องกันอุบัติภัยด้วยการไม่ประมาท
8) ออกกำลังกายสม่ำเสมอและตรวจสุขภาพประจำปี
9) ทำจิตใจให้ร่าเริงแจ่มใสอยู่เสมอ
10) มีสำนึกต่อส่วนรวม ร่วมสร้างสรรค์สังคม

จากการให้ความสำคัญของความสะอาดมาเป็นอันดับแรกในการเสริมสร้างสุขนิสัยของเด็กไทย รวมทั้งกรณีตัวอย่างของผู้ที่ประสบความสุขและความสำเร็จในชีวิต โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากความสะอาด ดั้งนั้น จึงน่าจะเป็นไปได้ที่ว่า ความสะอาดเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลทำให้บุคคลนั้นมีความเห็นอย่างถูกต้องตามความเป็นจริงเกี่ยวกับโลกและชีวิต

4.2.2 ความมีระเบียบ (Tidiness) การจัดระเบียบสิ่งของเครื่องใช้ เป็นสิ่งที่กระทำภายหลังจากได้มีการทำความสะอาดสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ แล้ว คำว่า ความมีระเบียบหมายถึง ความเรียบร้อย เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ถูกลำดับ ถูกที่ เป็นแถว เป็นแนว ไม่ขัดขวาง ไม่สับสน (พจนานุกรมออนไลน์. 2555)

ความไม่มีระเบียบก่อให้เกิดนิสัยไม่ดีมากมาย ได้แก่ ความมักง่าย เกี่ยงงาน เห็นแก่ได้ คดโกง ไม่รู้ประมาณ เอาเปรียบ มักมาก ลักทรัพย์ คอรัปชั่น เป็นต้น ประการสำคัญที่ควรระวังก็ คือ เมื่อมีความไม่เป็นระเบียบก็จะทำให้สิ่งของเครื่องใช้ที่ทำสะอาดแล้วกลับกลายเป็นสกปรกได้ การจัดระเบียบสิ่งของเครื่องใช้ มีหลักการสำคัญว่า ในการวางสิ่งของเครื่องใช้ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ สมุด หนังสือ กระเป๋า ฯลฯ จะต้องวางให้ตั้งฉากกับพื้นที่ ในการจัด

ระเบียบไม่ใช่เพียงแค่การจัดสิ่งของให้เป็นระเบียบ เป็นหมวดหมู่เท่านั้น แต่จะต้องป้องกันไม่ให้สิ่งของเหล่านั้นกลับ มาสกปรกอีก ด้วยการหมั่นทำความสะอาดอย่างต่อเนื่อง มีความสม่ำเสมอ และทุกครั้งหลังจากใช้งานแล้ว ควรทำความสะอาดทันทีเสมือนว่ายังไม่ได้ถูกใช้งานเลย

สรุปได้ว่า ความมีระเบียบ หมายถึง การจัดระเบียบสิ่งของเครื่องใช้ให้เป็นหมวดหมู่ และอยู่ในที่ที่เหมาะสม โดยมีเป้าหมายคือ หยิบก็ง่าย หายก็รู้ มองดูก็งามตา การจัดระเบียบสิ่งของเครื่องใช้บ่อย ๆ จะส่งผลให้เกิดการจัดระเบียบความคิดไปด้วย ทำให้การทำกิจกรรมหรือการงานต่าง ๆ มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดั้งนั้น จึงเป็นไปได้ที่ว่า ความมีระเบียบเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลทำให้บุคคลนั้นมีความเห็นอย่างถูกต้องตามความเป็นจริงเกี่ยวกับโลก

4.2.3 ความสุภาพ (Gentleness) ความสุภาพ หมายถึง ความสามารถในการควบคุมกิริยาทางกาย วาจาให้เป็นปกติ มีความอ่อนโยน เรียบร้อย ไม่ทำให้ผู้อื่นเกิดความรู้สึกในทางไม่ดี ความสุภาพ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ เป็นผู้มีนิสัยรักในความสะอาด มีระเบียบอย่างสม่ำเสมอ โดยปกติ ความไม่สุภาพ เกิดจาก การไม่มีความอดทน เมื่อไม่มีความอดทน จึงทำให้ไม่สามารถยับยั้งชั่งใจตนเอง ทำให้มีการกระทำในสิ่งที่ไม่เหมาะไม่ควร ความไม่สุภาพเกิดจากสาเหตุ 3 ประการ ได้แก่ (พจนานุกรมออนไลน์. 2555)

1) ความมักมาก ลักษณะของความไม่สุภาพอันเกิดจากความมักมาก เช่น การออกปากขอของเขาร่ำไป แย่งชิงสิ่งของใช้ของบุคคลอื่น หรือสิ่งของ ๆ ส่วนกลาง ฉกฉวยของแจกมามากเกินไป หรือแม้แต่การแกล้งนิ่งนอนใจให้เขาออกทรัพย์แทน เป็นต้น

2) ความมักโกรธ ลักษณะของความไม่สุภาพอันเกิดจากความมักโกรธ เช่น การพูดประชด พูดคำหยาบ พูดกระโชกโฮกฮาก เดินลงส้น กระทืบเท้า ปิดประตูใส่หน้า ทำท่ากระฟัดกระเฟียด ขว้างปา ทุบสิ่งของ แกล้งโชว์อวัยวะเพศ เป็นต้น

3) ความมักหลง ลักษณะของความไม่สุภาพอันเกิดจากความมักหลง เช่น การยืน เดิน นั่ง นอน ไม่สำรวม การแต่งกายรัดรูป ผิดกาลเทศะ การพูดจากยั่วยวนชวนให้คิดฟุ้งซ่าน แม้เรื่องเพศ เป็นต้น

ความไม่สุภาพ แสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวในการจัดระเบียบความคิด ทำให้

ไม่สามารถแยกแยะความผิด ถูก ดี เลว ควร ไม่ควร ในเรื่องกิริยามารยาท วาจา ได้ โทษของความไม่สุภาพ ได้แก่

1) ทำให้ตนเองเสียความน่ารัก น่าเชื่อถือไว้วางใจ
2) ทำให้เกิดความแตกแยกในสังคม
3) ทำให้เสียทรัพย์ เสียโอกาส เสียนิสัย
4) ทำให้เสียศีล ถึงกับประพฤติผิดในกามได้ง่าย

นอกจากนี้ ความไม่สุภาพยังเป็นต้นเหตุของนิสัยไม่ดี ดังนี้

1) เป็นคนชอบดูถูกผู้อื่น
2) ไม่เกื้อกูลพ่อแม่
3) ไม่อ่อนน้อมถ่อมตน
4) เป็นคนชอบความแตกแยก
5) เป็นคนมักโกรธ มีอารมณ์ฉุนเฉียว
6) เป็นคนมักมาก ชอบเอาเปรียบคนอื่น
7) เป็นคนมักง่าย คือ เป็นคนไม่คิดเอาดี ไม่คิดเอาจริง ตามใจตนเอง ขาดความยับยั้งชั่งใจ แม้ในเรื่องเพศ

เมื่อเห็นถึงโทษภัยของความไม่สุภาพดังกล่าวแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปลูกฝังนิสัยความสุภาพให้เกิดขึ้นกับบุคคลในสังคมให้ได้มากที่สุด โดยความสุภาพจะเกิด ขึ้นกับบุคคลอย่างอัตโนมัติ จากการเป็นผู้มีนิสัยรักสะอาด มีระเบียบ เพราะความเป็นผู้มีการจัดระเบียบความคิด ระเบียบคำพูด ระเบียบร่างกาย ในทุกกิจวัตรกิจกรรม ทำให้รู้ว่าอะไรควร อะไรไม่ควร ในที่สุดก็จะสามารถเลือกแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม จนเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นในสังคม ซึ่งจะส่งผลให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดั้งนั้น จึงน่าจะเป็นไปได้ที่ว่า ความสุภาพเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลทำให้บุคคลนั้นมีความเห็นอย่างถูกต้องตามความเป็นจริงเกี่ยวกับโลกและชีวิต

4.2.4 การตรงต่อเวลา (Punctuality) การตรงต่อเวลาเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของคนในสังคม รวมทั้งการให้การยอมรับนับถือจากเพื่อนร่วมงาน เพราะการตรงต่อต่อเวลาจะทำให้การทำกิจกรรมใด ๆ ได้สำเร็จตามเวลาที่กำหนดไว้ ไม่เป็นคน

ผัดวันประกันพรุ่ง (รุจิร์ ภู่สาระ และคณะ. 2543 : 29) การฝึกฝนตนเองให้เป็นคนตรงต่อเวลา เป็นการสร้างความเป็นผู้มีระเบียบวินัย (วินัย พัฒนรัฐ และคณะ. 2543 : 16) การตรงต่อเวลาเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงนิสัยใจคอของคน ๆ นั้น คนที่ตรงต่อเวลามักจะเป็นคนเอาการเอางาน มีระเบียบ สามารถให้ความไว้วางใจให้ทำงานสำคัญ ๆ ได้

การตรงต่อเวลา หมายถึง ความสามารถในการควบคุมตนเอง ในการทำงานและเลิกงานให้เป็นไปตามที่กำหนด หรือ การเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ได้ทันเวลา (สุวัฒน์ เทศสนั่น. 2553 : 12; สุทธิรักษ์ ศรีวรรณ. 2556) พฤติกรรมที่แสดงออกว่าเป็นผู้ตรงต่อเวลา มีดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 4-5)

1) ตอบรับการทำงาน พูด หรือ แสดงกิริยาว่ายอมรับ เต็มใจ พึงพอใจที่จะทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย

2) อาสาทำงาน พูด หรือแสดงกิริยาท่าทางว่าต้องการที่จะทำงานหนึ่งงานใด แม้จะไม่ใช่งานที่ได้รับมอบหมายโดยตรง

3) ทำทันทีไม่ผัดวันประกันพรุ่ง ลงมือทำงานทันที โดยไม่ปล่อยเวลาผ่านไปอย่างไร้ประโยชน์

4) ทำงานอย่างต่อเนื่อง ทำงานที่ได้เริ่มต้นไว้แล้วต่อเนื่องและสำเร็จตามเป้าหมาย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ศิริลักษณ์ เบญจภุมริน (2557) สรุปประโยชน์ของการตรงต่อเวลาไว้ดังนี้

1) ทำให้มีนิสัยขยันขันแข็ง เอาการเอางานอย่างจริงจัง

2) ฝึกให้เป็นคนกระตือรือร้น มีชีวิตชีวา

3) ทำให้มีความซื่อตรงต่อตัวเอง รักษาเกียรติยศของตนเอง

4) ทำให้ทำงานได้สะดวก รวดเร็ว เรียบร้อยและมีผลดี

5) หน้าที่การงานประสบความสำเร็จ ชีวิตก้าวหน้า

6) สามารถกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะกระทำได้ในแต่ละวัน ทำให้ชีวิตมีระเบียบ และมีวินัยกับตนเอง

7) เป็นที่เชื่อถือ และไว้ใจของคนอื่น

นอกจากนี้ การไม่ตรงต่อเวลายังเป็นต้นเหตุของนิสัยไม่ดี ดังนี้

1) เป็นคนที่ไม่สามารถตัดสินใจดี ชั่ว ได้

2) เป็นคนชอบถือฤกษ์ยาม

3) เป็นคนชอบพูดเท็จ ไม่ซื่อตรงต่อตนเอง

4) เป็นคนชอบผัดวันประกันพรุ่ง

5) เป็นคนชอบพูดโอ้อวด มีมารยา

6) เป็นคนมักเครียด ชอบหนีปัญหา

7) เป็นคนเกียจคร้าน คอยหาสาเหตุหลีกเลี่ยงงาน

การตรงต่อเวลา จะเกิดขึ้นได้เมื่อมีการจัดระเบียบเวลา การตรงต่อเวลาช่วยให้เราสามารถจัดการกับชีวิตของเราได้อย่างราบรื่นและมีความสุข หากต้องการความสำเร็จในการดำเนินชีวิต จึงควรฝึกฝนพัฒนาตนให้เป็นคนตรงต่อเวลากับทุกภารงานตลอดทั้งวัน เช่น เวลากิน เวลานอน เวลาทำงาน ต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้น การทำกิจกรรมใด ๆ จำเป็นจะต้องมีการวางแผนงานให้ดี จากนั้นก็ลงมือทำ และให้เสร็จสิ้นตามแผนงานที่กำหนดไว้ (สงัด หงส์พันธ์. 2549 : 13)

4.2.5 การมีใจตั้งมั่น (Concentration) การมีใจตั้งมั่นหรือสมาธิ ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน (2525 : 800) หมายถึง ความตั้งมั่นแห่งจิต ความสำรวมใจแน่วแน่เพื่อเพ่งเล็งสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยพิจารณาอย่างเคร่งเครียด เพื่อให้เกิดปัญญาในสิ่งนั้น ซึ่งได้อธิบายไว้ใกล้เคียงกับความหมายที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2551 : 401) ได้กล่าวไว้ว่า สมาธิ หมายถึง ความมีใจตั้งมั่น ความตั้งมั่นแห่งจิต การทำให้ใจสงบแน่วแน่ไม่ฟุ้งซ่าน ภาวะที่จิตตั้งเรียบแน่วอยู่ในอารมณ์คือสิ่งอันหนึ่งอันเดียว

สรุปได้ว่า การมีใจตั้งมั่น หรือ สมาธิ หมายถึง การสำรวมใจให้แน่วแน่อยู่ในสิ่งเดียวอันเดียว ไม่ฟุ้งซ่าน เพื่อให้จิตสงบ หรือ ความสามารถในการควบคุมจิตใจ ควบคุมอารมณ์ให้ตั้งมั่นเป็นหนึ่ง เพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ผ่องใสขึ้นจากภายใน หากไม่ฝึกใจให้มีความตั้งมั่นจะทำให้เป็นคนสมาธิสั้น ซึ่งจะทำให้เกิดโทษมากมายตามมา เช่น

1) ทำให้คิดฟุ้งซ่าน ไร้ทิศทาง ไม่สามารถสำรวมกาย ใจ ความรู้ (แม้มีมาก) มาใช้ได้

2) มักจะเป็นคนที่คิดไร้เหตุผล จึงไม่สามารถคิดเจาะลึก สืบเหตุหาผล ทำให้คิด พูด ทำ ห่างเหินจากความดี แม้ร่างกายจะเป็นผู้ใหญ่ก็คิดเอาแต่ใจ ดังเช่นเด็ก ๆ

3) ไม่เข้าหาพระรัตนตรัย

4) มักเข้าหาอบายมุข

การทำกิจกรรมหรือการงานใด ๆ อย่างมีใจที่ตั้งมั่น หรือ ทำอย่างมีสมาธิแล้วย่อมทำให้กิจกรรมหรืองานนั้นได้รับผลดีตามที่ต้องการ การจะเป็นผู้มีใจที่ตั้งมั่นได้ จะต้องมีการจัดระเบียบใจ ด้วยการหมั่นทำความสะอาดใจให้ได้บ่อย ๆ ต่อเนื่อง การทำความสะอาดใจสามารถทำได้ง่าย ๆ ด้วยการ ละเว้นความชั่ว (รักษาศีลอย่างน้อยศีล 5) ทำแต่ความดี ทำจิตให้ผ่องใส ด้วยการหมั่นเอาใจไว้กับตัว ให้ได้ตลอดวัน หรือให้ได้บ่อยที่สุดเท่าที่จะทำได้

การปฏิบัติความดีสากล 5 ประการ อย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นนิสัยที่ดีติดตัว จะทำให้สภาพแวดล้อมรอบตัวเอื้ออำนวยต่อการทำความดี (กุศล) ด้วยการละเว้นจากการทำความชั่ว ทำแต่ความดีและหมั่นทำใจให้ผ่องใส อันเป็นเหตุปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาสัมมาทิฏฐิของบุคคล ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำหลักความดีสากลทั้ง 5 ประการ ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน อย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 8 สัปดาห์ แล้วบันทึกผลการปฏิบัติกิจกรรมในบทเรียนบนเว็บ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

5. แนวทางการเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิ

พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว) ได้เสนอแนวทางการปลูกฝังสัมมาทิฏฐิได้เกิดขึ้นในใจอย่างมั่นคง ดังนี้ (พระภาวนาวิริยคุณ. 2547 : 187-190)

5.1 ปลูกฝังธรรมะภาคปฏิบัติควบคู่กับภาคทฤษฎี เป็นวิธีการปลูกฝังที่เหมาะกับเยาวชนในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา การปลูกฝังธรรมะภาคปฏิบัติ มีความหมาย 2 ประการ คือ การนำธรรมะภาคทฤษฎีมาปฏิบัติจริง ในแต่ละวัน กับ การเจริญสมาธิภาวนา อนึ่ง การปลูกฝังธรรมะภาคปฏิบัติในระดับนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อการปลูกฝังลักษณะนิสัย ส่วนการปลูกฝังธรรมะภาคทฤษฎีนั้น คือ การศึกษาธรรมในหมวดต่าง ๆ เช่น บุญกิริยาวัตถุ 3 บุญกิริยาวัตถุ 10 กุศลกรรมบถ 10 อกุศลกรรมบถ 10 พุทธประวัติ โอวาทปาฏิโมกข์ พระรัตนตรัย อริยสัจ 4 วุฒิธรรม 4 สัมมาทิฏฐิ 10 เป็นต้น ให้เกิดความเข้าใจถูกต้อง ลึกซึ้ง ถึงขั้นเข้าไปอยู่

ในใจ และยึดถือเป็นข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิตด้วยศรัทธามั่นในคุณของพระรัตนตรัยและพระพุทธศาสนา

5.2 การถ่ายทอดความดีซึ่งกันและกัน การปลูกฝังสัมมาทิฏฐิด้วยวิธีนี้เหมาะกับผู้ใหญ่โดยทั่วไป ซึ่งเข้าสู่อาชีพการงานแล้ว บุคคลระดับนี้มีปัญญาพอที่จะรู้จักพิจารณาผู้คนแวดล้อมอย่างรอบคอบ เมื่อได้มีโอกาสคบหาสมาคมกับเพื่อนดี หรือคนดีมีสัมมาทิฏฐิ ได้ฟังความคิดเห็น ได้สังเกตพฤติกรรมมิตรแท้ของกัลยาณมิตร ก็รู้ว่าตนเองยังมีข้อบกพร่องที่ต้องปรับปรุง จึงพยายามถ่ายทอดซึมซับความดีงามของกัลยาณมิตรเหล่านั้นมาเป็นของตน ขณะเดียวกันก็พยายามเก็บสงวนพฤติกรรมทางกายและวาจา ที่ไม่งามหรือไม่เหมาะสมของตนไว้ ไม่ยอมให้ปรากฏออกมาเป็นที่น่าอาย น่ารักเกียจ หรือเสื่อมเสียชื่อเสียงของตน การถ่ายทอดความดีซึ่งกันและกันจะได้ผลอย่างแท้จริงในเครือข่ายของกัลยาณมิตร

กลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝังสัมมาทิฏฐิ คือ บุคคลที่อยู่แวดล้อมตัวเรา หรือ เรียกว่า ทิศ 6 ได้แก่ (พระภาวนาวิริยคุณ. 2547 : 45)

5.2.1 ทิศเบื้องหน้า หมายถึง บิดา มารดา

5.2.2 ทิศเบื้องขวา หมายถึง ครูอาจารย์

5.2.3 ทิศเบื้องหลัง หมายถึง ภรรยา/สามี และบุตร

5.2.4 ทิศเบื้องซ้าย หมายถึง ญาติมิตร

5.2.5 ทิศเบื้องล่าง หมายถึง คนรับใช้และบริวาร

5.2.6 ทิศเบื้องบน หมายถึง สมณพราหมณ์ คือ พระสงฆ์

นั่นคือ สัมมาทิฏฐิจะเกิดขึ้นในบุคคลอย่างมั่นคงก็ต่อเมื่อได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองอย่างชำนาญ สำหรับกิจกรรมที่จะช่วยให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดสัมมาทิฏฐินั้น จะต้องอยู่ภายใต้ทฤษฎีความรู้ที่ถูกต้อง เพื่อนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องต่อไป ซึ่งตรงกับความเห็นของ อำไพ สุจริตกุล (2530 : 53 ; อ้างถึงใน เพ็ญแข ประจนปัจจนึก และคณะ. 2551 : 90) ที่เสนอแนะว่า การสร้างเสริมพฤติกรรมที่พึงปรารถนา ควรเน้นให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติบ่อย ๆ จนเป็นนิสัย ซึ่งนิสัย คือ การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งจนเคยชิน ทั้งทางดีและทางชั่ว ถ้าเคยชินในทางดีก็จะเป็นนิสัยดี ถ้าเคยชินไปในทางชั่วก็จะเป็นนิสัยชั่ว

ได้มีสุภาษิตต่างประเทศที่กล่าวถึงนิสัยไว้ว่า “Thirty times make a habit”

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

(30 ครั้งสร้างนิสัย) หมายความว่า การกระทำอะไรซ้ำ ๆ ด้วยความสมัครใจ ด้วยความนิยมชมชอบแล้ว จะสร้างเป็นนิสัยขึ้น เช่น คนไม่เคยสูบบุหรี่ ลองสูบบุหรี่ดูสักระยะหนึ่ง ก็จะติดบุหรี่ มีนิสัยในการชอบบุหรี่ คนที่เคยนอนตื่นสาย หัดตื่นเช้าสัก 30 ครั้ง ก็จะสร้างนิสัยตื่นเช้า อันเป็นนิสัยใหม่ของเขา (วศิน อินทสระ. 2549 : 15) ซึ่งตรงกับแนวทางการสร้างนิสัยของพระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทัตตชีโว) ที่สรุปว่า นิสัยทำหน้าที่เหมือนโปรแกรมที่ควบคุมหรือคอยกระตุ้นทางด้านความประพฤติของมนุษย์ มีทั้งดีและไม่ดี ซึ่งนิสัยดีหรือไม่ดีเหล่านั้น สามารถปลูกฝังได้ด้วยการคิด การพูด การกระทำ ซ้ำ ๆ จนเกิดความคุ้นเคย ความคุ้นชิน (พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว). 2553 : 136-138)

กล่าวคือ หากต้องการเพิ่มระดับสัมมาทิฏฐิให้กับผู้เรียน นอกจากจะส่งมอบเนื้อหาตามหลักอนุปุพพิกถา 5 หัวข้อธรรมแล้ว จำเป็นจะต้องมีการจัดสภาพแวดล้อมให้ผู้เรียนได้มีการปฏิบัติกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง อันเป็นเหตุทำให้เกิดสัมมาทิฏฐิขึ้น ดังผลการ ศึกษาของ Maxwell Maltz ศัลยแพทย์ตกแต่งและนักจิตบำบัดชาวอเมริกัน เป็นผู้คิดค้นทฤษฎีสร้างนิสัยใน 21 วัน (21 days Habit Theory) เขาพบว่า เมื่อเราต้องการเปลี่ยนนิสัยหรือสร้างนิสัยใหม่ ๆ จะต้องอาศัยการทำพฤติกรรมนั้นซ้ำ ๆ กันอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 21 วัน โดยห้ามเว้นหรือขาดแม้แต่วันเดียว จึงจะสามารถสร้างหรือปลูกฝังนิสัยใหม่ได้ จากการทดลองเปลี่ยนความคิดเชิงลบของคนไข้ที่เข้ารับการผ่าตัดทำศัลยกรรมใบหน้าเพื่อให้ยอมรับใบหน้าใหม่หลังการผ่าตัด เขาได้ทดลองให้คนไข้เปลี่ยนที่อยู่ใหม่และสร้างภาพพจน์ในใจของคนไข้ (Self Image) โดยใช้เวลา 21 วัน ผลการทดลอง คนไข้ยอมรับใบหน้าใหม่หลังการผ่าตัดด้วยความสุขและมีความภาคภูมิใจ

Knight Dunlap ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการปลูกฝังนิสัย โดยมีแนวความคิดที่สนับสนุนทฤษฎีของ Maxwell Maltz ว่าหัวใจสำคัญของการสร้างนิสัยอยู่ที่ความพยายามและความมุ่งมั่น ในการที่จะทำลายที่นิสัยไม่ดีทั้งหลาย และสร้างสรรค์นิสัยที่ดี การศึกษาของเขาได้พิสูจน์ว่า วิธีการที่ดีที่สุดที่จะทำลายนิสัยไม่ดี คือ ต้องทำจิตใจให้ปราศจากความกังวล พุ่งเป้าตรงไปยังผลสัมฤทธิ์ที่ปรารถนา และฝึกฝนด้วยความสบายใจ โดยไม่มีความกดดัน Dunlap ยังพบอีกว่า ไม่ว่าจะเป็นการฝึกทักษะเพื่อละนิสัยที่ไม่ดีหรือปลูกฝังนิสัยที่ดี ทั้งโดยการถูกบังคับและสมัครใจก็ตาม ผลตอบแทนของความพยายามที่ได้รับนั้นจะต้องถูกฝังรากลึกลงไปในจิตใจของตนอีกด้วย Maxwell Maltz (1960 ; อ้างถึงใน ลีลาวดี วัชโรบล. 2553 : 93)

การเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิให้เกิดขึ้นอย่างมั่นคงในแต่ละบุคคล จำเป็นจะต้องอาศัยทั้งความรู้ความเข้าใจและทักษะ สำหรับแนวทางการปฏิบัติเพื่อให้เกิดทักษะนั้น Simpson (1972 ; อ้างถึงใน ทิศนา แขมมณี. 2551 : 244-245) ได้กำหนดไว้ 7 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ (Perception) เป็นขั้นการให้ผู้เรียนรับรู้ในสิ่งที่จะทำ โดยการให้ผู้เรียนสังเกตการทำงานนั้นอย่างตั้งใจ

ขั้นที่ 2 ขั้นการเตรียมความพร้อม (Readiness) เป็นขั้นการปรับตัวให้พร้อมเพื่อการทำงานหรือแสดงพฤติกรรมนั้น ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ โดยการปรับตัวให้พร้อมที่จะทำการเคลื่อนไหวหรือแสดงทักษะนั้น ๆ และมีจิตใจและสภาวะอารมณ์ที่ดีต่อการที่จะทำหรือแสดงทักษะนั้นๆ

ขั้นที่ 3 ขั้นการสนองตอบภายใต้การควบคุม (Quided Response) เป็นขั้นที่ให้เปิดโอกาสให้แก่ผู้เรียนในการตอบสนองต่อสิ่งที่รับรู้ ซึ่งอาจใช้วิธีการให้ผู้เรียนได้เลียนแบบการกระทำ หรือการแสดงทักษะนั้น หรืออาจใช้วิธีการให้ผู้เรียนได้ลองผิดลองถูก (Trial and Error) จนกระทั่งสามารถตอบสนองได้อย่างถูกต้อง

ขั้นที่ 4 ขั้นการให้ลงมือกระทำจนกลายเป็นกลไกที่สามารถกระทำได้เอง (Mechanism) เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติ และเกิดความเชื่อมั่นในการทำสิ่งนั้น ๆ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ขั้นที่ 5 ขั้นการกระทำอย่างชำนาญ (Complex Overt Response) เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการกระทำนั้น ๆ จนผู้เรียนสามารถทำได้อย่างคล่องแคล่ว ชำนาญเป็นไปโดยอัตโนมัติ และด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง

ขั้นที่ 6 ขั้นการปรับปรุงและประยุกต์ใช้ เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนปรับปรุงทักษะหรือการปฏิบัติของตนให้ดีขึ้น และประยุกต์ใช้ทักษะที่ตนได้รับการพัฒนาในสถานการณ์ต่างๆ

ขั้นที่ 7 ขั้นการคิดริเริ่ม เมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติหรือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างชำนาญ และสามารถประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลายแล้ว ผู้ปฏิบัติจะเกิดความคิดใหม่ ๆ ในการกระทำหรือปรับการกระทำนั้นให้เป็นไปตามที่ตนต้องการ

สุมน อมรวิวัฒน์ (อ้างถึงใน ทิศนา แขมมณี. 2551 : 278-279) ยังได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เสริมสร้างทักษะปฏิบัติให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ดังนี้

ขั้นนำ การสร้างเจตคติที่ดีต่อครู วิธีการเรียนและบทเรียน ดำเนินการดังนี้

1. จัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับระดับชั้นและวัยของผู้เรียน รวมทั้งจัดเตรียมวิธีการเรียนการสอน และเนื้อหาของบทเรียน

2. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์ ครูเป็นกัลยาณมิตร หมายถึง ครูทำตนให้เป็นที่เคารพรักของศิษย์ โดยมีบุคลิกภาพที่ดี สะอาด แจ่มใส และสำรวม มีสุขภาพจิตดี มีความมั่นใจในตนเอง

3. การเสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจ

ขั้นสอน ดำเนินการดังนี้

1. ครูเสนอปัญหาที่เป็นสาระสำคัญของบทเรียน หรือเสนอหัวข้อเรื่อง ประเด็นสำคัญของบทเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ

2. ครูแนะนำแหล่งวิทยาการและแหล่งข้อมูล

3. ครูฝึกการรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการ โดยใช้ทักษะที่เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ เช่น ทักษะทางวิทยาศาสตร์ และทักษะทางสังคม

4. ครูจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิด ลงมือค้นคว้า คิดวิเคราะห์ และสรุปความคิด

5. ครูฝึกการสรุปประเด็นของข้อมูล ความรู้ และเปรียบเทียบประเมินค่าโดยวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทดลอง ทดสอบ จัดเป็นทางเลือกและทางออกของการแก้ปัญหา

6. ศิษย์ดำเนินการเลือกและตัดสินใจ

7. ศิษย์ทำกิจกรรมฝึกปฏิบัติเพื่อพิสูจน์ผลการเลือก และการตัดสินใจ

ขั้นสรุป ดำเนินการดังนี้

1. ครูและศิษย์รวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการณ์ปฏิบัติทุกขั้นตอน

2. ครูและศิษย์อภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
RAJAPHAPHANNEE RAJABHAT UNIVERSITY

3. ครูและศิษย์สรุปผลการปฏิบัติ
4. ครูและศิษย์สรุปบทเรียน
5. ครูวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

จะเห็นว่า สัมมาทิฏฐิสามารถเสริมสร้างได้ โดยใช้กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้นำความรู้และประสบการณ์เดิม ไปฝึกปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิคคำถาม R-C-A มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพราะเห็นว่าเป็นเทคนิคที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ แล้วเชื่อมโยงความรู้ที่มีอยู่เดิมกับความรู้ใหม่ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

เทคนิคเดลฟาย

เทคนิคเดลฟายมาจากแนวคิดพื้นฐานมาจากสุภาษิตไทยที่ว่า หลายหัวดีกว่าหัวเดียว นั่นคือ ข้อมูลสำหรับใช้ประกอบในการตัดสินใจในเรื่องใด ๆ ควรมาจากความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งจะดีกว่ามาจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เทคนิคเดลฟายได้มีการพัฒนาและเปิดเผยเป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1962 โดย (Olaf Helmer) และ (Norman Delkey) ทั้งคู่เป็นนักวิจัยของบริษัท Rand Cooperation ในรัฐแคลิฟอร์เนียร์ เพื่อแก้ปัญหาการตัดสินใจเกี่ยวกับทางการทหาร

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

1. ความหมายของเทคนิคเดลฟาย

มนต์ชัย เทียนทอง (2548 : 167) กล่าวว่า เทคนิคเดลฟาย เป็นวิธีการหรือกระบวนการรวบรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนหลาย ๆ คน เกี่ยวกับความเป็นไปได้ในอนาคตในประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาหรือต้องการพยากรณ์อนาคต โดยใช้แบบสอบถามและสรุปผลเพื่อนำมติจากข้อค้นพบไปใช้ประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง

พิสุทธา อารีราษฎร์ (2548 : 69) กล่าวว่า เทคนิคเดลฟายเป็นขบวนการที่แสวงหาความคิดเห็นที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้แบบสอบถามแทนการประชุม

สายชล จินโจ (2550 : 58) กล่าวว่า เทคนิคเดลฟาย เป็นการรวบรวมความคิดเห็น การพิจารณาตัดสินใจที่มุ่งเอาชนะจุดอ่อนของการตัดสินใจ เพื่อแสวงหาความคิดเห็นที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้แบบสอบถามแทนการประชุม

สนิท ตีเมืองซ้าย (2552 : 43) กล่าวว่า เทคนิคเดลฟาย คือ กระบวนการรวบรวมความคิดเห็นที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับความเป็นไปได้ในอนาคตในประเด็นต่าง ๆ โดยใช้แบบสอบถามแทนการประชุม เพื่อลดผลกระทบทางด้านความคิดระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

สรุปได้ว่า เทคนิคเดลฟาย เป็นวิธีการรวบรวมความคิดเห็นที่เป็นเอกฉันท์จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับความเป็นไปได้ในอนาคตของเรื่องที่จะศึกษา โดยปราศจากการเผชิญหน้าโดยตรงของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เป็นการลดผลกระทบหรืออิทธิพลของการแสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน

2. คุณลักษณะของเทคนิคเดลฟาย

คุณลักษณะของเทคนิคเดลฟาย สรุปได้ดังนี้ (ประเทือง วิบูลศักดิ์. 2553; มนต์ชัย เทียนทอง. 2548 : 167-168)

2.1 เทคนิคเดลฟาย เป็นวิธีการแสวงหาข้อมูลจากความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยใช้แบบสอบถาม ดังนั้นผู้เชี่ยวชาญจึงจำเป็นต้องตอบแบบสอบถามที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นในแต่ละรอบ ข้อค้นพบที่ได้จากมติของผู้เชี่ยวชาญจะมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือก็ต่อเมื่อ ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มดังกล่าวเป็นผู้ที่มีความรู้และมีความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาอย่างแท้จริง

2.2 เทคนิคเดลฟาย เป็นวิธีที่ไม่ต้องการให้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนอื่น ๆ มีอิทธิพลต่อการตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนจึงมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นและเป็นความคิดเห็นที่มีความเป็นส่วนตัวมากที่สุด

2.3 เป็นการวิจัยที่ใช้การเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญโดยใช้แบบสอบถาม หรือรูปแบบอื่นที่ไม่ต้องให้ผู้เชี่ยวชาญมาพบกัน โดยทั่วไปแบบสอบถามในรอบที่ 1 มักจะเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด ในรอบต่อ ๆ ไป จะเป็นแบบสอบถามปลายปิด แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

2.4 ในการตอบแบบสอบถามแต่ละรอบ ให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนตอบแบบสอบถามด้วยการกลั่นกรองอย่างละเอียดและรอบคอบ และเพื่อให้ได้คำตอบเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจะแสดงความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดที่เห็นว่าสอดคล้องกันลงในแบบสอบถามแต่ละข้อที่ตอบ ในรูปสถิติค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ แล้วส่งกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้พิจารณาว่าจะยืนยันคำตอบเดิมหรือจะเปลี่ยนแปลงคำตอบใหม่ พร้อมระบุเหตุผล

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟาย สถิติที่ใช้ มีดังนี้ 1) การวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง ได้แก่ ฐานนิยม มัธยฐาน ค่าเฉลี่ย 2) การวัดการกระจายของข้อมูล คือ ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Inter-Quartile Range)

3. ลักษณะของงานวิจัยที่ใช้เทคนิคเดลฟาย

ลักษณะของงานวิจัยที่ใช้เทคนิคเดลฟาย สรุปได้ดังนี้ (ประเทือง วิบูลศักดิ์. 2553; ออนไลน์; มนต์ชัย เทียนทอง. 2548 : 167-168 ; อ้างถึงใน สนิท ตีเมืองซ้าย. 2552 : 44)

3.1 เป็นการศึกษาแนวโน้มสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ธุรกิจ สังคม เศรษฐกิจและการศึกษา

3.2 เป็นปัญหาที่ไม่มีคำตอบถูกต้องแน่นอน แต่สามารถทำวิจัยเพื่อศึกษาปัญหาโดยการรวบรวมข้อมูลแบบอัตตวิสัย (Subjective Judgments) จากผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ

3.3 ปัญหาที่จะทำการวิจัยต้องการความคิดเห็นหลายๆ ด้านจากประสบการณ์หรือความรู้ความสามารถของผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้นๆ

3.4 ผู้วิจัยไม่ต้องการให้ความคิดเห็นของผู้อื่นแต่ละคนมีผลกระทบ หรือมีอิทธิพลต่อการพิจารณาตัดสินปัญหานั้น ๆ

3.5 การวิจัยเพื่อคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

3.6 การตรวจสอบกลวิธีในการปฏิบัติ (Strategy Probe) ซึ่งการวิจัยในลักษณะนี้แบบสอบถามจะต้องเป็นแบบที่มีข้อเสนอให้เลือกหลาย ๆ ทาง ตลอดจนแนวทางที่จะทำให้การวิจัยนั้นประสบผลสำเร็จ

3.7 การตรวจสอบความนิยม (Preference Probe) ในกรณีนี้ ผู้วิจัยต้องตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญตอบในสิ่งที่เห็นว่า ควรจะเป็นมากกว่าสิ่งที่จะเป็นจริง ๆ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

3.8 การยอมรับสภาพที่เป็นอยู่ (Perceptions of a Aurrent Situation) การศึกษาประเภทนี้ ได้แก่ การศึกษาบทบาทที่แตกต่างกันของคนอาชีพหนึ่งในทัศนะของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ

4. ข้อดีและข้อจำกัดของเทคนิคเดลฟาย

4.1 ข้อดีของเทคนิคเดลฟาย สรุปได้ดังนี้

4.1.1 เป็นเทคนิคที่สามารถรวบรวมความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวนมาก โดยไม่ต้องมีการพบปะหรือประชุมกัน ซึ่งเป็นการทุ่นเวลาและค่าใช้จ่าย

4.1.2 ข้อมูลที่ได้จะเป็นคำตอบที่น่าเชื่อถือ เพราะ ผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ มีความอิสระในการแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างเต็มที่ และผู้เชี่ยวชาญในแต่ละรอบของการตอบคำถาม ผู้เชี่ยวชาญได้มีการกลั่นกรองคำตอบของตนเองอย่างละเอียดรอบคอบ

4.1.3 เป็นเทคนิควิจัยที่มีขั้นตอนการดำเนินงานไม่ยากนัก ได้ผลรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

4.1.4 ผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมการวิจัยมีโอกาสแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ มีโอกาส ได้รับทราบผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละรอบและปรับเปลี่ยนหรือยืนยันความคิดเห็นของตนเอง

4.1.5 ผู้วิจัยสามารถระดมความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้โดยไม่จำกัดทั้งในเรื่องจำนวนผู้เชี่ยวชาญ สภาพภูมิศาสตร์หรือเวลา

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

4.1.6 ผู้วิจัยสามารถทราบลำดับความสำคัญของข้อมูลและเหตุผลในการตอบคำถาม รวมทั้งความสอดคล้องในเรื่องความคิดเห็นได้เป็นอย่างดี

4.2 ข้อจำกัดของเทคนิคเดลฟาย สรุปได้ดังนี้

4.2.1 ผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการคัดเลือก ถ้าไม่ใช่ผู้มีความรู้ความสามารถในสาขานั้นอย่างแท้จริง จะทำให้ข้อมูลที่ได้ขาดความน่าเชื่อถือ

4.2.2 ผู้เชี่ยวชาญไม่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามอย่างแท้จริง

4.2.3 ผู้วิจัยขาดความรอบคอบหรือมีความลำเอียงในการพิจารณาวิเคราะห์คำตอบที่ได้ในแต่ละรอบ

4.2.4 แบบสอบถามที่ส่งไปเกิดการสูญหายระหว่างทาง หรือได้รับคำตอบไม่ครบในแต่ละรอบ

5. ขั้นตอนการวิจัยของเทคนิคเดลฟาย

ขั้นตอนการวิจัยของเทคนิคเดลฟาย มีขั้นตอนดังนี้ (ประเทือง วิบูลศักดิ์. 2553 : ออนไลน์; มนต์ชัย เทียนทอง. 2548 ข: 169-172)

5.1 กำหนดปัญหาที่จะศึกษา ปัญหาที่จะวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟาย ควรเป็นปัญหาที่ยังไม่มีคำตอบที่ถูกต้อง และสามารถวิจัยได้โดยอาศัยมติจากผู้เชี่ยวชาญในปัญหานั้น ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการคาดการณ์ในอนาคต เพื่อนำผลจากการวิจัยไปใช้ในการวางแผนการดำเนินการหรือการตัดสินใจ

5.2 การเลือกผู้เชี่ยวชาญ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญมาก เพราะผลการวิจัยจะมีความถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือหรือไม่ขึ้นอยู่กับคำตอบของผู้เชี่ยวชาญ ดังนั้นต้องคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถในประเด็นปัญหานั้น ๆ อย่างแท้จริง นอกจากนี้จะต้องเลือกผู้เชี่ยวชาญที่ยินดีเสียสละเวลาตอบแบบสอบถามให้ทุกรอบและสามารถติดต่อได้สะดวก จำนวนผู้เชี่ยวชาญที่ตอบแบบสอบถาม ไม่มีข้อกำหนดที่ตายตัวว่าจะมีจำนวนเท่าใด แต่จากการประชุมประจำปีของ California Junior Colleges Association ในปี พ.ศ. 2514 ได้ข้อสรุปของจำนวนผู้เชี่ยวชาญที่ใช้ในการวิจัยของเทคนิคเดลฟายว่า ถ้าใช้จำนวนผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คนขึ้นไป อัตราการลดลงของความคลาดเคลื่อนจะน้อยลง การวิจัยของเทคนิคเดลฟายส่วนใหญ่จึงใช้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คนขึ้นไป จำนวนผู้เชี่ยวชาญกับอัตราความคลาดเคลื่อนของข้อมูลแสดงได้ดังตารางที่ 6

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ 6 จำนวนผู้เชี่ยวชาญที่ใช้ในเทคนิคเดลฟาย

จำนวนผู้เชี่ยวชาญ (Panel Size)	ช่วงของความคลาดเคลื่อน (Error Reduction)	ความคลาดเคลื่อนลดลง (Net Change)
1-5	1.20-0.70	0.50
5-9	0.70-0.58	0.12
9-13	0.58-0.54	0.04

13-17	0.54-0.50	0.04
17-21	0.50-0.48	0.02
21-25	0.48-0.46	0.02
25-29	0.46-0.44	0.02

ที่มา : Macmillan (1971 ; อ้างถึงใน สนิท ตีเมืองซ้าย. 2552 : 46)

5.3 สร้างแบบสอบถามที่ใช้ในเทคนิคเดลฟาย แบบสอบถามที่ใช้ในเทคนิคเดลฟายแบ่งออกเป็น 3-4 รอบ ขึ้นอยู่กับการวิจัยในแต่ละรอบที่ได้รับ โดยทั่วไปมักจะใช้เวลาประมาณ 2 สัปดาห์ในการส่งและรับแบบสอบถามกลับแต่ละรอบ ดังนั้นการวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟายทั้งกระบวนการจะใช้เวลาประมาณ 2-3 เดือน ในแต่ละรอบประกอบด้วยแบบสอบถาม ดังนี้

5.3.1 แบบสอบถามรอบที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Opened End) เป็นการถามกว้าง ๆ ให้ครอบคลุมประเด็นปัญหาที่จะวิจัย เพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน กำหนดระยะเวลาในการส่งแบบสอบถามกลับคืน ประมาณ 2 สัปดาห์ สำหรับการวิเคราะห์คำตอบในรอบนี้ ผู้วิจัยจะต้องรวบรวมความคิดเห็นและวิเคราะห์คำตอบอย่างละเอียด แล้วนำมาสังเคราะห์เป็นประเด็นต่าง ๆ เพื่อนำไปสร้างแบบสอบถามในรอบต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

5.3.2 แบบสอบถามรอบที่ 2 เป็นการนำข้อมูลที่สังเคราะห์ได้จากแบบสอบถามรอบที่ 1 มาสร้างเป็นแบบสอบถามแบบประมาณค่า (Rating Scale) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นในลักษณะของการจัดระดับความสำคัญในคำถามแต่ละข้อ รวมทั้งระบุเหตุผลที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ลงในช่องว่างท้ายข้อคำถาม นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญยังสามารถเขียนคำแนะนำเพิ่มเติมได้อีกด้วย สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามรอบที่ 2 ส่วนใหญ่จะหาค่ามัธยฐาน (Median) ฐานนิยาม (Mode) หรือ ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์
(IR : Interquartile Range)

5.3.3 แบบสอบถามรอบที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่าโดยมีข้อความเดียวกับแบบสอบถามรอบที่ 2 แต่เพิ่มตำแหน่งของค่ามัธยมฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ และเครื่องหมายแสดงตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญคนนั้น ๆ ได้ตอบในแบบสอบถามรอบที่ 2 แล้วส่งกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญคนนั้นพิจารณาตัดสินใจว่า จะยืนยันคำตอบเดิมหรือเปลี่ยนแปลง

คำตอบใหม่ อย่างไรก็ตาม หากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามรอบที่ 2 แล้วพบว่าความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญสอดคล้องกัน (ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IR) แคบ) และผู้วิจัยได้ข้อมูลเพียงพอก็สามารถสรุปผลการวิจัยในรอบได้เลย โดยไม่ต้องใช้แบบสอบถามรอบที่ 3 แต่ถ้ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกัน (ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์กว้างหรือมีค่ามาก) จำเป็นจะต้องมีสร้างแบบสอบถามรอบที่ 3

5.3.4 แบบสอบถามรอบที่ 4 ทำตามขั้นตอนเดียวกันกับแบบสอบถามรอบที่ 3 ถ้าผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามรอบที่ 3 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกัน (ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์แคบ) ก็ยุติขั้นตอนการวิจัยได้ แต่ถ้าความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญยังไม่สอดคล้องกัน (ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์กว้าง) จะต้องสร้างแบบสอบถามรอบที่ 4 โดยมีข้อความเดียวกันกับแบบสอบถามรอบที่ 3 ด้วยวิธีการเดิมอีกครั้งหนึ่ง ส่วนใหญ่แล้วเทคนิคเดลฟายจะได้ข้อสรุปตั้งแต่ผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถามรอบที่ 3 และหากดำเนินการวิจัยรอบที่ 4 ก็จะได้ข้อสรุปที่ใกล้เคียงกับรอบที่ 3

5.4 การสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากได้คำตอบจากผู้เชี่ยวชาญที่สอดคล้องกันแล้ว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลและรายงานข้อค้นพบของปัญหาการวิจัยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิคเดลฟายจำนวน 3 รอบ เพื่อรวบรวมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยเทคนิคคำถาม R-C-A

แนวคิดเกี่ยวกับเทคนิคการตั้งคำถาม

เทคนิคการตั้งคำถามเป็นเทคนิคสำคัญในการจัดการเรียนการสอนอย่างหนึ่ง ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ การตั้งคำถามเป็นเทคนิคการสอนที่มีมาแต่ยุคพุทธกาล ที่เรียกกันว่า วิธีปุจฉาวิสัชนา (การถาม-ตอบ) เป็นวิธีการสอนโดยใช้วิธีถามกันระหว่างคู่สนทนา เพื่อให้เกิดความเข้าใจธรรมะ เทคนิคการตั้งคำถามเป็นประโยชน์ในการชี้ให้เห็นจุดสำคัญของบทเรียนและพฤติกรรมของผู้เรียน

1. ความหมายของคำถาม

Bellon (1992 : 309) กล่าวว่า การตั้งคำถามเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยระดับของคำถาม กลวิธีการตั้งคำถาม การตอบสนองของนักเรียน และแนวทางที่ครูจะปฏิสัมพันธ์ต่อคำตอบของนักเรียน รวมทั้งองค์ประกอบอื่นที่ครูใช้ถามและบทบาทของนักเรียน

ระยับ ทฤษฎิคุณ (2536 : 71) กล่าวว่า คำถาม คือ วาจาหรือคำพูดหรือข้อความที่ผู้พูดหรือผู้เขียนมุ่งหวังให้เกิดการตอบสนองจากผู้ที่ได้ยินวาจา หรือเห็นข้อความนั้น

จุฑาทิพย์ เอี่ยมปิยะกุล (2552 : 52) กล่าวว่า คำถามส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างครูกับนักเรียนในทุกสาขาวิชาและทุกชั้นเรียน คำถามส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสมของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้คิด ลงมือปฏิบัติ แสวงหาความรู้และค้นพบคำตอบด้วยตนเองให้มากที่สุด

สรุปได้ว่า คำถามเป็นเทคนิคการเรียนการสอนที่มุ่งเน้น ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ภายใต้การควบคุมดูแลของครูผู้สอน ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีการพัฒนากระบวนการคิด การไตร่ตรองและการถ่ายทอดความคิดไปสู่การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

2. ความสำคัญของคำถาม

การใช้คำถามในการเรียนการสอนเป็นพื้นฐานสำคัญในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดและการเรียนรู้ ความสำคัญของคำถามมีดังนี้ (ระยับ ทฤษฎิคุณ. 2536 : 71-72; อาภรณ์ ใจเที่ยง. 2537 : 177-178)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

2.1 ช่วยส่งเสริมความสามารถทางความคิดให้กับผู้เรียนและกระตุ้นนักเรียนให้มีส่วนร่วมในบทเรียน กระตุ้นนักเรียนเพื่อแสวงหาความรู้ของตนเอง ช่วยตรวจทานและสรุปบทเรียน ก่อนการสอน

2.2 ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน

2.3 ช่วยเป็นสื่อกลางเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่

2.4 ตรึงความสนใจ นำเข้าสู่บทเรียน ช่วยให้เกิดการอภิปรายต่อเนื่อง เป็นการขยายความคิดและแนวทางในการเรียน ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น พัฒนาทักษะการคิดและทัศนคติ

2.5 ช่วยส่งเสริมให้เกิดการค้นคว้าและสำรวจความรู้ใหม่

2.6 เป็นสิ่งเร้าความสนใจ ช่วยกระตุ้นความสนใจของนักเรียนได้

2.7 ใช้ทบทวนหรือสรุปเรื่องราวที่สอนไปแล้วให้กะทัดรัดยิ่งขึ้น

2.8 ใช้วัดความเข้าใจ ความสามารถของผู้เรียน และวัดผลการสอน ว่าได้ผลตามจุดมุ่งหมายเพียงใด ปลูกฝังนิสัยรักการค้นคว้า ส่งเสริมให้นักเรียนประเมินตนเองและประเมินความสำเร็จของการสอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

เทคนิคการใช้คำถามมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนของครู เพราะจะช่วยให้เกิดประสิทธิภาพในการสอน คำถามจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระหว่างครูกับนักเรียน ได้แก่ 1) ความชัดเจนของบทเรียน 2) ระบุความแตกต่าง 3) สภาพแวดล้อมของกิจกรรม 4) นักเรียนสร้างข้อตกลงในกระบวนการเรียนรู้ และ 5) นักเรียนประสบผลสำเร็จ Borich (2004 ; อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ เอี่ยมปิยะกุล. 2552 : 53)

Jo (2000 ; อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ เอี่ยมปิยะกุล. 2552 : 54) กล่าวว่า การใช้คำถามจะช่วยให้เด็กเกิดกระบวนการ ดังนี้ 1) เกิดทักษะการขยายความคิดของเด็ก และทำให้มีความเข้าใจดีขึ้น 2) ทำให้ครูรู้ผลของการเรียนการสอนของครู และ 3) เกิดการสร้างสรรค์และเชื่อมโยงความคิด

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2537 : 177-178) ได้สรุปประโยชน์ของคำถามไว้ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมทักษะการพัฒนาการคิดให้แก่ผู้เรียน 2) เพื่อตรวจสอบความรู้เดิมก่อนสอน 3) เพื่อตรึงความสนใจ และนำเข้าสู่บทเรียน 4) ปลูกฝังนิสัยรักการค้นคว้า เพื่อหาคำตอบจากคำถามที่ได้รับ และ 5) ใช้วัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ดี

สรุปได้ว่า เทคนิคการตั้งคำถามช่วยส่งเสริมทักษะการคิดให้แก่ผู้เรียน ช่วยกระตุ้นความสนใจให้กับผู้เรียน รวมทั้งเป็นการเสริมสร้างนิสัยรักการค้นคว้าให้กับผู้เรียนได้อีกด้วย ประการสำคัญสำหรับการใช้เทคนิคคำถามคือ ครูผู้สอน ควรตั้งคำถามที่มีลักษณะให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด ได้มีการค้นคว้า รวมทั้งการนำเสนอคำตอบให้ผู้อื่นเข้าใจ ทั้งนี้เพื่อประสิทธิภาพของการเรียนการสอนที่เพิ่มขึ้น

3. ประเภทของคำถาม

คำถามที่ใช้ในการเรียนการสอนมีหลายแนวคิด เพื่อให้การตั้งคำถามที่ดี เป็นคำถามที่มีประสิทธิภาพต่อการเรียนการสอน จึงควรศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับคำถามแต่ละประเภท ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

3.1 คำถามที่จัดแบ่งตามระดับชั้นของการใช้ความคิดในพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นการแบ่งประเภทของคำถามตามแนวคิดของ (Benjamin Bloom) แบ่งได้ 6 ประเภท เรียงตามลำดับการคิดต่ำสุด ได้แก่ ถามความจำ ถามความเข้าใจ ถามการนำไปใช้ ถามการวิเคราะห์ ถามการสังเคราะห์และถามการประเมินค่า (อาภรณ์ ใจเที่ยง. 2553 : 186-188; จุฑาทิพย์ เอี่ยมปิยะกุล. 2552 : 71-72) ดังนี้

3.1.1 คำถามที่มุ่งวัดระดับความรู้หรือความจำ (Knowledge) หมายถึง คำถามที่ต้องการให้เด็กใช้ความสามารถในการระลึกหรือจดจำเรื่องราวที่เคยเรียนรู้มาแล้ว หรือการเรียกข้อมูลเดิมจากสมองมาใช้ในการเล่า การทำเครื่องหมาย โดยถามในเรื่องความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ คำนิยาม ถามเกี่ยวกับโครงสร้าง ทฤษฎี กระบวนการ ความรู้เฉพาะเรื่อง ซึ่งครูอาจตั้งคำถามด้วยคำว่า “อะไร” “เมื่อไร” “ที่ไหน” “อย่างไร” เพื่อให้ผู้เรียนสามารถจดจำสิ่งเหล่านั้น

3.1.2 คำถามที่มุ่งวัดระดับความเข้าใจ (Comprehension) หมายถึง คำถามที่ให้เด็กใช้ความสามารถในการอธิบาย อภิปราย ชี้แจง วิจารณ์ การแปลความเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ พฤติกรรมด้านนี้เด็กจะต้องสามารถดัดแปลงแก้ไขสิ่งที่ยาก ให้มีความหมายที่เข้าใจได้ชัดเจนและมีความหมายเฉพาะภายในเรื่องราวนั้น ๆ

3.1.3 คำถามที่มุ่งวัดระดับการนำไปประยุกต์ใช้ (Application) หมายถึง คำถามที่ต้องการให้ผู้เรียนใช้ความสามารถในการนำเอาหลักการ กฎเกณฑ์ วิธีดำเนินการต่าง ๆ ของเรื่องราวที่ได้เรียนรู้ไปดัดแปลง แก้ปัญหา บอกความสัมพันธ์ และการนำสิ่งสำคัญนั้นไปประยุกต์ใช้

3.1.4 คำถามที่มุ่งวัดระดับการวิเคราะห์ (Analysis) หมายถึง คำถามที่ต้องการให้เด็กใช้ความสามารถในการจำแนก แยกแยะ วินิจฉัย บอกจุดเด่น จุดด้อย ลักษณะ ตรวจสอบ สำรวจ เปรียบเทียบ บอกส่วนประกอบ และรายการสิ่งที่เรียนรู้ โดยอาศัยหลักเกณฑ์ที่มาของเรื่องราวนั้น

3.1.5 คำถามที่มุ่งวัดระดับการสังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง คำถามที่ต้องการให้เด็กใช้ความสามารถในการรวบรวม ประดิษฐ์ ทำนาย ลงความเห็น หรือส่วนประกอบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ย่อยทั้งหลายให้เป็นส่วนรวม เพื่อสรุปความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลย่อย ๆ ขึ้นเป็นหลักการ หรือเสนอข้อคิดเห็นแนวทางใหม่ที่ทำให้สิ่งที่กำลังเรียนรู้มีคุณค่าและคุณภาพสูงกว่าเดิม

3.1.6 คำถามที่มุ่งวัดระดับของการประเมินค่า (Evaluation) หมายถึง คำถามที่ต้องการให้เด็กใช้ความสามารถในการตัดสินใจ ให้เหตุผล ทำนาย เทียบเคียง ประเมินคุณค่า จัดลำดับความสำคัญ โดยใช้กฎเกณฑ์ที่นำไปสนับสนุนความคิด

ตารางที่ 7 ลักษณะคำถามแต่ละประเภทตามแนวคิดของบลูม

ประเภทคำถาม	คำนิยาม	หลักการตั้งคำถาม
1. ถามความรู้	คำถามที่มีคำตอบแน่นอน ถามเนื้อหาเกี่ยวกับข้อเท็จจริง คำจำกัดความ คำนิยาม คำศัพท์ กฎ ทฤษฎี ถามเกี่ยวกับใคร อะไร เมื่อไร ที่ไหน รวมทั้งใช่หรือไม่	ให้บอกหรือตอบตามความเป็นจริง เช่น 1. พระสงฆ์รูปใดมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอังกฤษ 2. จงบอกชื่อพระธรรมทูตที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงส่งไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ประเภทคำถาม	คำนิยาม	หลักการตั้งคำถาม
2. ถามความเข้าใจ	คำถามที่ต้องใช้ความรู้ และความจำมาประกอบเพื่ออธิบายด้วยคำพูดของตนเอง เป็นคำถามที่สูงกว่าถามความรู้	2.1 ให้เปรียบเทียบ เช่น 1) จงเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการสอนในห้องเรียนปกติกับการสอนแบบออนไลน์ 2) จงเปรียบเทียบคำสอนของศาสนาพุทธกับศาสนาอิสลาม 2.2 ให้บรรยาย เช่น 1) จงอธิบายสภาพการจราจรของกรุงเทพฯ ในช่วงเวลา 06.00-09.00 น. 2) จงอธิบายขั้นตอนการทำบัตรประชาชน 2.3 ให้สรุปความ เช่น 1) จงสรุปสาเหตุที่ทำให้เกิดน้ำท่วมในภาคเหนือ 2) ประเด็นสำคัญของการประชุมนักเรียนในวันนี้มีอะไรบ้าง
3. ถามการนำไปใช้	คำถามที่นำความรู้และความเข้าใจไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่	3.1 ถามให้คาดคะเน เช่น 1) ผลที่ได้รับจากการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนจะเป็นอย่างไร 2) ผลจะเป็นอย่างไร หากนักเรียนนั่งสมาธิทุกวันๆ ละอย่างน้อย 20 นาที 3.2 ถามความสัมพันธ์ เช่น 1) ทำไมสมาธิจึงช่วยให้การจดจำดีขึ้น 2) ทำไมการตัดไม้ทำลายป่าจึงทำให้น้ำท่วม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ประเภทคำถาม	คำนิยาม	หลักการตั้งคำถาม
		3.3 ถามให้ยกตัวอย่างจากเรื่องที่เรียนไปแล้ว เช่น 1) จงยกตัวอย่างบุคคลที่รักษาศีล 5 ได้อย่างบริบูรณ์ 2) จงยกตัวอย่างอาหารที่มีคุณค่าต่อร่างกาย 3.4 ถามให้ประยุกต์แนวคิด หลักการและทฤษฎี ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ เช่น 1) ถ้าต้องการให้เรียนได้เกรด A ทุกวิชา จะต้องทำอย่างไร 2) ถ้านักเรียนพบเพื่อนถูกรถมอเตอร์ไซด์ชน นักเรียนจะช่วยเพื่อนอย่างไรบ้าง
4. ถามการวิเคราะห์	คำถามที่ให้จำแนกแยกแยะเรื่องราวต่างๆ ว่าประกอบด้วยส่วนย่อยอะไรบ้าง โดยอาศัยแนวคิด หลักการ กฎ ทฤษฎี ที่มาของเรื่องราวหรือเหตุการณ์	4.1 ถามให้บอกความสำคัญ เช่น 1) การกระทำของพระเอกในเรื่องเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เยาวชนอย่างไรบ้าง 2) อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้กรุงเทพฯ มีสภาพอากาศที่ร้อนจัดในปีนี้ 4.2 ถามให้บอกเหตุผล เช่น 1) อะไรน่าจะเป็นผลให้นักเรียนท้องเสียจำนวนมากถึง 50 คน 2) เพราะเหตุใดจึงต้องประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริง 4.3 ถามให้หาแนวคิด หลักการ กฎ ทฤษฎี เช่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ประเภทคำถาม	คำนิยาม	หลักการตั้งคำถาม
		1) จงวิเคราะห์การนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปใช้ของตัวละครในภาพยนตร์ 2) การปราบปรามยาเสพติดของรัฐบาลชุดปัจจุบันมีข้อดีข้อด้อยอย่างไรบ้าง
5. ถามการสังเคราะห์	คำถามที่ใช้กระบวนการคิด เพื่อสรุปความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลย่อยๆ ขึ้นเป็นหลักการหรือแนวคิดใหม่	1. จากการอภิปราย จงสรุปสาเหตุการเพิ่มจำนวนประชากรอย่างรวดเร็วของประเทศไทย 2. นวนิยายเรื่องนี้ให้ข้อคิดโดยสรุปในด้านใดบ้าง 3. นักเรียนจะมีวิธีป้องกันตนให้พ้นจากสิ่งเสพติด สรุปได้กี่วิธี อะไรบ้าง
6. ถามการประเมินค่า	คำถามที่ให้ผู้เรียนตีคุณค่าโดยใช้ความรู้ ความรู้สึก ความคิดเห็นในการกำหนดเกณฑ์เพื่อประเมินค่าสิ่งเหล่านั้น	1. การชมละครโทรทัศน์กับการอ่านหนังสือนวนิยายเรื่องเดียวกัน นักเรียนคิดว่าแบบใดดีกว่ากัน เพราะเหตุใด 2. คนญี่ปุ่นกับคนจีนมีความดีเด่นในด้านใดที่เหมือนกันบ้าง 3. นักเรียนชอบกีฬาชนิดใดมากที่สุด เพราะเหตุใด 4. นักเรียนจะเลือกเดินทางโดยรถไฟหรือรถยนต์ไปเชียงใหม่ เพราะเหตุใด

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

3.2 คำถามตามรูปแบบของบอสตัน การแบ่งประเภทของคำถามตามรูปแบบของบอสตัน จำแนกได้ ดังนี้ (Boston. 1997 ; อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ เอี่ยมปิยะกุล. 2552 : 74-75)

3.2.1 คำถามระดับที่ 1 มุ่งให้ผู้เรียนแสดงความรู้ ข้อเท็จจริง คำนิยาม และสาระสำคัญพื้นฐาน คำสำคัญที่ใช้ในคำถาม ได้แก่ ใคร อะไร เมื่อไหร่ ทำไม ที่ไหน สิ่งไหน อันไหน อย่างไร เลือกค้นหา อธิบายความหมาย แสดง บอกชื่อ เชื่อมโยงความ สัมพันธ์ เลือก สะกด จับคู่ แสดงรายการ

3.2.2 คำถามระดับที่ 2 มุ่งให้ผู้เรียนแสดงความเข้าใจในข้อเท็จจริง และความคิดต่าง ๆ โดยการจัด เรียบเรียง เปรียบเทียบ แปลความ ตีความ บรรยาย ระบุความคิดหลัก (Main Ideas) คำสำคัญที่ใช้ในคำถาม ได้แก่ เปรียบเทียบความเหมือน/ความแตกต่าง แสดง สาธิต ตีความ อธิบาย ขยายความ ยกตัวอย่าง แสดงเค้าโครง/ขอบเขต แสดงความสัมพันธ์ กล่าวด้วยคำพูดของตัวเอง สรุปย่อ จัดพวก

3.2.3 มุ่งให้ผู้เรียนประยุกต์ความรู้เพื่อแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย โดยใช้ข้อเท็จจริง เทคนิค และกฎเกณฑ์ที่เรียนมา คำสำคัญที่ใช้ในคำถาม ได้แก่ สร้าง เลือก พัฒนา สัมภาษณ์ ใช้ประโยชน์ จัด จัดระบบ เรียบเรียง ทดลอง วางแผน แก้ปัญหา หาคำตอบ สร้างรูปแบบ ระบุ

3.2.4 มุ่งให้ผู้เรียนวิเคราะห์โดยการตรวจสอบและแยกแยะข้อมูลเป็นส่วน ๆ ระบุที่มาและสาเหตุได้ รวมทั้งมีข้ออ้างอิงและหาหลักฐานที่สนับสนุนข้อสรุปได้ คำสำคัญที่ใช้ในคำถาม ได้แก่ วิเคราะห์ จัดกลุ่ม/ประเภท เปรียบเทียบ ค้นหา/ค้นพบ แยกส่วน กล่าวให้เข้าใจง่าย สำรวจ ตรวจสอบ ทดสอบ แยกความแตกต่าง สรุปแก่นของเรื่อง หาความ สัมพันธ์ บอกหน้าที่ บอกแหล่งอ้างอิง สรุปผล ตีความ ระบุข้อค้นพบ

3.2.5 มุ่งให้ผู้เรียนสังเคราะห์และสะสมข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย โดยการเชื่อมโยงส่วนประกอบต่าง ๆ มาสร้างรูปแบบใหม่ หรือเสนอทางเลือกของข้อสรุปหรือข้อค้นพบ คำสำคัญที่ใช้ในคำถาม ได้แก่ สร้าง เลือก เชื่อมโยง รวบรวม ตกแต่ง สร้างสรรค์ ออกแบบ พัฒนา ประมาณการ ประดิษฐ์ วางแผน พิสูจน์ อภิปราย ริเริ่ม ย่อ ขยาย ปรับปรุง นำทฤษฎีไปใช้ ทำนาย จินตนาการ สมมติ ปรับ เปลี่ยน คัดลอก ทดสอบ

3.2.6 คำถามระดับที่ 6 มุ่งให้ผู้เรียนประเมินค่า ตัดสินคุณค่าของข้อมูล ความคิด และคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แล้วแสดงความคิดเห็น พร้อมทั้งปกป้องความคิดเห็นของตัวเองได้ คำสำคัญที่ใช้ในคำถาม ได้แก่ สรุป วิจารณ์ ตัดสิน ให้เหตุผล ประเมิน เปรียบเทียบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
DHANBURI RAJABHAT UNIVERSITY

วัดผล จัดอันดับ ให้คำรับรอง เห็นด้วย เลือก แสดงความคิดเห็น ตีความ อธิบาย ให้ความสำคัญ สนับสนุน กำหนดเกณฑ์ พิสูจน์ มีอิทธิพลต่อ รับรู้ แสดงคุณค่า คาดคะเน

3.3 คำถามตามรูปแบบของมอร์แกนและแซกตัน การแบ่งประเภทของคำถามตามรูปแบบของมอร์แกนและแซกตัน มีดังนี้ (Morgan and Saxton. 1991 ; อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ เอี่ยมปิยะกุล. 2552 : 76-77)

3.3.1 ลักษณะคำถามเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงของข้อมูล แบ่งออกเป็น 7 ประเภท ได้แก่

1) การใช้คำถามแบบกฎ กติกา “Rules of the Game” หมายถึง การตั้งกฎของความประพฤติ หรือการเตือนผู้เรียนในการทำงาน เช่น กฎสำหรับนักเรียนที่มาสาย

2) การตั้งคำถามเกี่ยวกับกระบวนการ วิธีการ หมายถึง เป็นคำถามที่จะช่วยให้ผู้เรียนพิจารณาถึงวิธีการที่หลากหลายและเลือกวิธีที่ดีที่สุดสำหรับงาน เพื่อกระตุ้น สนับสนุน วิธี การทำงาน เวลา หรือข้อตกลงในการเลือกวัสดุ อุปกรณ์

3) คำถามที่ควบคุมระเบียบวินัยในกระบวนการกลุ่ม หมายถึง คำถามที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีประสิทธิภาพในการทำงานกลุ่ม และจับกลุ่มได้อิสระมากขึ้นในการเรียนการสอน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

4) คำถามที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในห้องเรียน หมายถึง เป็นคำถามเพื่อกระตุ้นให้เด็กมีพฤติกรรมที่คล้องตาม โดยเฉพาะการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้สามารถเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

5) คำถามระบุข้อเท็จจริง หมายถึง คำถามที่จะช่วยให้ผู้เรียนสรุปข้อเท็จจริงหรือสรุปเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลังจากนี้ได้

6) คำถามให้ประยุกต์ข้อมูลหรือแนะนำ การตั้งสมมติฐาน ถามความ สัมพันธ์ หมายถึง คำถามที่จะช่วยให้ผู้เรียนเตรียมความพร้อมกับความเป็นไปได้ หรือเพื่อให้ความสนใจกับตัวแปรของคำตอบ

7) คำถามที่แสดงถึงประสบการณ์ หมายถึง คำถามที่ช่วยให้ผู้เรียนค้นพบแนวทางการจัดการเรียนและทำความเข้าใจบทเรียนในรูปแบบของผู้เรียนเอง

3.3.2 ลักษณะคำถามเชิงรุกเพื่อให้เกิดการไตร่ตรอง เป็นการถามเพื่อให้คำตอบของนักเรียนมีความสมบูรณ์มากที่สุด คำถามเชิงรุกเกิดขึ้นเนื่องจาก ครูรู้สึกว่าคำตอบที่นักเรียนให้ต่อคำถามแรกของครูนั้นยังไม่เพียงพอ หรือผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนขยาย หรือยกเหตุผลสนับสนุนคำตอบแรกของเขา แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1) คำถามให้คาดคะเนหรือตั้งสมมติฐาน เป็นคำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดในเชิงประดิษฐ์อย่างสร้างสรรค์ โดยในเนื้อหาของคำถามแสดงให้เห็นข้อมูลที่เชื่อมโยงสัมพันธ์ไปตามกฎเกณฑ์และเป็นข้อเท็จจริง การคาดคะเนต้องเริ่มจากจุดสำคัญตามหลักการแล้วจะสามารถทำนายผลที่เกิดขึ้นต่อไปได้

2) คำถามความรู้สึกส่วนบุคคล เป็นคำถามเพื่อฝึกทักษะการแสดงออกและการแสดงความคิดเห็นที่เกิดจากความรู้สึกส่วนบุคคล

3) คำถามการกระทำในอนาคต / โครงงาน เป็นการมองถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องจากการกระทำหรือข้อสรุปจากการคาดเดาเหตุการณ์ที่เป็นสาเหตุและผลกระทบ ว่าอะไรคือพื้นฐานของการคาดเดา

4) คำถามให้วิจารณ์ วิเคราะห์ ประเมินค่า เพื่อค้นหาวิธีการสมดุลความรู้สึกกับการวิเคราะห์ทางปัญญา และตัดสินคุณค่าของข้อมูล

3.4 คำถามแบ่งตามลักษณะของคำถาม การแบ่งคำถามตามลักษณะของคำถามแบ่งได้ 2 ประเภท คือ คำถามแบบปิด และ คำถามแบบเปิด ดังนี้

3.4.1 คำถามแบบปิด เป็นคำถามที่มีคำตอบพียงคำตอบเดียว หรือให้เลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง เหมาะสมสำหรับข้อมูลเนื้อหาสาระที่เป็นความรู้ ลักษณะคำถามมักใช้คำว่า อะไร (What) ที่ไหน (Where) เมื่อไร (When) ใคร (Who) ใช่หรือไม่ (Yes-No Question) ตัวอย่าง

คำถามแบบปิด เช่น ประเทศไทยมีประชากรกี่ล้านคน สุนทรภู่เกิดเมื่อไร ผลงานของสุนทรภู่มีอะไรบ้าง ใครเป็นผู้ประดิษฐ์อักษรไทย เป็นต้น

3.4.2 คำถามแบบเปิด เป็นคำถามที่มีคำตอบหลายอย่าง ผู้ตอบต้องใช้ความรู้ผนวกความคิดให้เหตุผลประกอบการอธิบาย ลักษณะของคำถามจะใช้คำว่าทำไม เพราะเหตุใด (Why) อย่างไร (How) ถ้าไม่เป็นอย่างนี้แล้วจะเป็นอย่างไร ตัวอย่างคำถาม เช่น ทำไมน้ำทะเล

จึงเค็ม เพราะเหตุใดหนังสือเล่มนี้จึงได้รับรางวัล นักเรียนคิดว่าตัวละครตัวใดเป็นผู้มีคุณธรรม

4. เทคนิคการตั้งคำถาม

การตั้งคำถามเป็นเทคนิคอย่างหนึ่ง เพราะถ้าคำถามที่ถามนั้นไม่กระตุ้นความคิดของผู้ตอบแล้ว ก็ย่อมจะไม่ก่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน เทคนิคในการตั้งคำถามของผู้สอน จะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

4.1 เทคนิคการตั้งคำถามทั่วไป

สมชาย สัมฤทธิ์ (2538 ; อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ เอี่ยมปิยะกุล. 2552 : 67) ได้สรุปเทคนิคการตั้งคำถามให้เกิดประสิทธิภาพ ดังนี้

1. ใช้คำถามเพื่อดึงให้เด็กมีส่วนร่วมในชั้นเรียน
2. ตั้งประโยคคำถามชัดเจน ไม่กำกวม
3. ใช้คำถามและเทคนิคการตั้งคำถามหลายรูปแบบระหว่างที่สอน
4. ถามคำถามที่กระตุ้นให้เกิดการคิดและอภิปราย ไม่ชี้นำคำตอบ
5. ถามคำถามที่ไม่ง่ายหรือซับซ้อนเกินไป
6. ให้เวลาเด็กที่เหมาะสมในการตอบคำถาม และแน่ใจว่าเด็กตอบคำถามได้ครบถ้วนตามที่ต้องการ
7. ให้คำตอบที่ครบถ้วนและถูกต้องในคำถามที่เด็กถาม
8. สร้างบรรยากาศที่มีความรู้สึกปลอดภัยในชั้นเรียน อย่าดูว่าเด็กที่ตอบคำถามไม่ถูก บรรยากาศเช่นนี้จะทำให้เด็กไม่อยากมีส่วนร่วมในโอกาสต่อไป
9. อย่าตอบคำถามที่ครูเป็นคนตั้งขึ้นเอง
10. เตรียมคำถามล่วงหน้า จะช่วยนำไปสู่การตั้งคำถามแบบตีความที่เป็นธรรมชาติได้ดี

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553 : 189-190) สรุปเทคนิคการตั้งคำถามไว้ดังนี้

1. ในการถามไม่ควรเจาะจงผู้ตอบหรือถามผู้เรียนตามลำดับ เพราะการรู้ตัวก่อนจะตอบเมื่อใดนั้น จะทำให้ผู้ตอบไม่สนใจคำถามอื่น ๆ การเรียนรู้จึงไม่เกิดขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

2. ในการถามคำถามไม่ควรถามซ้ำผู้เรียนคนเดิมบ่อยครั้ง เพราะการปฏิบัติดังนี้ ผู้เรียนคนอื่น ๆ จะเกิดความน้อยใจที่ผู้สอนไม่เห็นความสำคัญของตน จึงทำให้ไม่สนใจบทเรียน

3. ในการถามคำถามไม่ควรเร่งรัดคำตอบจากผู้เรียน เมื่อถามคำถามไปแล้วควรเปิดโอกาสให้เด็กหยุดคิดค้นหาคำตอบบ้าง

4. การถามคำถามควรใช้น้ำเสียงเร้าใจผู้ตอบ เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากตอบมากขึ้น

5. ขณะที่ผู้ตอบหยุดคิดหรือลังเลในการที่จะตอบออกไป ครูควรให้กำลังใจส่งเสริม ไม่ควรคาดคั้นคำตอบหรือแสดงความเบื่อหน่ายหรือเรียกผู้อื่นตอบแทน เพราะจะทำให้ผู้เรียนเสียกำลังใจ

6. ในการตอบคำถามหนึ่ง ๆ ผู้สอนไม่ควรคิดว่าต้องให้เด็กคนเดียวตอบคำถามนั้นควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนหลาย ๆ คนได้ตอบ เพราะจะเป็นการกระจายความคิดและทำให้มีข้อสรุปที่ดี

7. ในการตอบคำถามของผู้เรียนอาจได้คำตอบที่ไม่ตรงกับข้อเท็จจริง หรือไม่ค่อยมีเหตุผลนัก ผู้สอนควรหาวิธีที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจ และสามารถหาคำตอบที่ถูกต้องได้ ไม่ควรปล่อยให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างผิด ๆ ต่อไป โดยอาจถามคำถามใหม่ หรืออธิบายเพิ่มเติม

8. คุณค่าของการสอนโดยใช้คำถามจะหมดไป ถ้าครูเป็นผู้ถามเองตอบเองหรือถามคำถามในลักษณะที่ทบทวนความจำผู้เรียนมากเกินไป

9. สร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองในห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกอยากมีส่วนร่วมในการตอบคำถาม

10. ในการตอบคำถามหนึ่ง ๆ ควรให้ผู้เรียนช่วยกันหาคำตอบในหลาย ๆ แนว ไม่ควรจำกัดเฉพาะคำตอบเดียว

11. ใช้คำถามที่ผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์เพียงพอ

จุฑาทิพย์ เอี่ยมปิยะกุล (2552 : 67) กล่าวว่า หลักการและเทคนิคในการใช้คำถามในกระบวนการเรียนการสอน ครูควรใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนคิดและสนทนาอย่างใกล้ชิด อธิบายและแนะแนวทางอย่างถูกต้อง ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

1. เตรียมคำถามล่วงหน้า เพราะจะสามารถถามได้อย่างเรียงลำดับตามความยากง่าย ตามลำดับเนื้อหา มีความมั่นใจในการถามและสามารถปรับปรุงการใช้คำถามในครั้งต่อไป

2. ถามอย่างมั่นใจ โดยใช้ภาษาชัดเจน กะทัดรัด ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนถามคำถามผู้สอน

3. ถามแล้วต้องมีเวลารอคอย (Wait Time) ประมาณ 3 วินาที เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทั้งเก่ง และไม่เก่งคิดอย่างทั่วถึง จากนั้น จึงเรียกชื่อผู้เรียนให้ตอบคำถาม ไม่กำหนดผู้ตอบก่อนถามคำถาม

4. ถามทีละคน และตอบทีละคน แต่ต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนตอบหลาย ๆ คน ในคำถามเดียวกัน

5. ควรใช้คำถามปูพื้น เมื่อตอบคำถามแรกไม่ได้ ถามแล้วไม่ทวนคำถามและไม่ทวนคำตอบ ใช้ท่าทางหรือเสียง ประกอบการถามเพื่อกระตุ้นความสนใจ

6. ควรใช้คำถามง่ายและยากปนกันในการสอนครั้งหนึ่ง ๆ

ชาตรี สำราญ (2544 : 70-71) สรุปว่า คำถามที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ผู้สอนจะต้องตั้งคำถามให้เป็นคำถามเชิงพัฒนา โดยคำถามเชิงพัฒนามีคุณลักษณะ ดังนี้

1. ควรใช้คำถามประเภท “ทำไม” และ “อย่างไร” มากกว่าใช้ “อะไร” และ “เมื่อไร”

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

2. ควรใช้ข้อความที่ท้าทายผู้ตอบ คือ เหมาะสมกับความคิดของผู้ตอบ ไม่ยากจนเกินไปและไม่ง่ายจนเกินไป ต้องถามแบบยั่วยุความสามารถผู้ตอบ ให้คิดนิด ๆ ก่อนจะตอบ และเมื่อคิดแล้วเขาก็ตอบได้ และเขาตอบด้วยความมั่นใจ มั่นใจในความ สามารถค้นหาคำตอบได้

3. ควรถามตามลำดับขั้นตอนของกระบวนการทำงาน คือ ถามในรายละเอียดของขั้นตอนการทำงาน อะไร ที่ไหน เมื่อไร ทำไม และอย่างไร เช่น

3.1 สิ่งที่เธอทำนั้นมีประโยชน์อย่างไรบ้าง

3.2 บอกได้ไหมว่าเธอกำลังทำงานอะไร

3.3 เธอมีเหตุผลในการเลือกทำงานนั้นหรือยัง

3.4 เธอเตรียมพร้อมที่จะลงมือทำงานแล้วหรือไม่

3.5 เธอได้ทำงานไปตามลำดับขั้นตอนที่คิดไว้หรือไม่

3.6 เธอมีปัญหาอะไรบ้างในการทำงานครั้งนี้ กล่าวคือ 1) ควรถามถึงเหตุผลที่เขาเลือกทำงาน 2) ควรถามถึงการเตรียมงานของเขา 3) ควรถามถึงการลงมือทำงานตามแนวที่คิดไว้ 4) ควรถามถึงการตรวจสอบ ปรับปรุง และสรุปผลงานที่ทำได้

และชาตรี สำราญ ยังได้สรุปเพิ่มเติมว่า การตั้งคำถามให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติตามอย่างเป็นระบบ และทำบ่อย ๆ จะซึมซับเข้าสู่หัวใจนักเรียน และต้องให้ปฏิบัติควบคู่กันไปด้วย ขณะลงมือทำจริง ก็ถามตามขั้นตอนไปทุกครั้ง นักเรียนจะเกิดทักษะเฉพาะคือ คิดงานเป็น วางแผนงานเป็น ทำงานให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ และตรวจสอบสภาพผลงานเป็น ทั้งนี้ครูควรระลึกอยู่เสมอว่า การตั้งคำถามนั้นย่อมมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ ภูมิหลังของผู้ตอบ ฉะนั้นคำถามที่ครูตั้งขึ้นนั้น จะต้องมีความยากง่ายที่เหมาะสมกับผู้ตอบ แล้วสามารถกำหนดพฤติกรรมผู้ตอบได้

4.2 เทคนิคคำถาม R-C-A คำถาม R-C-A เป็นเทคนิคการตั้งคำถามที่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้แบบมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นคำถามที่กระตุ้นให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยครูผู้สอนตั้งคำถามให้ผู้เรียนสะท้อน (Reflect) ความรู้สึก และความคิดที่ได้รับจากการปฏิบัติหรือสถานการณ์ที่กำหนดให้ แล้วนำไปเชื่อมโยง (Connect) กับประสบการณ์ที่ผ่านมาหรือความรู้ที่มีอยู่แล้ว ซึ่งจะได้เป็นองค์ความรู้ใหม่ จากนั้นนำมาปรับใช้ (Apply) ในชีวิตประจำวันของตนเองทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554)

4.2.1 ลักษณะของคำถามเพื่อผลการสะท้อน (R : Reflect) เป็นการถามถึงสิ่งที่สังเกตเห็น มองเห็น หรือ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการร่วมกิจกรรมหรือที่ได้รับจากสถานการณ์ที่กำหนดให้ เช่น

1) นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรกับการทำกิจกรรมในครั้งนี้

2) นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรกับพฤติกรรมของพระเอกในภาพยนตร์เรื่องนี้

3) นักเรียนเห็นข้อดีอะไรบ้างของวันเฉลิมในละครเรื่องทองเนื้อเก้า

4) นักเรียนรู้สึกอย่างไรกับความเห็นที่ไม่ตรงกันของสมาชิกในกลุ่ม

5) นักเรียนสังเกตเห็นความแตกต่างกันหรือไม่ ระหว่างการตื่นนอนเช้าตรู่กับการตื่นนอนสาย

6) นักเรียนมองเห็นอะไรในพฤติกรรมของบุคคลที่ทำกิจกรรมร่วมกัน

7) หลังจากเกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างการทำกิจกรรมครั้งนี้ นักเรียนคิดว่าทุกคนที่เกี่ยวข้องมีความรู้สึกอย่างไร

8) นักเรียนเคยใช้วิธีการใดจัดการกับความขัดแย้งในระหว่างการทำกิจกรรมร่วมกัน

4.2.2 ลักษณะของคำถามเพื่อการเชื่อมโยง (C : Connect) เป็นการถามเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์หรือความรู้ที่เคยมีมาก่อนกับประสบการณ์หรือความคิดที่ได้จากการเรียนรู้ใหม่ เช่น

1) ช่วงที่ผ่านมา นักเรียนเคยทำกิจกรรมอะไรบ้างเพื่อชุมชนใกล้บ้าน

2) กิจกรรมที่ทำในวันนี้ มีส่วนคล้ายคลึงกับกิจกรรมใดบ้างที่นักเรียนเคยได้ทำมาแล้ว คล้ายคลึงอย่างไรบ้าง ?

3) ในระหว่างการทำกิจกรรมกลุ่ม นักเรียนเคยมีความขัดแย้งกับเพื่อนในกลุ่มหรือไม่ เพราะเหตุใดจึงมีความขัดแย้งกัน ?

4) นักเรียนเคยสังเกตตนเองหรือไม่ว่า ใช้วิธีการใดจัดการกับความขัดแย้งในระหว่างการทำกิจกรรมร่วมกันกับเพื่อนในกลุ่ม ?

มหาวิทยาลัยราชภัฏพนัสนิคม
PANYAPATTANAKHAM UNIVERSITY

4.2.3 คำถามเพื่อการปรับใช้ (A : Apply) เป็นการถามถึงเหตุการณ์ในปัจจุบันและคาดว่าจะเป็นเหตุการณ์ในอนาคต เช่น

1) ในอนาคต ถ้านักเรียนพบกับเหตุการณ์ดังกล่าว นักเรียนจะมีแนวทางปฏิบัติอย่างไร

2) ในการทำงานกลุ่มครั้งต่อไป หากมีความขัดแย้งเกิดขึ้นในลักษณะดังกล่าว นักเรียนจะจัดการกับความขัดแย้งอย่างไร?

3) นักเรียนตั้งใจจะปฏิบัติตนอย่างไรบ้าง เพื่อให้ผลการเรียนดีขึ้นกว่าภาคเรียนที่ผ่านมา

4) นักเรียนจะปฏิบัติตนอย่างไรบ้าง เพื่อแบ่งเบาภาระงานของพ่อแม่

5) นักเรียนตั้งใจจะทำอะไรบ้าง เพื่อสร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียน

สรุปได้ว่า การใช้เทคนิคคำถาม R-C-A ในการจัดการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งด้านทฤษฎีและการพัฒนาด้านทักษะต่าง ๆ ในการตั้งประเด็นคำถาม ควรใช้คำถามที่ถามหลายลักษณะ ไม่เป็นคำถามที่ถามเฉพาะเจาะจงเฉพาะความรู้ ความจำ ควรเป็นคำถามเชิงพัฒนา ที่ถามตามลำดับขั้นตอนกระบวนการทำงาน เป็นคำถามที่ไม่ยากหรือง่ายเกินไป

งานวิจัยเกี่ยวข้อง

ในการพัฒนารูปแบบการเรียนแบบผสมผสาน เพื่อเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยเทคนิคคำถาม R-C-A ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนแบบผสมผสาน แนวคิดเกี่ยวกับสัมมาทิฏฐิ และเทคนิคการตั้งคำถาม ดังนี้

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน

Sandeep and Ganesh (2010 ; อ้างถึงใน ชลีนุช คนซื่อ. 2553 : 46) ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาของอินเดียให้สูงขึ้น โดยวิธีการสอนแบบผสมผสาน ซึ่งการศึกษาของอินเดียแบบดั้งเดิมนั้น จำนวนผู้เรียนต่อกลุ่มหรือต่อห้องมีจำนวนมาก ส่งผลให้ทำการจัดการเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพตามที่คาดหวังไว้ จึงได้นำหลักการเรียนรู้แบบผสมผสาน โดยใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบ e-Learning และการเรียนแบบเผชิญหน้า วิธีการนี้ทำให้กระบวนการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การเข้าสังคมง่ายและกว้างขึ้น มีการเรียนรู้อย่างยั่งยืนและทำให้การศึกษามีคุณภาพ โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเป็นการศึกษาสำหรับสหัสวรรษใหม่

Elizabeth and Philippa (2006 ; อ้างถึงใน ชลีนุช คนซื่อ. 2553 : 45-46) ได้ศึกษาวิธีการสอนสำหรับการเรียนรู้แบบผสมผสาน ที่มีผลกระทบต่อการเรียนทางไกลและการเรียนในวิทยาเขต พบว่า การสนทนาออนไลน์ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การอ่านข้อความประกาศบนเครือข่ายทำให้มีความผูกพันกัน การเขียนและการสื่อสารระหว่างกัน ทำให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น ผู้เรียนจากจีนมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากคุณลักษณ์การเรียนรู้แบบออนไลน์ทำให้เขามีเวลาอ่านข้อความ การคิด การเตรียมตัวตอบคำถามเป็นภาษาอังกฤษและผู้เรียนไม่เคย

ขาดส่งงาน มีเวลาในแต่ละสัปดาห์สนทนากันเกี่ยวกับเรื่องทฤษฎี แนวคิดของทฤษฎี ตั้งหัวข้อและอภิปราย อ่านเพิ่มเติม จากนั้นนำไปทำงานกรณีศึกษา นำทฤษฎีไปประยุกต์ใช้ โดยมีผู้สอนทำหน้าที่ชี้แจงเกี่ยวกับงานที่มอบหมาย การตรวจสอบผลงาน รวมทั้งการให้กำลังใจผู้เรียนทุกคนที่เข้ามาออนไลน์ และสนทนาเกี่ยวกับหัวข้อที่โพสต์ไว้ในชั้นเรียน

Joe (2006 ; อ้างถึงใน ชลีนุช คนซื่อ. 2553 : 44) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้หลักผสมผสานเพื่อเสริมการจัดการเรียนการสอน พบว่า การเรียนรู้แบบผสมผสานหรือการเรียนรู้ที่หลากหลายวิธี เช่น การเรียนแบบออนไลน์และการเรียนแบบเผชิญหน้า ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่น่าสนใจ เพราะเป็นเทคโนโลยีใหม่และมีความพร้อมยิ่งขึ้น การอาศัยทางด้านเทคโนโลยีอย่างเดียวไม่สามารถตอบสนองการแก้ปัญหาได้ ควรมีการผสมผสานตามต้องการของผู้เรียนและประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอน

ชลีนุช คนซื่อ (2553 : 85-102) วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานทางด้านกิจกรรมในรายวิชาการวิเคราะห์และออกแบบระบบของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานที่พัฒนาขึ้นสูงกว่าเกณฑ์ E_1/E_2 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 91.24/89.63 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความพึงพอใจของกลุ่มทดลองที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานที่พัฒนาขึ้น อยู่ในระดับมาก

สายชล จินโจ (2550 : 134) วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานรายวิชาการเขียนโปรแกรมภาษาคอมพิวเตอร์ 1 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานรายวิชาการเขียนโปรแกรมภาษาคอมพิวเตอร์ 1 สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ ประกอบด้วย การสอนแบบบรรยายปฏิสัมพันธ์ การสอนแบบชี้นำ การสอนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนผ่านระบบเครือข่าย และการสอนแบบมีส่วนร่วมผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ 2) ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้านความเหมาะสมของรูปแบบการจัดกิจกรรม กับด้านความสอดคล้องของกระบวนการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนผ่านระบบเครือข่ายตามรูปแบบการเรียน

การสอนแบบผสมผสานมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E1/E2 อยู่ในระดับพอใช้ 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลอง โดยอาศัยการแจกแจงของ t-test พบว่า ผู้เรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) กลุ่มทดลองมีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนฯ ที่พัฒนาขึ้นอยู่ในระดับมาก และ 5) ความคงทนทางการเรียนของกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด สรุปได้ว่า สามารถนำรูปแบบการเรียนการสอนฯ ที่พัฒนาขึ้นไปใช้งานได้อย่างเหมาะสม

ภัทรา วยาจุต (2550 : 110) วิจัยเรื่อง ผลของการเรียนแบบผสมผสานและแบบใช้เว็บช่วยที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ที่มีบุคลิกภาพต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า 1) นิสิตระดับปริญญาบัณฑิตที่มีบุคลิกภาพต่างกัน เมื่อเรียนแบบผสมผสาน นิสิตระดับปริญญาบัณฑิตมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกันกับนิสิตที่เรียนแบบใช้เว็บช่วย 2) นิสิตระดับปริญญาบัณฑิตที่เรียนแบบผสมผสานมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกับนิสิตที่เรียนแบบใช้เว็บช่วย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นิสิตระดับปริญญาบัณฑิตที่มีบุคลิกภาพต่างกัน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกัน

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมมาทิฏฐิ

ปถมพร ตะละภัฏ (2554 : 123-126) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์สัมมาทิฏฐิในการสร้างสันติสุขในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า สัมมาทิฏฐิในทัศนะของนักวิชาการทางศาสนามีความเห็นพ้องกันว่า สัมมาทิฏฐิ คือ ความเห็นชอบ ความเห็นตรง มีความเข้าใจถูกต้อง มีปัญญาเห็นชอบพิจารณาเพื่อการพัฒนาไปสู่ความหลุดพ้น คือ นิพพาน สัมมาทิฏฐิ มีปัจจัย 2 ประการ คือ 1) ปรโตโฆสะ แปลว่า อิทธิพลหรือเสียงจากภายนอก ได้แก่ กัลยาณมิตร การให้คำแนะนำที่ถูกต้องดีงาม 2) โยนิโสมนสิการ แปลว่า การทำในใจโดยแยบคาย รู้จักคิด คิดเป็น อันจะทำให้เกิดความเห็นถูกต้องได้ การวิจัยนี้มีขอบเขตแห่งการ ศึกษาโลกิยสัมมาทิฏฐิ เป็นหลักการสร้างสันติสุขในชีวิต อันมีผลโดยตรงต่อการสร้างความเห็นถูกในระดับบุคคล ระดับสังคม และทำให้สังคมร่มเย็นเป็นสุข หลักธรรมอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับสัมมาทิฏฐิ สามารถนำหลักการที่เป็นจริงมีเหตุผลในการพิจารณาคิดอย่างแยบคาย รอบคอบ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม สิ่งแวดล้อมและอื่น ๆ ในขณะเดียวกันก็เจริญสมาธิ ภาวนา ตระหนักรู้ถึงเหตุการณ์ได้ดี และผลของการปฏิบัติ คือ การนำมาซึ่งความสงบ สันติสุขในสังคมไทย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สาริกา พิมพา (2553 : 108-109) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์เรื่อง กระบวนการเกิดสัมมาทิฏฐิในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งผลการศึกษาพบว่า สัมมาทิฏฐิ คือ ความเห็นที่ถูกต้องตามหลักความเป็นจริงว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ชาตินี้ชาติหน้ามี มารดา บิดา มีคุณ เป็นต้น สัมมาทิฏฐินั้นมีการประพฤติปฏิบัติ แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับโลกียสัมมาทิฏฐิ ที่เป็นระดับของการปฏิบัติที่เกิดจากแรงจูงใจ เพื่อสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้น เป็นการสร้างสมคุณงามความดี นำมาซึ่งความสุขในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญที่ทำให้ผู้ศึกษาไม่หยุดนิ่งอยู่แค่สัมมาทิฏฐิระดับศรัทธาหรือโลกียสัมมาทิฏฐิเท่านั้น กลับเป็นพลังให้บุคคลได้ประพฤติปฏิบัติยิ่ง ๆ ขึ้นไปจนเข้าสู่โลกุตตรสัมมาทิฏฐิ ที่สามารถทำให้เกิดการดับทุกข์ได้อย่างแท้จริง เป็นการเกื้อกูลระหว่างโลกียสัมมาทิฏฐิกับโลกุตตรสัมมาทิฏฐิ

และสัมมาทิฏฐิจะเกิดขึ้นเองไม่ได้ ถ้าไม่มีเหตุปัจจัยทำให้เกิด ด้วยเหตุนี้จึงมีหลักธรรมหลายหมวดที่มักจะเริ่มต้นด้วยการแสดงปัจจัยแห่งกระบวนการเกิดสัมมาทิฏฐิที่จะนำพาชีวิตเข้าสู่กระบวนการพัฒนา ประกอบด้วย ปรโตโฆสะ ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกหรือสภาพแวดล้อมที่ดีงาม เป็นกัลยาณมิตร และโยนิโสมนสิการ ที่เป็นปัจจัยภายในหรือปัจจัยด้านความคิด ปัจจัยภายนอกเกิดจากแรงศรัทธาในการเชื่อมโยงบุคคลเข้ากับกัลยาณมิตร การรับฟังคำแนะนำสั่งสอนจากผู้รู้ รวมทั้งกระบวนการหล่อหลอมทางสังคม ความคิด ความเชื่อที่เป็นสัมมาทิฏฐิ เป็นองค์ประกอบภายนอกที่คอยสนับสนุนปัจจัยภายในหรือโยนิโสมนสิการ ซึ่งจะเน้นไปที่ความคิดอย่างถูกวิธี ความคิดอย่างถูกวิธีนี้ถือว่าเป็นเหตุปัจจัยแห่งการเกิดขึ้นของสัมมาทิฏฐิ

พระมหาสมบูรณ์ วุฑฺฒิกโร (2558) ได้ศึกษาพบว่า ทิฏฐิมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะเป็นจุดตั้งต้นและพลิกผันที่สามารถนำชีวิตและสังคมไปสู่ความทุกข์หรือความดับทุกข์ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าทิฏฐิชนิดใดเป็นตัวนำ ถ้าเริ่มต้นด้วยความเห็นความเชื่อที่ผิดเป็นมิจฉาทิฏฐิหรืออวิชชา ก็จะทำให้กระบวนการทำงานทางจิตเกิดความผิดพลาดตามไปด้วย แล้วส่งผลให้วิถีชีวิตดำเนินไปในเส้นทางแห่งความทุกข์ ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากเริ่มต้นด้วยความเห็นความเชื่อที่ถูกต้องเป็นสัมมาทิฏฐิ ก็จะทำให้กระบวนการทำงานทางจิต ความดำริหรือการคิดมุ่งหวังเกิดความถูกต้องตามไปด้วย แล้วส่งผลให้วิถีชีวิตดำเนินไปในเส้นทางแห่งอริยมรรคหรือทางดับทุกข์ ดังนั้น มิจฉาทิฏฐิและสัมมาทิฏฐิ จึงได้ชื่อว่า เป็นจุดตัดแยกระหว่างทางสร้างปัญหากับทางสิ้นปัญหา พระมหาสมบูรณ์ วุฑฺฒิกโร. (2558)

จากการศึกษาเกี่ยวกับสัมมาทิฏฐิจะเห็นว่า สัมมาทิฏฐิเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ในทุกยุคสมัย เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยกำกับและควบคุมการดำเนินชีวิตของมนุษย์ให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างมีความสุขทั้งในปัจจุบันชาติและภพชาติเบื้องหน้า ประการสำคัญจากผลการวิจัยได้แสดงให้เห็นว่า สัมมาทิฏฐิเป็นสิ่งที่สามารถทำให้เกิดขึ้นหรือเพิ่มพูนขึ้นได้ โดยอาศัยปัจจัยภายนอก (ปรโตโฆสะ) และปัจจัยภายใน (โยนิโสมนสิการ)

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคการตั้งคำถาม

Ray (1979 ; อ้างถึงใน ประยุทธ ไทยธานี. 2552 : 41) ได้ศึกษาเปรียบเทียบอิทธิพลของการใช้คำถามระดับต่ำกับคำถามระดับสูงในการสอนวิชาเคมีที่มีผลต่อความมีเหตุผลเชิงนามธรรม และการคิดอย่างมีวิจารญาณของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มที่ถามด้วยคำถามระดับสูงมีคะแนนความมีเหตุผลเชิงนามธรรมและการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ถามด้วยคำถามระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

Ferrel (1992 ; อ้างถึงใน ประยุทธ ไทยธานี. 2552 : 41) ได้ศึกษาผลของการใช้คำถามของครูต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณคำถามของครูกับปริมาณคำตอบของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลองนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยครูใช้คำถามมีคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างปริมาณคำถามของครูและปริมาณคำตอบของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ศศิธร ช่างปกรณ์ (2007 ; อ้างถึงใน จุฑาทิพย์ เอี่ยมปิยะกุล. 2552 : 136) ได้ศึกษาการสอนโดยใช้คำถามที่สามารถยกระดับผู้เรียนในด้านทักษะการคิดในการอ่านเพื่อทำความเข้าใจของครูไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจวิธีการสอนการอ่านของครูภาษาไทยใน 1 ภาคการศึกษา โดยคำถามของครูจำแนกออกเป็น 4 ระดับ ตามรูปแบบของ Barrett is Taxonomy of Reading Comprehension ได้แก่ การจำความหมาย การสรุปความ การประเมินค่าและ

ความซาบซึ้ง กลุ่มตัวอย่างเป็นครูในโรงเรียนประถมศึกษาที่ผ่านการคัดเลือกแบบเจาะจงในกรุงเทพมหานคร จำนวน 3 โรงเรียน ผลการรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตห้องเรียน การสัมภาษณ์ ความถี่ของการใช้คำถาม การบันทึกเทปตามสภาพจริง ผลที่ได้แสดงให้เห็นเป็นส่วนใหญ่ว่า การถามคำถามของครูมีส่วนยกระดับในด้านการจำ 53.3% การสรุปความ 31.4% การประเมินค่า 10.5% ความซาบซึ้ง 4.8% ตามลำดับ ซึ่งปัจจัยสำคัญในการโน้มน้าวผู้เรียนในกระบวนการคิด ได้แก่ การกำหนดเวลา ปริมาณของงาน การตีความเนื้อหาสาระการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม

วันวิสา ทิพวัตร (2555 : 152) วิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบทักษะชีวิต ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจต่อการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์เรื่อง แสงและทัศนอุปกรณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมร่วมกับเทคนิคคำถาม R-C-A กับการสอนแบบปกติ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมร่วมกับเทคนิคคำถาม R-C-A วิชาฟิสิกส์ เรื่อง แสงและทัศนอุปกรณ์ มีค่าเฉลี่ยของผล สัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะชีวิตหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบมีส่วนร่วมร่วมกับเทคนิคคำถาม R-C-A มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะชีวิต และความพึงพอใจต่อการเรียนรู้สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กัญญา สิทธิศุภเศรษฐ์ (2548 : 60) ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมการตั้งคำถามที่มีต่อทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนแตกต่างกัน พบว่า คะแนนเฉลี่ยของทักษะการคิดวิเคราะห์โดยรวมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เมื่อจำแนกตามความสามารถทางการเรียนของนักเรียน พบว่า นักเรียนทั้ง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเก่ง กลุ่มปานกลางและกลุ่มอ่อน มีคะแนนเฉลี่ยของทักษะการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเช่นเดียวกัน

ว่าที่เรือตรียุตติชน บุญเพศ (2557) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคคำถามแบบ R-C-A เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันปัญหายาเสพติดของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหนองน้ำขุ่น พบว่า ทักษะชีวิตและการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันปัญหายาเสพติดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหนองน้ำขุ่น หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ระดับ .01

จะเห็นว่า เทคนิคการตั้งคำถาม เป็นเทคนิคที่ช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ เป็นเทคนิคการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก กล้าแสดงความคิดเห็น และกล้าตัดสินใจ จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ความสำคัญของแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน

ประเด็นที่ศึกษา	ผลการวิเคราะห์	แหล่งข้อมูลที่ใช้ศึกษา
รูปแบบการเรียนการสอน	รูปแบบการเรียนการสอน เป็นการจัดการเรียนการสอนที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบ มีโครงสร้างและลำดับความสัมพันธ์ก่อนหลัง รูปแบบการเรียนการสอนที่ทำให้เกิดการเรียนรู้มีหลายรูปแบบ เช่น แบบอภิปราย แบบใช้สถานการณ์จำลอง แบบศูนย์การเรียน แบบใช้ปัญหาเป็นหลัก แบบใช้กรณีตัวอย่าง แบบใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน และแบบเรียนรู้ด้วยตนเอง	Joyce และ Showers. 1992 : 4; Joyce และ Weil. 2004 : 25; Joyce และ others. 2004 : 7; ทิศนา แขมมณี. 2551 : 221, 362, 370-371,375; ทิพเนตร ขรรค์ทัพไทย. 2554 : 30; คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาเทคโนโลยีการสอน. 2555 : 55; บุญชม ศรีสะอาด. 2537 : 101; สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ. 2549 : 57-77; Joyce และ Weil.
องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการ	องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) กิจกรรมการ	2004 : 58; Arends. 1999 : 7; ทิศนา แขมมณี. 2545 : 219-220; ทิศนา แขมมณี. 2551 :

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ประเด็นที่ศึกษา	ผลการวิเคราะห์	แหล่งข้อมูลที่ใช้ศึกษา
สอน	เรียนการสอนของรูปแบบ และ 4) การวัดและประเมินผล	221-222; เขมณัฏฐ์ มิ่งศิริธรรม. 2552 : 24-25; ปณิตา วรรณพิรุณ. 2551 : 138-144)
รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน	รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานเป็นการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนระหว่างการเรียนการสอนแบบปกติ (แบบดั้งเดิม) กับการเรียนการสอนแบบออนไลน์ มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย ภายใต้การแนะนำและควบคุมทิศทางการเรียนรู้ของผู้สอน	Suh. 2005 : 11-12; Fanter. 2005 อ้างถึงใน อินทิรา รอบรู้. 2553 : 59; Bonk and Graham. 2006 : 5; Schroeder. 2006 : 114; มนต์ชัย เทียนทอง. 2549 : 60; ชลีนุช คนซื่อ. 2553 : 26; อินทิรา รอบรู้. 2553 : 60; ใจทิพย์ ณ สงขลา. 2550 : 16; สายชล จินโจ. 2550 : 37; ทิพเนตร ขรรค์ทัพไทย. 2554 : 40
อัตราส่วนการนำเสนอเนื้อหาบทเรียนของรูปแบบการเรียนการสอน	รูปแบบการเรียนการสอนแบบต่างๆ มีความแตกต่างกันที่อัตราส่วนการนำเสนอเนื้อหาบทเรียนผ่านระบบออนไลน์ ดังนี้ (1) การเรียนการสอนแบบออนไลน์ จะมีการนำเสนอเนื้อหาบทเรียนผ่านระบบออนไลน์ร้อยละ 80-100 (2) การเรียนการสอนแบบผสมผสาน จะมีการนำเสนอเนื้อหาบทเรียนผ่านระบบออนไลน์ร้อยละ 30-79 (3) การเรียนการสอนแบบใช้เว็บช่วยในการเรียน	จินตวีร์ คล้ายสังข์. 2554 : 5; ปรัชญนันท์ นิลสุขและปณิตา วรรณพิรุณ. 2556 : 35; ถนอมพร เลาหจรัสแสง. 2545 อ้างถึงใน ปรัชญนันท์ นิลสุขและปณิตา วรรณพิรุณ. 2556 : 31-36

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ประเด็นที่ศึกษา	ผลการวิเคราะห์	แหล่งข้อมูลที่ใช้ศึกษา
	การสอนแบบปกติ จะมีการนำเสนอเนื้อหาบทเรียนผ่านระบบออนไลน์ร้อยละ 1-29 และ (4) การเรียนการสอนแบบปกติ จะไม่มีการนำเสนอเนื้อหาบทเรียนผ่านระบบออนไลน์เลย	
รูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนแบบผสมผสาน	รูปแบบของกิจกรรมการเรียนการสอนแบบผสมผสาน มี 2 องค์ประกอบ คือ 1) การเรียนการสอนแบบออฟไลน์ (Offline Learning) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้รับความรู้และได้รับการเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิด้วยกิจกรรมต่างๆ ด้วยการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ 2) การเรียนการสอนแบบออนไลน์ (Online Learning) เป็นการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้รับความรู้และได้รับการเสริม-สร้างสัมมาทิฏฐิด้วยการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์	มนต์ชัย เทียนทอง. 2549 : 60-61; ทิพเนตร ขรรค์ทัพไทย. 2554 : 46; สายชล จินโจ. 2550 : 68-71)
ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน	การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน แบ่งเป็น 4 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาบริบททั่วไปของรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน ระยะที่ 2 สังเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการเรียนการ	คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาเทคโนโลยีการสอน. 2555 : 77-79; มนต์ชัย เทียนทอง. 2554 : 91; ทิศนา แขมมณี. 2551 : 201-202; Joyce และ Weil อ้างถึงใน แสงเดือน เจริญฉิม.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ประเด็นที่ศึกษา	ผลการวิเคราะห์	แหล่งข้อมูลที่ใช้ศึกษา
	สอนแบบผสมผสาน และ ระยะที่ 4 ศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน	2552 : 76; Sandeep and Ganesh. 2010 อ้างถึงใน ชลีนุช คนซื่อ. 2553 : 46; Elizabeth and Philippa. 2006 อ้างถึงใน ชลีนุช คนซื่อ. 2553 : 45-46; Joe. 2006 อ้างถึงใน ชลีนุช คนซื่อ. 2553 : 44; ชลีนุช คนซื่อ. 2553 : 85-102; สายชล จินโจ. 2550 : 134; ภัทรา วยาจุต. 2550 : 110
สัมมาทิฏฐิ	สัมมาทิฏฐิเป็นความเห็นอย่างถูกต้องเกี่ยวกับโลกและชีวิต มี 10 ประการ ได้แก่ 1) ทานที่ให้แล้วมีผล 2) การสงเคราะห์มีผล 3) การเซ่นสรวงบูชามีผล 4) ผลของกรรมดีและกรรมชั่วมี 5) โลกนี้มี (ที่มา) 6) โลกหน้ามี (ที่ไป) 7) มารดามีคุณ 8) บิดามีคุณ 9) สัตว์ที่ผุดเกิดขึ้นมี และ 10) พระพุทธเจ้าผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้งตามมีอยู่ในโลก เมื่อบุคคลมีสัมมาทิฏฐิแล้ว จะทำให้คิดถูกต้อง พูดถูกต้อง และทำถูกต้อง	12/441/473-478; ม.มู. (ไทย) 25/98/473; สาริกา พิมพา. 2553 : 186; พระมหาสมบูรณ์ วุฑฺฒิกโร (2558 : ออนไลน์); พระพรหมมุนี (บู่ สุจิณโณ). 2543 : 72; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). 2551 : 336-579; พระพุทธิวงศมุนี (บุญมา ทีปธมฺมเถร). 2545 : 6; พระสมชาย ฐานวุฑฺโฒ. 2533 : 79-84;
	ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ส่งผลให้การดำเนินชีวิตมีความสุข ราบรื่น และสังคมมีสันติสุขอย่างแท้จริง	พินิจ รักทองหล่อ. 2537 : 269-270; วศิน อินทสระ. 2530 : 28-34; Yogavacara Rahula.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ประเด็นที่ศึกษา	ผลการวิเคราะห์	แหล่งข้อมูลที่ใช้ศึกษา
	ปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฏฐิ มี 2 ประการ ได้แก่ 1) ปัจจัยภายนอก (ปรโตโฆสะ) คือ การคบหาสมาคมกับคนดี การได้รับคำสั่งสอนที่ดีงามจากผู้รู้ รวมทั้งการผ่านกระบวนการหล่อหลอมทางสังคม และ 2) ปัจจัยภายใน (โยนิโสมนสิการ) คือ การคิดอย่างถูกต้อง สัมมาทิฏฐิจะเกิดขึ้นในใจอย่างมั่นคง จะต้องมีการปลูกฝังธรรมะทั้งภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎีควบคู่กัน รวมทั้งการมีกัลยาณมิตรคอยให้คำแนะนำหรือชักชวนกันทำความดี	1996 : 136-141; David J. Kalupahana. 1995 : 70; Lama Anagarika Govinda. 1965 : 13; Herbert V. Gunther. 1974 : 74; พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว). 2553 : 136-138; Maxwell Maltz. 1960 อ้างถึงใน ลีลาวดี วัชโรบล. 2553 : 93; Simpson. 1972 อ้างถึงใน ทิศนา แขมมณี. 2551 : 244-245; ปถมพร ตะละภัฏ. 2554 : 123-136; สาลิกา พิมพา. 2553 : 108-109
เทคนิคคำถาม R-C-A	เป็นเทคนิคการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเรียนรู้จากสื่อการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ด้วยการตอบคำถามครบทั้ง 3 ประเด็น คือ คำถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในสื่อการเรียนรู้ที่กำหนดให้ (Reflect) คำถามเกี่ยวกับเรื่องราวในชีวิตประจำวันของผู้เรียนที่มีความสอดคล้องกับความรู้ที่ได้รับจากสื่อการเรียนการสอนที่ได้ศึกษาไปแล้ว (Connect) และ แนวทางในการนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในอนาคต (Apply)	Bellon. 1992 : 309; ระยับ ทฤษฎิคุณ. 2536 : 71-72; จุฑาทิพย์ เอี่ยมปิยะกุล. 2552 : 52-72; อาภรณ์ ใจเที่ยง. 2537 : 177-188; ชาตรี สำราญ. 2544 : 70-71; กัญญา สิทธิศุภเศรษฐ์. 2548 : 60; ว่าที่เรือตรียุตติชน บุญเพศ. 2557 : ออนไลน์
เนื้อหา	เนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม	กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 :

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ประเด็นที่ศึกษา	ผลการวิเคราะห์	แหล่งข้อมูลที่ใช้ศึกษา
บทเรียนบนเว็บ	จริยธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีลักษณะดังนี้ 1) เป็นวิชาที่ให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ 2) เนื้อหาวิชาทุกหัวข้อเป็นพื้นฐานสำคัญในการเสริมสร้างสัมมาทิฏฐิให้กับผู้เรียน 3) เนื้อหาวิชามีปริมาณมากเมื่อเทียบกับเวลาเรียนที่หลักสูตรกำหนดให้ ระบบออนไลน์ จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้เนื้อหานอกเวลาเรียนปกติได้	132-134, 138-145; กระทรวงศึกษาธิการ. 2544 : 254, 260;

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY